

taga det på föredragningslistan nästa gång; och tillåter jag mig därför föreslå, att Kammaren måtte besluta, att memorialet nu genast skall läggas till handlingarne.

Efter detta anförande, frånträdde de ledamöter, som ifrågasatt ytterligare bordläggning, detta sitt yrkande; och beslöt Kammaren, vid den slutliga föredragning, som alltså nu egde rum, att lägga det ifrågvarande memorialet till handlingarne.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag rörande Kammarens under nästföregående § omförmälda beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

in fidem

H. Husberg.

Onsdagen den 12 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogs och bifölls Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 1, angående ändring af 7:de punkten i Kongl. kungörelsen den 21 Oktober 1871 om bevillningsafgiften för spelkort m. m.

§ 3.

Förekom till afgörande Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 2, angående allmänna bevillningen.

Rörande *punkten 1* anförde

Herr Carl Magni: I den motion, hvarå Bevillnings-Utskottet i nu föredragna betänkande N:o 2 gifvit svar, har jag framhållit hurusom 6 §

bevillningsstadgan och 21 § i instruktionen för taxeringsförrättningarna olika tillämpades i olika taxeringsdistrikt, och att dessa paragrafer enligt min åsigt vore tvetydiga, samt därför hemställt att desamma måtte bringas i sådan öfverensstämmelse, att missförstånd icke kunde uppstå, huruvida inkomst af kapital, som vore nedlagdt i sedelutgifvande bankbolag, skulle till beskattning beräknas och bevilling därför den enskilde aktieegaren påföras inom den kommun, der han bosatt är.

Oaktadt Utskottet förklarar sig icke kunna biträda min åsigt om ändring i det föreslagna syftet, och jag således icke har hopp om bifall till mitt förslag, ber jag dock att få anföra de skäl, som legat till grund för min uppfattning.

Genom sammanställning af bevillningsstadgans tydliga föreskrift i 6 §: "För all inkomst af kapital erlägges bevilling och till inkomst af kapital räknas ränta å utlånade eller i räntebärande obligationer nedlagda eller hos penningeförvaltande verk eller enskilde insatte penningar", med hvad i 21 § af instruktionen säges, samt med tanken vidare fästad på de verkningar, som visat sig inträffa då nämnde paragrafer tillämpas enligt Utskottets åsigt, har jag kommit till den slutsats, att stora orättvisor uppstå genom en sådan tillämpning. Till stöd för denna min uppfattning, ber jag få anföra ett exempel ur verkligheten.

Inom en och samma kommun bo tvänne personer med lika stor kapitalegendom, af hvilka den ena för sitt kapital *tagit aktier* i ett sedelutgifvande bankbolag, under det den andre *deponerat* sitt kapital hos samma bolag; aktieegaren erhåller 6 procent ränta, deponenten endast 5 procent. Af bådas kapital drager banken inkomst och betalar därför bevilling. Låt oss nu se till hur rättsförhållandet gestaltar sig inom den kommun, der de båda kapitalisterna äro bosatte, och der de båda hafva samma rättsliga anspråk på kommunens mellankomst i händelse någon eller några af deras tjänare blifva oförmögne att sig sjelfve försörja. Vi finna då att den, som har 5 procent å sitt kapital, skall inom denna kommun beskattas till bevilling och i sin mån bidraga till fattigvård etc., hvaremot den andre, som har 6 procent, är från allt detta fri.

Att bevillningsstadgan icke borde lemna rum för dylika orättvisor, är åtminstone min åsigt.

I motiveringen för sitt afstyrkande har Utskottet bland annat anført, att, om ändring i det af mig föreslagna syftet gjordes, skulle följden blifva att ifrågavarande aktieegare komme att draga dubbel skatt. Detta har jag icke ansett skola blifva förhållandet, och jag har icke heller af Utskottets framställning funnit skäl att ändra åsigt. Tvärtom tycker jag mig finna stöd för densamma i det motiv, Utskottet åberopat från 1868, och som är af följande lydelse: "Af de paragrafer i bevillningsstadgan, som handla om bolags taxering och påförande af bevilling, framgår tydligt, att denna stadga konsekvent betraktar hvarje slags bolag såsom juridisk personlighet". Under antagande att nämnde förklaring är riktig, kan jag icke se något orätt i att både personligheten, bolaget, och personligheten, aktieegaren, hvar för sig skatta för den inkomst de erhålla. Jag kan icke finna att det är möjligt följa penningen under dess vandring för att få utrönt om densamma förut varit beskattad, och jag anser därför, att hvilken personlighet som helst, som af penningen har bevislig inkomst,

äfvén skall erlägga en motsvarande skatt. Så är förhållandet i många andra fall, utan att detta därför anses vara dubbel beskattning, såsom t. ex. om en kapitalist lånar bort 20,000 R:dr mot in-teckning i jordbruksfastighet och låntagaren använder dessa till en fabriksanläggning. I sådant fall får ju långgifvaren skatta för sin räntekomst, under det att låntagaren skattar dels för den fabrik, han med lånet uppfört, dels för jordbruksfastigheten, som han dock numera i själva verket icke kan sägas ega.

Då jag emellertid af betänkan-det längre fram i en annan fråga, finner, att Kongl. proposition om ändringar i bevillningsstadgan är med snaraste att förvänta, så vill jag, under förhoppning att de af mig nu påpekade oegentligheterna skola vinna önskelig rättelse genom antydda Kongl. proposition, nu afstå från att göra något yrkande.

Herr Karl Aron Jönsson: Hvad först beträffar motionärens åsigt att § 6 i bevillningsstadgan och § 21 i instruktionen för taxeringsförrättningarne icke skulle öfverensstämma med hvarandra, kan jag för min del icke fatta dess riktighet, enär den sednare paragrafen synes mig innehålla endast en närmare bestämning, huru det i den förra förekommande allmänna stadgande bör i ett visst särskildt fall tillämpas. Skulle en eller annan gång händt, att taxeringsmännen icke tillämpat § 6 i bevillningsstadgan så, som § 21 i instruktionen föreskrifver, så är jag i likhet med Utskottets majoritet förvissad att rättelse i en dylik åtgärd icke skulle hafva uteblifvit, om den skattskyldige underställt densamma högre myndighets pröfning.

Men för det andra vill jag säga att, ehuru jag kan synas hafva varit med om Utskottets beslut då jag icke reserverat mig deremot, jag likväl i verkligheten icke gillar detsamma. De skäl, hvarpå Utskottet ansett sig böra afstyrka bifall till Herr Magni motion, äro hufvudsakligen tvänne. Först säger Utskottet att "äfvén om bolagets styrelse finge sig ålagdt att till vederbörlig myndighet insända förteckning öfver delegarne och uppgift å deras adressorter, kunde lätt inträffa, att en och annan dylik uppgift bland massan af andra sådana förbisåges hos taxeringskomitéen, eller ock att adressorten vore en annan, än den, der delegaren vore uppförd till beskattning för inkomst af kapital, och i begge fallen skulle staten gå miste om sin bevilling". Hvad nu beträffar den förespeglade vådan af att "en och annan dylik uppgift bland massan af andra sådana förbisåges", så kunde denna möjligen förebyggas derigenom, att bolaget finge sig ålagdt att i förteckningen ordna aktieegarne efter de särskilda adressorterna, då det ju blefve en lätt sak för den myndighet, till hvilken hufvudförteckningen lemnades, att derur göra utdrag för att tillställas de respektive kommunerna inom landet. Hvad dernäst beträffar den såsom en möjlighet tänkta omständigheten, att den uppgifna adressorten "vore en annan, än den, der delegaren vore uppförd till beskattning för inkomst af kapital", så kan jag icke finna att någon olägenhet deraf skulle uppstå, ty i den händelse adressorten icke är känd, då beskattas aktiebrevet på hufvudkontoret, så att *staten* följaktligen icke behöfver gå miste om densamma. Sedan säger Utskottet: "Men ännu större svårigheter skulle tillämpningen af en dylik beskattning möta, då aktiebrevet innehades af utomlands boende personer, hvilka staten icke kunde åtkomma med taxering". Denna

svårighet synes mig ingalunda större än de förra, utan snarare till och med något mindre, ty för dylika aktieegares inkomst skulle naturligtvis alltid banken eller bolaget erlægga bevillningen till staten. I båda fallen såväl när verkliga adressorten vore okänd som när aktieegaren bodde utomlands, finge man väl medgifva rättigheten till motsvarande kommunal-skatt åt den kommun, inom hvilken bankbolaget hade sitt hufvudkontor, eller ock möjligen fördela densamma på de särskilda kontorens kommuner i förhållande till deras årsrörelse.

Jag tror sålunda att motionens syfte verkligen varit förtjent att något närmare behjertas. Imellertid vill jag nu icke göra något särskildt yrkande om ändring i Utskottets beslut, men jag är öfvertygad att den ändring, motionären önskar, i en snar framtid skall komma att göras.

Herr Brolin: Syftet med Herr Magni motion är att inkomst-bevillning för de enskilda sedelutgifvande bankerna skulle erläggas såväl af bankerna på den ort der rörelsen drifves, som af delegarne å den ort, der hvar och en af dem är skattskrifven. Med den behållning, vi nu ega i statskassan, saknas all anledning att fördubbla inkomstbevillningen, men när vi kunna behöfva åtaga oss ny beskattning, bör sådant ske med den urskiljning, att bördan icke blir tyngre för den ene än för den andre. Hvarför endast vilja beskatta de enskilda bankerna på detta sätt, när vi ega en mängd andra aktiebolag utan solidarisk ansvarighet med jemngoda om icke större inkomster än hvad de sedelutgifvande bankerna numera kunna påräkna. Om man skulle frångå det nuvarande debiteringssättet och påföra aktieegarne bevillning i deras skattskrifningsort, så skulle staten ganska säkert gå miste om en betydlig del af de nu från bankerna inflytande bevillningsafgifterna, emedan en mängd aktieegare, som icke egde 400 R:drs inkomst, vore fria och andra, som hade mellan 400 och 1,800 R:drs inkomst, åtnjöte afdrag för 300 R:dr.

På grund häraf yrkar jag afslag å motionen.

Herr Per Ericsson: Om motionärens förslag skulle vinna bifall, komme staten utan tvifvel att gå miste om en del af den inkomst, den nu har af de enskilde bankerna, dels derigenom att de aktieegare, som å sina aktier hade under 400 R:drs inkomst, icke behöfde erlægga bevillning för denna, dels till följd af svårigheten att beskatta de delegare, som bodde utomlands. Dessutom skulle förlust uppstå äfven derigenom att för de aktieegare, hvilkas behållning låge emellan 400 och 1,800 R:dr, bevillning för 300 R:dr afdrages.

Jag finner mig sålunda föranlåten att instämma med Utskottet och yrka afslag å motionen.

Herr Kari Aron Jönsson: Hvad den värde talare, som näst efter mig hade ordet, yttrade derom, att motionen skulle syfta till påförande af dubbel bevillning, kan jag icke fatta vara riktigt. Förhållandet skulle, såsom jag nyss sade, endast blifva det, att bevillningen i allmänhet pålades aktieegarne i stället för bankbolaget, och desse beskattades inom den kommun, der de vore boende, följaktligen icke mer än på ett enda ställe.

Här har vidare såväl af den talaren som af den siste anförts, att,

om en sådan metod tillämpades, skulle staten gå miste om en del af sin inkomst derföre, att aktieegare, som af sina aktiebref hade under 400 R:drs inkomst, icke behöfde erlägga bevillning och de, som hade mellan 400 och 1,800 R:drs inkomst, finge afdrag för 300 R:dr. Jag kan dock icke ens häruti finna något hinder för en ändring i den af motionären önskade riktning, ty man kunde ju bestämma, att aktiebrefven beskattades i förhållande till den siffra, hvarå de lyda, utan något afdrag.

Jag ämnar icke heller nu göra något yrkande, utan har endast velat besvara de anmärkningar som sålunda blifvit gjorda.

Herr Dickson: Oaktadt denna fråga egentligen rörer allmänna bevillningen och sättet för dess utgörande, så är dock för mig klart och tydligt att roten och upphofvet till motionen är att söka i den kommunala beskattningen. Man vill helt enkelt att kommunerna skola hafva inkomst af inom dem boende bankdelegare för den vinst desse hafva såsom sådana. Motsatta sidan har deremot fäst at hufvudsakliga vigten vid att staten måtte komma i besittning af hvad den tillhör: och detta tror jag här vid lag icke kunna vinnas annorlunda än, såsom Utskottet föreslagit, genom afslag å motionen. Det är för öfrigt icke nog med, såsom Utskottet framhållit, att en del aktieegare kunna bo utomlands, utan vi må äfven komma ihog att det finnes bankbolag som hafva anonyma delegare, som icke ens bankstyrelsen vet hvilka de äro, enär aktiebrefven äro ställda till *innehafvaren*. Huru skulle det vara möjligt för ett bankbolag att lemna förteckning på sådana delegares adressorter? Bankbolaget vet ju icke sjelft hvem som då skulle beskattas för sådana aktiebref, ställda på innehafvaren, hvilka nu finnas t. ex. i "Skandinaviska Kreditaktiebolaget," i "Handelsbanken" i Stockholm och i "Handelskompaniet" i Göteborg. Jag tror att staten då skulle gå i mistning af mycket af den inkomst, som den nu har af bankbolagen. Dessutom ligger här en annan fråga bakom denna, ty om man antager den till grund för densamma liggande principen, så skulle man väl nödgas konsekvent tillämpa densamma äfven på alla andra bolag, såsom t. ex. ångbåtsbolag, för hvilka bevillning skulle påföras, icke på en gång der hufvudredaren bor, utan på hvarje enskild person, som vore aktieegare, och utdebiteras inom hans boningsort. Sådant skulle måhända låta sig göra för ett eller annat år, men med nuvarande omsättning af aktier, då man den ena dagen eger sådana och den andra icke, skulle det väl ändock i längden vara rent omöjligt.

Då jag således icke tror att den fördel, som motionären åsyftar för kommunernas räkning, kan vinnas utan men för staten, så tillstyrker äfven jag afslag å hans motion.

Herr Sven Andreasson: Herr Talman, mine Herrar! Jag erkänner visserligen, att till följd af det sätt, hvarpå motionärens förslag blifvit uppställt. Bevillnings-Utskottet icke gerna kunnat komma till annat resultat, än betänkanDET gifver vid handen. Dock vill jag uttala den åsigt, beträffande ifrågavarande paragrafer af bevillningsstadgan och instruktionen för taxeringsförrättningarne, att de för närvarande hafva ett innehåll som jag, för min del, icke anser vara tillfredsställande. Det är tydligt — hvad den ärade talaren på göteborgsbänken äfven anmärkte

— att jag i detta fall syftar mera på de utskylders till kommunen, som utgå efter bevillningsförordningens grunder, än på bevillningen till staten. Om jag således å ena sidan ej vill förneka, att bevillningsförordningens första uppgift är att bereda staten säkerhet att erhålla den inkomst, som af bevillningen påräknas, torde å andra sidan det icke heller kunna bestridas, att en orättvisa vederfares kommunerna, om ej på samma gång dessas anspråk på en rättvis fördelning af skattebidragen till deras behof behörigen ses till godo. Jag tror, att det icke vore omöjligt att åstadkomma en sådan förändring af bevillningsförordningens föreskrifter i anförda hänseendet, att äfven detta mål vunnas utan men för statens inkomst af bevillningen. Man invänder häremot, att detta icke kunde låta sig göra med aktieegare, hvars vistelseort är okänd eller som bo utrikes, ty man skulle icke kunna få reda på dem. Jag föreställer mig, att denna olägenhet skulle kunna förekommas och förhållandet ordnas på ett tillfredsställande sätt sålunda, att såsom regel antoges, att hvarje bolag — och dermed afser jag ej blott bankbolag, utan äfven ångbåtsbolag, kanal- och jernvägsbolag m. fl. dylika bolag — så framt ej på den ort, der bolaget drifver sin rörelse, för bolagets räkning användes någon större arbetspersonal, som sedermera kunde falla kommunen till last, borde beskattas, der aktieegaren bor; och skulle för detta ändamål styrelserna för dylika bolag blifva ålagda, att till vederbörande Kongl. Maj:ts Befallningshafvande inberätta, hvilka som äro delegare i bolaget samt deras adresser, och Konungens Befallningshafvande samtidigt med öfversändandet till ordförandena i taxeringsberedningarne af vederbörliga förordnanden bifoga förteckningen å aktieegarne, då svårighet icke skulle möta för staten att lika väl som under nuvarande förhållanden utfå bevillning af bolagets behållna vinst genom att uttaga densamma för den inkomst, som hvarje aktieegare åtnjöt af sina aktier, derest särskildt blefve stadgadt, att, om aktieegare vistas utomlands eller hans vistelseort är okänd, den på honom eljest belöpande bevillning finge uttagas, der bolaget drifver sin rörelse; på hvilket ställe bevillning äfven borde erläggas för den del af bolagets behållna vinst, som afsättes till reservfond eller eljest reserveras till bolagets framtida disposition.

En förändring af bevillningsförordningen i sådan syftning är af rättvisa och billighet så mycket heldre betingad, som en beklaglig erfarenhet gifver vid handen, att inom vissa kommuner finnas personer, hvilka hafva stor förmögenhet, men som under närvarande förhållanden icke kunna åläggas beskattning till kommunen med ett enda öre. I detta hänseende förefinnes en orättvisa i beskattningssättet, som, efter hvad jag antydt, bör och äfven skulle kunna ändras, men då, såsom sagt är, jag icke tror, att detta kan ske på grund af den nu gjorda framställningen, vill jag icke göra något yrkande för denna gången.

Herr Vijk: Herr Talman, mine Herrar! Vid flera föregående riksdagar har fråga om förändring i lydelsen af denna paragraf, i hvad den rörer bankbolags beskattning, utgjort föremål för Bevillnings-Utskottets behandling. Då gällde såsom motiv för ändring i beskattningssättet den omständigheten, att den kommunala rösträtten var ställd i ett sådant förhållande till bevillningen, att stora abnormiteter uppstodo, i det att

bankbolagen genom de högst betydliga belopp, hvartill de för inkomst taxerades, blefvo i tillfälle att utöfva ett allt för bestämmande inflytande inom kommunen. Detta missförhållande ändrades ock derigenom, att den kommunala rösträtten begränsades till ett maximum af 100 röster och efter denna reform hafva klagomålen öfver bankbolagens öfvervägande inflytande i denna riktning tystnat.

Frågan har emellertid nu åter blifvit väckt till lif och nu utgör det, om också vid föregående tillfällen jemväl afsedda, dock icke förr än nu tydligt uttalade skälet för den önskade förändringen, beträffande bevilhingsstadgans tillämpning i förevarande hänseende, att de särskilda kommunerna måtte genom kommunalskatten komma i åtnjutande af deras andel af den förtjenst, som aktieegare i bankbolag i sådana egenskap erhöles.

Bevilhings-Utskottet, som behandlat denna fråga och måst behandla den endast ur synpunkten af statens välförstådda intresse samt följaktligen haft att tillse, huru staten med största säkerhet och minsta möjliga kostnad må undfå den inkomst, som af bevilhingen påräknas, har afstyrkt motionen. Skälen för detta afstyrkande synas mig vara i Utskottets motivering så klart framhållna, att jag har blott föga att tillägga. Jag anhåller likväl att få fästa uppmärksamheten uppå sista delen af denna motivering, der Utskottet antyder de påtagliga olägenheter i praktiskt afseende, som skulle uppkomma derigenom, att äfven om bankbolag, då det meddelar uppgift på den behållna vinsten för taxeringsåret samt beloppet af till reservfonden och eventuellt till bolagets framtida disposition möjligen reserverade medel, på samma gång aftefnar förteckning på samtliga aktieegare jemte deras adresser, att tillställas taxeringskomitéen i den kommun, der den enskilde aktieegaren uppgifves vara boende, det likväl kan inträffa, att den taxeringskomité, som erhåller denna uppgift till ledning vid sitt uppskattningsbestyr, finner att aktieegaren icke längre är boende inom kommunen eller flyttat derifrån. Följden blifver i sådant fall den, att personen i fråga möjligen kan undgå taxering för sitt aktiebelopp samt kommunen jemväl går i mistning af påräknad kommunalskatt, men — hvad värre är — *staten* gör sålunda en uppoffring, som nu ej behöfver ifrågakomma, då hela bevilhingen för den behållna vinsten på en gång direkt utgifves från bankbolaget.

Jag tror således, för min del, att de fördelar, som för de enskilda kommunerna skulle vinnas genom en ändring af bevilhingsstadgan i den syftning, som motionen innehåller, måste anses vida underlägsna det syfte, som utgör hufvudändamålet med bevilhingstaxeringen och som är att lemna staten det bästa och säkraste sättet att erhålla en inkomst, som genom bevilhingsstadgan är staten tillförsäkrad.

På grund af hvad jag sålunda anförut tillåter jag mig yrka bifall till Utskottets förslag så mycket heldre, som, äfven, om den åsyftade förändringen skulle genomföras, i allt fall endast en jemförelsevis ringa del af de stora bankbolagens vinst sålunda skulle komma att genom de enskilde aktieegarne beskattas, då bland dessa bolag numera ganska få utom de sedelutgifvande bankerna hafva sina aktier ställda på viss man, men i de nya kreditbolag, som inrättats, den åsigten gjort sig gällande.

att aktierna ställas på innehafvaren, hvarigenom dessas beskattning omöjliggöres derest ej hela bevillningen på det ställe der bolaget drifver sin verksamhet uttages. Jag anhåller alltså, att Utskottets hemställan må godkännas.

Herr Karl Aron Jönsson: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång tager till ordet i denna fråga, men jag har blifvit dertill föranledd, emedan jag icke kunnat underlåta att bemöta det yttrande, som nyss afgafs af den ärade representanten från Göteborg, Herr Dickson. Det är nemligen uppenbart, att han i motionen måste hafva läst mera, än hvad der står, då han antog, att följden af ett bifall till denna motion skulle blifva, att äfven aktieegare i andra bolag komma att beskattas för inkomster af deras respektive aktiebelopp. Jag medgifver, att detta *kan blifva* en möjlighet, men jag föreställer mig, att, innan någon motion blifvit väckt i sådan syftning, det torde vara för tidigt att diskutera den saken, då den icke nu föreligger till pröfning. Här är blott fråga om *bankbolag* och det är således allenast om lämpligheten af en förändring i bevillningsstadgan uti *det* hänseendet vi nu hafva att öfverlägga och besluta.

Herr Dickson uttalade också i sammanhang härmed vissa betänkligheter mot motionärens förslag med anledning af de många anonyma kreditaktiebolag, som numera träda i verksamhet i vårt land. Att sådana finnas, är en sanning, men dels äro dessa icke *sedelutgifvande* bolag, hvilka motionären ensamt åsyftar, dels och i öfrigt tror jag, att, om Herr Dickson behagat uppmärksamma mitt anförande förra gången, då jag hade ordet, eller om jag då varit så klar i stämman, att jag kunnat tala så, att han förstätt mig, hans berörda betänkligheter skulle hafva bortfallit, enär han då hört mig säga, att, när aktieegares adressorter icke vore kända, dessa borde beskattas, der bolaget har sitt hufvudkontor.

Öfverläggningen var slutad; och Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Biföllos.

I afseende å *punkten 4* yttrade:

Herr Anders Andersson i Intagan: Bevillnings-Utskottet har erkänt det rätta i det förslag, jag framställt i min motion, och anser, att detsamma står i full konsekvens med sistlidna Riksdags beslut rörande jernvägsbolags beskattning; men Utskottet har likväl afstyrkt motionen på den grund, att en komité blifvit tillsatt, som haft att utarbeta förslag till ny förordning till mantalsskrifningens förrättande samt att med anledning af detta förslag man kan med säkerhet hafva att till nästa riksdag i ämnet förvänta en Kongl. proposition, som afhjelper de öfverklagade olägenheterna. Då förhållandet är sådant och det följaktligen icke torde behöfva dröja mera än ett år för att vinna en förändring af be-

villningsstadgan uti af mig önskad syftning, vill jag icke göra något yrkande.

Vidare yttrades ej. Punkten bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Blefvo likaledes bifallna.

Punkterna 7 och 8.

Lades till handlingarne.

§ 4.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 9, i anledning af väckt förslag om upphäfvande af Kongl. förklaringen angående klander af annans åtkomst till fast egendom den 14 Maj 1805.

Herr Johan Jönsson anförde: Herr Tahnan, mine Herrar! Det är ju vanligt, att man håller liktal öfver döda motioner och så vill äfven jag göra, men för att icke nu blifva missförstådd, tager jag mig friheten att återgifva mina tankar från papperet. Utskottet har helt och hållet afstyrkt mitt förslag om upphäfvande af 1805 års förklaring, som innehåller vilkorligt förbud af klander å olöflig åtkomst till fast egendom. Jag var icke oberedd på denna utgång, med då jag har mig bekant, att ett komitébetänkande finnes, hvilket i sednare är blifvit utarbetadt, der man föreslår ytterligare inskränkning i klandertiden, ansåg jag mig i tid böra fästa uppmärksamhet på den orättvisa, hvartill den ifrågavarande lagen kan leda och i många fall verkligen ledt. Det är nemligen bekant, att under de första 150 åren, som förflöto från det de fordua danska landskapen blefvo svenska, de större godsegarne tillagnade sig en mängd hemman, som med full eganderätt innehades af bönder, hvilka hade skyldighet att göra vissa prestationer till en närbelägen herregård på det sättet nemligen att hemmanen upptogos i de större jordegarnes bouppteckningar och sedan vid arfskiften gingo i delning, samt att den ifrågavarande lagförklaringen troligen just tillkom, för att skydda dem, som lyckats tillskansa sig sina mindre bemedlade grannars jord.

Det gläder mig emellertid, att Utskottet icke ens försökt vederlägga de af mig anförda skäl för upphäfvande af 1805 års förklaring, utan endast sökt försvara densamma med "det nödvändiga afseendet å säkerhet i eganderätt och egendomsbesittning".

Då det emellertid icke lär kunna förnekas, att endast i landskapet Skåne sannolikt flere tusen jordegare just af den ifrågavarande lagen hindras att återbekomma den jord, som, på sätt utredt blef i en rättgång, hvilken sistlidet år stod omförmäld i den af Herr Justitierådet Naumann utgifna tidskrift, olagligen frånhändts de laglige egarne, så synes mig klart, att den ifrågavarande förordningen väl förlänar "säkerhet" åt den, som olagligen åtkommit fast egendom, men deremot hindrar den, som förlorat sin egendom, att återvinna densamma.

Utskottet säger vidare: "I saknad af dylika bestämmelser kunde en hvar oroas i besittning af förvärfvad egendom efter längre tids förlopp, då hans egen eller förfäders och fångemäns åtkomst fallit i glömska, skriftliga handlingar gått förlorade och vittnen blifvit döde och sålunda vore ett vidsträckt fält öppet för otaliga rättegångar, hvilka svårligen kunde behörigen utredas".

Dessa faror äro utan tvifvel öfverdrifna. Sedan numera gifva och testamente af fast egendom skola lagfaras samt afskrifter af fastebrefven skola insändas till hofrätterna, så skulle, med undantag för den jord, som förvärfvats genom arf, erfordras eldsvådor på 3 särskilda ställen, der samma handling förvaras, nemligen hos innehafvaren af fastebrefvet, i häradsrätts-arkivet och i hofrätts-arkivet, för att det skulle blifva omöjligt att styrka laga fångst till en fastighet. Hvad åter arfvejorden beträffar, så är det väl så, att arfskiftena ej behöfva ingifvas till häradsrätterna, men då de boupppteckningar, hvarpå arfskiftena sig grunda, finnas att tillgå i härads-arkiverna och vanligen äfven förvaras af enskilda från slägte till slägte, vore faran af den lagförändring, jag föreslagit, icke stor. Utskottet säger slutligen, att "dessa bestämmelser låta följaktligen till sin princip försvara sig lika väl ur rättvisans som ur klokhetens synpunkt." Något försök till försvar för ifrågavarande bestämmelse "ur rättvisans synpunkt" har jag i Utskottets betänkande ej kunnat upptäcka. Om det kan vara förenligt med verklig "klokhet" att hindra lagen att gälla mot den, som icke i god tro innehar fast egendom, blott derföre att han eller hans fångesmän lyckats en längre tid dölja sanningen för den, hvilken olagligt blifvit beröfvad sin eganderätt, kommer framtiden att afgöra. För min del tror jag, att, oberoende af den rättvisa, som samhället på ett i följd af den meniska naturens inskränkthet ofullkomligt sätt skipar, en högre skickelse ingriper i de meniska händelsernas gång och att de moraliska lagarne om ock sent, dock slutligen göra sig gällande med samma nödvändighet, som de lagar, hvilka vi varseblifva i den yttre naturen. Är denna min uppfattning riktig, så fruktar jag, att den dag kommer, då man ur "klokhetens synpunkt" skulle önska, att 1805 års förklaring aldrig funnits till. Mätte jag icke alltför snart blifva sannspådd! Då emellertid de intressen, som motverka den ifrågavarande lagförändringen, äro allt för talrika och alltför mäktiga, så vågar jag icke ens yrka bifall till min motion, utan må den gerna falla. Jag har endast velat uttala en varning i tid.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, biföll Kammaren hvad Utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

§ 5.

Då dernäst till föredragning anmäldes Lag-Utskottets utlåtande N:o 10, i anledning af väckt motion, åsyftande närmare bestämmelser rörande återvinningsrätt till lös egendom, som blifvit genom olofligt tillgrepp rätte egaren afhänd, begärdes ordet af

Herr Rubenson, som yttrade: Herr Talman, mine Herrar! Det

måste vara en ganska svår uppgift för lagstiftaren att på ett rättvist sätt skilja emellan två personer, af hvilka begge äro i god tro och begge kunna åberopa formellt riktigt fång. Också se vi, såsom jemväl upplyses af detta betänkande, att lagkomitéen och lagberedningen varit af olika åsichter i denna fråga. Vigtiga och behjertansvärda skäl åberopas såväl för den ena som för den andra åsichten och för min del anser jag dessa skäl vara temligen jemnvägende å ömse sidor, ehuru jag skulle vara böjd att tillerkänna större vikt åt de af lagkomitéen anförda. Då jag likväl icke har någon utsigt att få denna min mening igenom och det viktigaste i denna fråga är att få en bestämd lag för att undvika den vexlande praxis, som vid tillämpning af ifrågarörande stadgande i vår nu gällande lag visat sig, vill jag icke motsätta mig den princip, som uttalats i Lag-Utskottets föreliggande betänkande, men på samma gång jag nämner detta, kan jag icke underlåta att framställa några anmärkningar emot sednare delen af den utaf Utskottet föreslagna författningen och det sätt hvarpå denna del blifvit redigerad. Det heter der: "hvad nu stadgadt är skall, i tillämpliga delar gälla, äfven om godset kommit i innehafvarens hand genom annat fång än köp". Detta uttryck om att de föreslagna bestämmelserna skola vara tillämpliga äfven i de fall, der det stulna godset kommit i innehafvarens hand genom annat fång än köp, anser jag icke innebära hvad som bör i detta fall uttryckas och hvad Utskottet, att döma af dess motivering, synes hafva velat uttrycka. Då det talas om annat fång än köp måste dermed förstås alla andra laga fång, således äfven det fång som kallas arf. Deraf blefve följd att, om en person genom arf kommit i besittning af ett gods, som blifvit annan olofligen frånhänt, arftagaren skall efter natt och är sedan stölden blifvit begången ega rätt att förvägra den ursprunglige egaren att återfå godset utan lösen. Ett sådant resultat strider mot våra rättsbegrepp, och ett förslag, som, i händelse det blefve lag, kan gifva anledning till en sådan tolkning, ett sådant förslag vill jag icke med min röst understödja. I detta fall har sålunda det föreslagna stadgandet visat sig vara för vidsträckt, men jag ber nu att få öfvergå till en annan synpunkt ur hvilken uttrycken äro af för ringa omfattning. Det synes af motiven till betänkandet, att Utskottets mening varit att äfven den person, som på grund af pantaftal blifvit innehafvare af stulet gods, skall vara skyldig att inom natt och är efter stöldens föröfvande uppå rätte egarens kraf detsamma utan lösen återställa, men om vi gå till ordalagen i Utskottets förslag finnes icke en sådan bestämmelse uttryckt. Der talas blott om "annat fång än köp". Efter min uppfattning är pant icke något fång. Fång är ett sådant faktum, hvarigenom eganderätt öfvergår, och denna uppfattning af fång finnes jemväl uttryckt i Kongl. Maj:ts proposition till denna Riksdag angående lagfart å fång till fast egendom. En dylik uppfattning af fång visar sig äfven i lagkomitéens och lagberedningens förslag och denna omständighet är så mycket viktigare, som den hufvudsakliga delen af Utskottets nu framlagda förslag är hemtad från hvad lagberedningen i detta afseende föreslagit, och de uttryck, som i Utskottets förslag förekomma, sålunda böra tolkas på det sätt lagberedningen själf gjort. Mig förefaller det, som om Utskottet gerna hade kunnat affatta sitt förslag på samma sätt som lagberedningens. Lagberedningen har

har i sitt förslag samma stadgande som första stycket af Utskottets förslag till beslut, men lagberedningen har icke i sitt förslag upptagit ett sådant allmänt tillägg som det Utskottet här föreslagit, utan endast sagt att hvad som finnes stadgad om köp af sådant gods som genom olofligt tillgrepp blifvit frånhändert rättar egare skall äfven gälla i fråga om byte, gifva och pant, och således uppräknat de speciella fall, der de föreslagna bestämmelserna skulle anses tillämpliga. Utskottet har deremot icke i sitt förslag framlagt dessa bestämmelser så klart och tydligt som man skulle kunna önska, utan förslaget torde i denna del behöfva vidare utvecklas och förtydligas.

På de skäl jag nu anfört, yrkar jag att betänkandet måtte till Utskottet återförvisas för erhållande af förändrad redaktion i det syfte jag angifvit.

På samma gång jag gör detta yrkande vill jag önskningsvis hemställa, huruvida icke Utskottet, om det blefve i betänkandet tydligt uttryckt, att den, hvilken har belånat sådant gods som från annan blifvit stulet, är skyldig att under viss tid utan anspråk på lösen detsamma på egarens anfordran återställa, skulle vilja föreslå ett undantag från denna regel i fråga om offentliga pantlåne-inrättningar. Lagberedningen och jemväl Utskottet har föreslagit det undantag från hvad i fråga om köp af stulet gods såsom regel stadgats, att den, som å offentlig auktion, å marknaden och torg köpt stulet gods, skulle hafva rätt att detsamma behålla, såvida ej egaren därför erlade lösen. Lagberedningen säger härom i sina af Utskottet aftryckta motiv: "Och som det äfven är billigt, att den hvilken offentligen köpt dylikt gods därför bör företrädesvis förutsättas hafva handlat i god tro, af lagen än mera skyddas, är det likaledes i den nya 19 § för sådant fall föreskrifvet, att egaren skall inom nämnda tid anmäla sig att lösa godset, om han vill det återfå". Det är således den omständigheten att köpets offentlighet skulle grundlägga en, att jag så må säga, större god tro än den vanliga, som varit bestämmande för lagberedningens och Utskottets förslag i denna del, men efter min uppfattning tala just samma skäl, nemligen offentligheten, för det undantag i fråga om offentliga pantlåneinrättningar jag ifrågasatt. I 6 § af Kongl. Maj:ts förnyade nådiga reglemente för Stockholms stads allmänna pantlåneinrättning den 5 Maj 1863 förekommer följande stadgande: "På det icke stulna saker må på god tro varda i låneinrättningen emottagne och belånade skall vid inrättningen vara anställd ett polisombud, som deröfver dagligen utöfvar tillsyn samt då sådana saker tid belånning inlemmas eger att dem anhålla och innehafvaren i händelse af befogenhet till laga åtal befordra; och må enhver, för hvilken något bortstulits eller förkommit, ofördröjligen och skriftligen det hos inrättningen anmäla och sakernas beskaffenhet dervid uppgifva, så att, i händelse de inkomma, de må kunna tagas i förvar samt den eller de personer, som dem inlemma, anhållas och till laga åtal anmälas; men då lån på dylika saker redan blifvit meddeladt, vare inrättningen ej skyldig att dem till egaren utgifva med mindre lånesumman, jemte tillhörande afgifter, inbetalas och godkänd borgen för godtgörande af den ersättning, hvarpå pantsedens innehafvare kan ega lagliga anspråk, aflemmas". Af detta stadgande synes, att icke allenast det

åberopade skälet, offentlighet, talar för ett sådant undantag, jag förordar, utan äfven den omständigheten att — såsom jag förmodar, äfven är fallet med andra allmänna pantlåneinrättningar än den här i staden befintliga -- ett polisombud är närvarande för att vidtaga åtgärder till förekommande af att vid inrättningen i pant emottages stulet gods. Ett ytterligare skäl för att pantlåneinrättningar undantagas från den allmänna regeln ligger deri, att man vid desamma icke får forska efter den person, för hvars räkning pantsättningen skett, ty det är naturligt, att inrättningens syfte såsom en barnhertighets- och välgörenhetsanstalt genom en sådan forskning skulle kunna förfelas.

På de skäl jag nu anført, anser jag lämpligt, att ett undantag från allmänna regeln stadgas i fråga om stulet gods, belånadt å allmän pantlåneinrättning.

Jag yrkar att betänkandet måtte varda till Utskottet återremitteradt.

Herr Åke Andersson: I likhet med den föregående talaren vill jag tillstyrka en återremiss af detta Lag-Utskottets betänkande. Han har till en del uttalat hvad jag i frågan ämnat säga; och jag får blott tillägga, att, för den händelse ett sådant stadgande, som det, hvilket föreslagits i sista delen af Utskottets förslag, skulle blifva lag, man derigenom skulle öppna ett ännu mer tacksamt fält för uppköpare af stulna kreatur att odla, än det som nu är åt dem upplåtet. Hvar och en som vet, huru det tillgår på landsbygden vid kreaturstölder, har sig jemväl bekant, att tjuften vanligen på förhand uppgjort med köparen om tjuvgodsets försäljning och han har dervid vanligen betingat sig icke ens hälften af det stulnas värde. Om nu tjuften och köparen öfverenskomma, att det stulna kreaturet skall för syns skull försäljas på marknåd eller annat offentligt ställe till ett diktadt pris, högre än som i sjelfva verket erlägges, så kan tjuvköparen derigenom berättigas att vägra återställa det stulna utan lösen till rätte egaren, och för detsaminas återställande till egaren af denne tilltvinga sig det stulnas verkliga värde.

På grund af hvad jag sålunda anført samt på de skäl, som den föregående talaren framlagt, yrkar jag att betänkandet för undergående af omredigering måtte till Utskottet återremitteras.

Herr Per Nilsson i Kulhult: På de skäl, som af föregående talare blifvit anförda, yrkar jag, att betänkandet måtte till Utskottet återförvisas.

Herr Grefve Sparre: Det synes af detta betänkande, att Utskottet haft att välja emellan två alldeles motsatta åsigheter, den ena, att stulet gods skulle få af egaren, utan erläggande af lösen, återtagas, och den andra, att han icke skulle ega dylik rättighet, och af dessa olika åsigheter har Utskottet efter smak upptagit den ena och föreslagit densamma såsom lag. Det är likväl icke på detta sätt det bör tillgå att stifta lag. Lagen är icke ett machverk af hopplockade satser, hvilka man efter behag och utan urskilning kan flicka in i densamma; och det kan icke gå an att, utan hänsyn till, om lagens sammanhang i öfrigt rubbas, deri in-

föra nya stadganden, utan att på det nogaste undersöka huru dessa låta förena sig med det bestående. Man klagar ju bittert och med skäl öfver lagskipningens tillstånd i Sverige, och öfver de olika åsikter, som vid lagens tillämpning hos domstolarne göra sig gällande. Man har trott, att detta skulle kunna afhjelpas genom att, i ett eller annat tvistigt fall, lagstiftarne kommo fram med en lagförklaring, men det öfverklagade missförhållandet har icke afhjelpats derigenom, utan tvärtom, ty om vi betrakta nyare tidens försök i detta afseende, så finna vi, att ett dylikt tillvägagående gjort saken värre i stället för bättre än förut; och detta är ganska naturligt. Då en lag under århundraden gällt i ett land, hafva på grund af densamma vissa tolkningar, vissa begrepp gjort sig gällande. Inför man då på en gång en annan princip så, enär denna lag, såsom skriven af människor, är behäftad med brister i redaktion och annat — den siste talaren har visat, att så är förhållandet jemväl med nu framlagda lagförslag — uppstå vid tolkningen af denna lag så många olika åsikter, att tillståndet blir sämre än förut och att i stället för att, såsom man trodde, genom lagförklaringen afhjelpa det onda, detsamma blir dubbelt värre.

Hvad beträffar den fråga, som nu föreligger till afgörande, så finna vi, att lagkomiteén och lagberedningen derom varit af alldeles motsatta åsikter. Faktum är, att hvarken lagkomiteén eller lagberedningen, i de åsikter de i ämnet uttalat, haft rätt. Frågan om stulet gods skall kunna af egaren återtagas, beror på pröfning af förhållandena i hvarje särskildt fall. Det inträffar nemligen, vid försäljning af dylikt gods, högst sällan, att icke någon ovarsamhet eller värslöshet ligger köparen till last, att icke i sjelfva säljarens upprådande ligger något, som bör göra honom misstänkt i köparens ögon. Om en tjuf vill sälja en stulen vara, så antingen gifver hans obemedlade ställning i lifvet jemförd med varans stora värde tillkänna, att han icke gerna kan vara laglig innehafvare af varan, hvars obehöriga innehafvande således gör honom misstänkt, eller också hjuder han ut den till vrakpris, emedan det ligger i hans intresse att hastigt blifva af med densamma, eller röjer honom hans oro och förlägenhet, eller försöker han att på onvägar komma till målet, varans vändande i vinst för honom, allt omständigheter, som böra varsko en köpare, att icke inlåta sig med honom. Följden häraf är, att i de flesta fall kan varan återtagas från köparen, ty han har begått den oförsigtigheten, att ingå i handel med en person, som han haft något skäl att misstänka. Vår nu gällande lag har ganska väl uttryckt detta, då den säger, att den, som köpt stulet gods, skall genom fångesman eller vittnen visa sin rätt, och om han sålunda ifrå sig leda gitter, vare han saklös; men skulle dervid, då han skall framställa sin fångesman, befinnas, att han haft skäl att misstänka denne, så blir han icke saklös, ty han saknar då den goda tro, som är vilkoret för att han skall få behålla den sak han köpt. Lagberedningen har äfven uttalat samma åsigt, då den i sitt förslag säger, att tredje man, som i god tro förvärfvar tinget af innehafvaren, icke behöfver särskildt göra sig underrättad om dennes laga fång. Detta är regeln vid lös egendom. Om jag köper en sak af någon utan Herrarne, så har jag väl icke anledning att misstänka densamma vara oärligen åtkommen och bör således få behålla densamma. Nu skulle det

likväl kunna hända, att den jag köpt saken af förut köpt densamma af en annan, och denne åter af en tredje o. s. v., och slutligen skulle det befinnas, att saken blifvit stulen; följden af den föreslagna lagen vore då att jag skulle nödgas att, utan anspråk på ersättning, utlömma densamma.

Jag frågar, om vi någon-in under sådana förhållanden kunde hafva någon säkerhet i besittning af vår lösegendom? Man kunde ju riskera hvarv enda ögonblick att blifva af med allt hvad man eger. Hvad mig beträffar, så får jag verkligen säga, att jag icke företrädesvis har köpt min lösegendom på auktioner, marknader eller andra offentliga ställen, utan under hand af enskilda personer, och det skulle vara bra hårdt, om man skulle komma och plocka ifrån mig allt hvad jag eger, på den grund, att detsamma en gång i förra tider blifvit stulet. Visserligen har Utskottet sagt, att, för erhållande af återvinningsrätt till olodligen tillgripnen lösegendom, egaren skall anhängiggöra sin talan inom loppet af ett år efter stoldens begående, men jag vet icke hvarföre man bestämt just denna tid. När köparen har varit ovarsam, så är denna tid för kort, och lagberedningen har derföre i sådant afseende föreslagit tre år. Med ett ord, det finnes icke någon säkerhet i besittning af lösegendom, om jag går derhän, att en sak kan återtagas från hvem som helst, han må vara aldrig så oskyldig, blott derföre, att denna sak inom loppet af ett år en gång blifvit stulen och af tjuften afyttrad. Jag tror icke, att man i nittonde århundradet kan i något land i Europa finna ett dylikt stadgande tillämpadt. Jag påminner mig visserligen i den gamla romerska rätten en lära om, att viss egendom af dyrbarare beskaffenhet, hufvudsakligen guld, silfver och slafvar, skulle, för skydd mot återvinningstalan, med iakttagande af vissa formaliteter, säljas och köpas på Forum Romanum och till följd deraf från hvem som heldst revindiceras, men denna s. k. jus strictum måste, såsom ohållbar, uppgifvas.

Detta är den ena sidan af saken, men Utskottet säger slutligen, att om det stulna godset är såldt å offentlig eller öppen auktion, å marknad, torg, eller annat allmänt försäljningsställe försåldt, då får innehafvaren det behålla, såvida ej den rätte egaren inom ett år anmäler sig och betalar hvad innehafvaren för godset gifvit. Sålunda har i just de fall, som oftast förekomma, Lag-Utskottet klippt af för egaren hans rätt att återfå från honom stulet gods. Hvilka äro de stölder som på landsbygden oftast förekomma? Jo, stölder af hästar och andra ute på marken betande kreatur. Då man tillika vet att dylika stölder oftast begås straxt före marknader, och att tjuften vanligtvis genast efter stöldens begående för det stulna djuret till marknaden och der försäljer detsamma, så skulle således, äfven om kreaturet blefve såldt till sådant pris, att köparen kunde ega klar anledning att misstänka säljarens åtkomst, köparen vore skyddad emot rätte egarens anspråk blott derföre, att köpet skett på en marknad. Det är utom allt tvifvel att vår i detta hänseende nu gällande lag är ojemförligt bättre sådan den är, och att den nu ifrågasatta ändringen icke skulle vara annat än försämring af den lag vi nu hafva.

Slutligen vill jag nämna några ord om, hvad den förste talaren jemväl vidrörde, nemligen allmänna pantlåneinrättningar. Herrarne veta, att syftet med dessa anstalter är att hjälpa och understödja fattiga. Jag har sjelf varit med om, att i min hemort stifta en sådan inrättning, emedan

der funnos en hop beskedliga menniskor, som lånade ut penningar mot en ränta af 120 procent, och det tyckte vi vara för mycket. Om nu emellertid ett sådant stadgande, som här föreslagits, skulle blifva lag, så kunde en dylik inrättning omöjligt stå sig, ty den skulle icke våga att belåna något, af fruktan att den erbjudna panten möjligen inom ett år blifvit stulen, och inrättningen sålunda skulle förpligtas att densamma utan ersättning till egaren återställa. Jag vet icke hvilka försigtighetsmått inrättningen skulle vidtaga för att skydda sig i detta afseende. De som komma dit för att låna, äro vanligen icke i lyckliga omständigheter, och äro nöjda med att för panten emottaga en ganska ringa penning, emedan de hoppas kunna återlösa densamma när de dertill få medel, och sålunda förfaller här den vanliga anledningen till misstankar. Jag föreställer mig således, såsom jag redan nämnt, att pantlåneinrättningar aldrig skulle kunna bestå, om den nu föreslagna lagen vore gällande. En sådan lag som den föreslagna är för öfrigt, med afseende å dessa inrättningar, alldeles icke af behofvet påkallad, ty, såsom den förste talaren nämnde, det finnes ett praktiskt sätt att undvika de olägenheter man genom densamma ville hämnna och det är, att den, som blifvit bestulen, genast på en sådan pantlåneinrättning anmäler stölden, hvaraf följden blir att, om det stulna godset der såsom pant inlemnas, detsamma anhålles och kan blifva egaren återställt. Nu skulle den bestulne befrias från detta besvär, i det han blott helt enkelt behöfde gå in i inrättningens magasin och om han, bland der befintliga pantsatta effekter, upptäckte något som vore honom frånstulet, utan att erlægga någon lösen, ega rätt att återtaga detsamma.

Jag vill tillägga, att jag för min del icke hört någon särdeles klagan öfver den nuvarande lagstiftningen i förevarande hänseende. Visserligen kunna olika domslut ofta förekomma, men de härleda sig deraf, att nyanserna äro så ofantligt varierande just i fråga om anledningarne för köpare att misstänka mindre ärlighet hos säljare, att man alldeles icke kan af några domslut i detta afseende göra någon slutsats angående den princip, som tillämpats. Det gifves knappast två fall, der omständigheterna äro precis lika. Derfor måste vi åtnöjas med stadgandet i vår nu gällande lag, att om en köpare haft anledning att misstänka en säljares oärliga atkomst till en utbjuden vara, så blir köparen skyldig att utan lösen densamma till rätta egaren återställa.

Da jag icke hyser någon förhoppning, att Utskottet vid en återremiss skall bättre lyckas lösa denna fråga än det nu gjort, yrkar jag afslag å betänkandet.

Herr Carlén: Då jag icke reserverat mig mot Lag-Utskottets ifrågavarande betänkande, så har jag i följd deraf varit med om det, och det är således min skyldighet att söka försvara det. Att försvaret likväl icke kommer att blifva särdeles varmt, följer deraf, att när Utskottet först började denna frågas behandling var jag af den åsigt, att Utskottet borde hafva antagit lagkomitéens princip och således gått i en motsatt riktning, en uppfattning som jag från teoretisk synpunkt ännu vidhåller. Men jag skall bedja att få nämna, hvad af diskussionen inom Utskottet gaf mig anledning till annan uppfattning i praktiskt hänseende. Det upplystes nemligen i Utskottet — vi hafva den lyckan att der hafva ledamöter

från tvänne hofrätter, fyra eller fem hüradshöfdingar och flere personer som tjenstgjort i nämnden, personer från alla landsändar, med ganska rik, både juridisk erfarenhet och erfarenhet om folkopinionen — att i Skånska Hofrätten och dess underrätter dömdes på det sätt³ Lag-Utskottet nu föreslagit. Ställande sig på den nuvarande lagens ståndpunkt, ansågo dessa domstolar sig böra tolka densamma så, att gods som kommit ur egarens hand genom olofligt tillgrepp bör utan lösen återlemnas af innehafvaren, som på god tro fått godset i handom. Det upplystes att Göta Hofrätt och derunder lydande domstolar för 15 å 20 år sedan hade en alldeles motsatt uppfattning; de tolkade lagen den tiden så, att godset af innehafvare i god tro endast mot lösen borde till egaren återlemnas, men denna Hofrätt och dess underdomare hade på sista tioalet förändrat åsigt och dömdo nu på samma sätt som Christianstads Hofrätt och som Lag-Utskottet nu föreslagit. Svea Hofrätt och derunder varande domare dömdo, i strid med de båda andra Hofrätterna, temligen enhälligt så, att innehafvare i god tro af stulet gods endast emot lösen vore pliktig att lemna godset ifrån sig. Inom Högsta Domstolen äro åsigtarna mycket skiljaktiga; den ene dömer på det ena sättet, den andre på det andra. Herrarne behagade häraf finna, att det är alldeles nödvändigt att få en bestämd och tydlig lag, såvida menigheten skall kunna veta hvad som är lag, och att den princip, som Utskottet följt, ingalunda är, såsom hrefve Sparre yttrade, ny; den tillämpas ju redan nu af två tredjedelar af landets underdomare, af tvänne Hofrätter och är äfven antagen af flera bland Högsta Domstolens ledamöter. Samme talare yttrade derjemte att, utom i den romerska rätten, hade han aldrig hört talas om denna princip. Jag beder då få upplysa honom -- något som han utan tvifvel vet lika väl som jag, endast han behagar erinra sig det -- att våra landskapslagar innehålla just denna grundsats, att densamma äfven, på grund af det ur Missgernings-balken hemtade stadgande i promulgationsförordningen, hvilket det är fråga om att nu upphäfva, tillämpades, ända till slutet af 18:de seklet, då en annan åsigt började i lagtolkningen göra sig gällande och temligen allmänt utbreddes, fastän en återgång nu på sista tiden omigen egt rum. Vidare beder jag få erinra om, att nästan de flesta moderna lagstiftningar erkänt denna princip, och der den blifvit afskaffad har den åter blifvit införd. Auktoriteten i detta hänseende är lagberedningens betänkande, der denna sak är omtalad och utvecklad.

Skälet hvarför jag för min del anser i teoretiskt hänseende riktigast, att den som i god tro förvärfvat stulet gods, endast mot lösen behöfver afstå detsamma, är att jag anser, att i allmänhet ett brott måste betraktas såsom en olycka, hvarför den, mot hvilken det föröfvats, blifvit utsatt, och att denna olycka bör drabba den, mot hvilken brottet är begånget, men ej rättvisligen bör öfverflyttas på någon annan. Detta är det i min tanke principiellt riktiga. Men så många och stora praktiska skäl tala för en motsatt uppfattning i detta särskilda fall, att jag icke allenast för lagskipningens enhet anser att man bör gå in på Utskottets förslag, utan äfven anser det i praktiskt afseende mera gagneligt. Jag tror icke att man bör hålla så fast vid principen att man förbiser de praktiska följderna. Så bör man göra då det är fråga om absoluta rättsgrundssatser, men här är ej fråga om dylika. Man kränker ej någon ovilkorlig rättsgrundssats

genom antagande af Utskottets förslag. Enda följden är den att köparen måste se sig väl före innan han inlåter sig i affären; men han är också igenom de föreslagna undantagen för köp å auktion, å marknad, torg, i salubodar m. m. i de andra flesta fall skyddad för risken. De flesta köp ske just vid de här uppräknade tillfällena, åtminstone hvad beträffar s. k. nödvändighetsvaror, såsom kläder, matvaror och dylikt, och de flesta kunna med användande af någon vaksamhet skydda sig emot faran att behöfva återlemna godset utan ersättning. Risken af förlust vid köp i god tro är ej heller i allmänhet så stor, som mången torde föreställa sig. Inom Lag-Utskottet t. ex. fanns ingen som hade lidit förlust derigenom, att han köpt i god tro, men deremot hade nästan alla varit utsatte för att blifva bestulne. Hvad man särskildt bör påakta är lagstiftningens inverkan på tjuvköparen. Tjuvköparne äro verkligen ofta farligare än sjelfva tjuvarne och att det skall blifva svårare för tjuvköparne om en sådan lag som denna finnes, är icke tvifvelaktigt; försigtigheten hos köparen måste då skärpas, köparen måste af de omständigheter, hvarunder varan utbjudes, sluta till om han kan inlåta sig i affären eller ej. Och för öfrigt, om jag tänker på den ganska rika och sorgliga erfarenhet jag har från stockholmstrakten, der det är mycket lätt för tjuvarne både inom staden och dess omnejd att, sedan de begått stölden, resa in till Stockholm och sälja den stulna varan, emedan knappast någon af den stora menigheten tvekar att köpa då lagens tillämpning är sådan, att domaren icke anser sig kunna ålägga någon att utan lösen aftrida hvad han i god tro köpt, så finner jag i den nuvarande lagens tolkning en af de förnämsta orsakerna till den stora mängden af tjuvköpare. Funnos icke dessa så skulle stölderna vara mycket färre och rättssäkerheten större.

Det är dessa praktiska skäl som föranledt mig, sedan jag inom Utskottet af ledamöter från Norrland, Skåne, Småland, med ett ord från nästan alla orter i landet, fått höra att folkuppfattningen i deras hembygder vore den, att om en person blifvit bestulen på en sak och han kom till köparen, så, fastän denne varit i god tro då han köpte, tvekade han icke att lemna saken från sig utan lösen. När folkopinionen är sådan, när det icke är fråga om en ovillkorlig rättsprincip, så anser jag att man här, såsom i all annan lagstiftning, bör beakta denna uppfattning, isynnerhet, då den, såsom nyss nämndes, har så gamla anor som ända ifrån de gamla landsskapslagarnes tid och principen aldrig blifvit uttryckligen upphäfd. Ty ordet "saklös" hade när det skrefs i 1734 års lag, 49 kap. 2 § Missgerningsbalken, så vidt jag kan förstå, icke någon annan betydelse än att skydda från det kriminela ansvaret.

Grefve Sparre sade, att det vore en lätt sak att få reda på om köparen varit i god tro eller om någon värdslöshet legat honom till last, och han påstår att den ringaste värdslöshet medförde skyldighet att utan lösen återlemna godset. För min del är jag deremot långt ifrån säker på att värdslöshet af ringare beskaffenhet kan tillförbinda honom att utan lösen återlemna godset. Vår nya strafflag säger i 3 kap. 10 §, sedan den i de föregående paragraferna talat om delaktighet i brott: "har någon utan vetskap om brott som annan föröfvat honom tillhandagått på sätt i 9 § säges, *ändå att han haft skäl att honom misstänka*; straffes med böter". I 6 kap. 15 § heter det angående skadeersättning: "hafva flere i brott

tagit sådan del som i 3 kap. 1, 3, 4, 5, 6 eller 7 §§ säges, svare de en för alla och alla för en till skadestånd, vare ock de som efter 9 § i samma kapitel gjort sig delaktige i brottet — — hvar för sig till sådan ansvarighet som sigd är med gerningsmannen bundue för det hvarmed de brottslig befattning tagit". Här är således ej fråga om den i 10 § nämnda värdslöshet. En person som begått den värdslösheten att köpa en sak af en person, som han haft skäl att misstänka för oloflig åtkomst, är således, enligt nu gällande lag, icke förbunden att upprätta skadan. Nu är det visserligen samnt att detta uttryck "upprätta skadan", icke är alldeles detsamma som att utlemna godset; men ställer man sig på den princip som ligger till grund för detta stadgande, så är det, vågar jag påstå, åtminstone mycket tvifvelaktigt, huruvida efter nu gällande lag den som köpt en vara af misstänkt person skulle kunna dömas att utan lösen återlemna densamma. Skall man taga lagens harmoni i betraktande, så tror jag att svaret skulle blifva nekande. Detta i afseende på sjeliva den princip hvarpå Lag-Utskottets förslag är bygd.

De speciela anmärkningar en talare på stockholmsbanken framlagt voro trenne. Den första var, att sista delen af förslaget: "Hvad nu stadgadt är skall i tillämpliga delar gälla äfven om godset kommit i innehafvarens hand genom annat fäng än köp", vore dels för vidsträckt, ty deri ingick äfven arf. dels för inskränkt, ty der talades icke om pant. Jag tror att båda dessa anmärkningar kunna förfalla, om man erkänner, att äfven efter antagandet af denna lag man måste tillämpa allmänna rättsprinciper. Hvad nu först beträffar arf, så kan man tänka sig tvänne fall, det ena att man ärfver den som i ond tro har köpt stulet gods, det andra att man ärfver den som i god tro köpt dylikt gods. I första fallet tror jag att det är alldeles gifvet, att arftagaren är skyldig att lemna ifrån sig det ärfda huru lång tid än må hafva förflutit sedan köpet skedde, ty köparen sjelf är ju förpligtad härtill och arfvingen måste således äfven vara det. Den som köpt stulet gods med vetskap om den olofliga åtkomsten måste utan lösen återlemna det stulna, och detta gäller äfven arfvingen såsom varande i allo den affidnes rättsinnehafvare. Likande stadganden återfinnas på många ställen i vår lag, t. ex. i afseende på jordafsöndring som icke blifvit in-tecknad och derföre icke gäller med mindre egendomen är kvar i upplåtarens hand eller "dens som med honom lika förbunden är", men hvilket uttryckssätt just afser den grundsats att arfvingen träder i allo i afträdarens ställe, eller att arfs- eller testaments-tagare äro lika förbundna som arfs- eller testamentsgifvaren, att de inträda uti hans både skyldigheter och rättigheter. Då så är, tror jag icke att det kan falla någon domare in att tolka detta stadgande på annat sätt, än att arfvingen eller testamentstagaren är skyldig att när som helst återlemna godset; för honom gäller icke detta undantag i första momentet. Ärfver jag deremot en person som vid köpet varit i god tro och preskriptionstiden för stämningen är tilländalupen, hvarföre skulle jag icke då ega samma rätt, som den hvars rättsinnehafvare jag är? Har denne icke varit skyldig att återlemna godset utan lösen, så är hans rättsinnehafvare det ej heller; motsatsen skulle vara en orimlighet. Den andra anmärkningen gällde pant. Herr Rubenson sade att pant icke var laga fäng. Jag fruktar att den ärade talaren icke på länge läst sin lag. Den säger

nemligen i Jordabalken uttryckligen att fast pant, "som lagligen pantsatt och förstånden är" skall räknas till de nya fången, och Handelsbalken innehåller likartadt stadgande om lös pant. Men, invänder kanske Herr Rubenson, pant blir icke laga fång förrän panten är förstånden och dessförinnan gäller ej stadgandet. Det är väl dock alldeles otänkbart att någon kan så tolka en lag, att han ger den, som ännu ej förvärfvat eganderätt till panten, större rätt till densamma än om han förvärfvat eganderätt. Om en tjuf pantsätter den stulen vara och pantinnehafvaren, då den bestulne anmält sig, ännu icke hunnit förvärfva eganderätt till densamma, så faller det väl af sig sjelfft, att pantinnehafvaren har åtminstone lika stor skyldighet som om panten redan varit förstånden, ty det att han vunnit eganderätt kan omöjligen minska hans rätt. Äfven den anmärkningen förfaller således. Herr Rubenson hade deremot en tredje anmärkning, som jag måste erkänna vara mera grundad, nemligen att undantag borde göras för vissa offentliga låneinrättningar. Hade Lag-Utskottet känt hvad Herr Rubenson i det afseendet meddelade oss, så hade jag åtminstone tvekat om icke undantag hade bort göras för sådana allmänna pantlåneinrättningar, hvilka stå under polisens kontroll och uppsigt. Skulle Kammaren, för att få förslaget i det afseendet mera fullständigt, och möjligen äfven för vinnande af större tydlighet i andra afseenden, vilja återremittera betänkanDET, har jag för min del ingenting att deremot invända.

Herr Ivar Månsson: I ett sådant fall som det nu ifrågavarande, är det, efter mitt förmenande, ganska svårt att rätt lagstifta. Om tvänne personer på en gång kunna bevisa sig vara egare till en sak, så är det ganska svårt att afgöra hvilken af dem som skall blifva den förlorande. Jag för min del skulle dock tro att det riktigaste är, att den som kan bevisa sig vara rätt egaren till en sak, men att den blifvit från honom bortstulen, och att ej något svek dervid å hans egen sida förevarit, må hafva förmånsrätt och blifva den egentlige egaren samt erhålla sin vara utan lösen. Jag kan derföre ej annat än vara såväl lagberedningen som Utskottet tacksam för det resultat, hvartill de kommit. Om en person t. ex. blir bestulen på en häst — jag tager ett exempel, som ligger nära till hands, åtminstone i min hembygd, der häststölden ganska ofta begås — så händer det mycket ofta att han får fara flere mil för att söka upp hvad han förlorat innan han återfinner det. Att då, fastän han med bevis kan styrka att han blifvit bestulen och att hästen verkligen är hans egendom, nödgas betala hästens fulla värde, skall naturligen falla sig ganska svårt för honom. Lagstiftaren borde i min tanke ställa så till, att den som kan bevisa sig vara rätter egare af det stulna kan återfå varan utan ersättning, och den, hos hvilken godset anträffas, vara pligtig söka upprättelse af sin fångesman, denne af sin och så undan för undan. Man har sagt, att det skulle vara svårt att veta om det gods man köper är stulet eller ej, och att man sålunda ej kunde vara säker om att få behålla hvad man en gång redligen betalt. Men köper man i en handelsbod, på en auktion eller af någon enskild person, som antingen är bosatt eller också i öfrigt välkänd och pålitlig, så är det ju ingen risk eller fara, äfven om godset skulle vara stulet, ty man har den person, af hvil-

ken man handlat att söka återvinning af; synnerligast som anspråk på den varan jag köpt skall göras inom ett år. Är det någon person, med hvilken man vill inlåta sig i handel, som ej är känd, så får man göra förfrågan om honom; iakttagers man icke detta, och skulle möjligen få ett gods, som är stulet, så får det blifva ens egen förlust, hvad som efterföljer. Att inlåta sig i affärer med hvem som helst, som man kan träffa på, kan icke vara rätt; gör man det, så bör man också få stå risken. Man måste se till huruvida säljaren handlar på det sättet, att deri finnes en garanti för att han icke stulit hvad han vill sälja; men saknas denna, är godset stulet, så bör den, som kan styrka sig vara egare, återfå det-samma, godset må vara köpt hvar som helst. Jag skulle derför hafva velat gått ännu längre än Utskottet; jag skulle vilja haft bort de här undantagen om köp på "marknader, torg och andra allmänna försäljningsställen"; jag skulle önska att, om frågan blefve återremitterad, Utskottet ville taga i öfvervägande, huruvida icke den delen af förslaget, som handlar om dessa undantag, kunde utgå.

På grund af hvad jag nu anført, förenar jag mig med dem, som yrkat återremiss af betänkandet.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag har icke begärt ordet för att försvara Lag-Utskottet; den saken är alldeles öfverflödig, sedan Herr Carlén på ett så utmärkt sätt fört Utskottets talan; det var endast med anledning af ett yttrande utaf talaren på elfsborgsbänken jag ansåg mig skyldig att lemna ett litet genmäle. Han sade, nemligen: att det skulle blifva den gräsligaste försämring af den nuvarande lagen, om Lag-Utskottets betänkande bifölles. Jag har en alldeles motsatt åsigt och tror således att det skulle blifva en ofantligt stor förbättring om den nuvarande lagen verkligen skall tolkas så, som den ärade talaren behagade tyda den. Det var verkligen med stor förvåning jag mottog den väckta motionen, ty åtminstone i min hemort har man icke någonsin tillämpat den nuvarande lagen på sådant sätt som Grefve Sparre sagt att den skulle tillämpas. I min hemort har man gått så tillväga, att den bestulne återtagit sin vara hvar den funnits, och innehafvaren, äfven om han köpt den i tredje eller fjärde hand, godvilligt utan lösen lemnat den ifrån sig; egaren har ansetts berättigad att återfå sin vara utan betalning, hvar den vara månne. Under sådana omständigheter tror jag icke att det vore så alldeles orätt, om Grefve Sparre — som han yttrade — kunde blifva af med all sin egendom, ändå att han på god tro innehar densamma, ty vore den verkliga stulen, tror jag det vore rätt, ändå Herr Grefven på god tro åtkommit densamma, att den återlemnas, hvar den finnes, ty det har väl varit Herr Grefvens skyldighet att söka göra sig reda för med hvilken person öfverlåtelsen uppgöres, och i värsta fall hålla sig till sin fångesman för den skada som genom öfverlåtelsen af en stulen vara kan uppkomma. Skall den meningens göra sig gällande, att egaren icke har rätt att återfå stulet gods utan mot lösen, kommer detta, föreställer jag mig, att leda derhän, att den bestulne icke söker göra något för att få reda på tjuften. I min hemort t. ex. der, som man vet, häststöder ofta förekomma, inträffar ej sällan att då en person blir bestulen, reser han flere mil med ganska

stor kostnad för att söka upp tjuften och återfå det stulna; men får han icke behålla rättigheten att återfå sin häst utan lösen och således måste betala honom, då får han icke allenast vidkännas kostnaden för resan, utan dessutom betala hela den summa som hästen kostat köparen och som kanske ofta kan vara mycket större än hvad hästen är värd när han återfinnes. Man har vidare sagt att undantag borde hafva stadgats äfven för pant. Ett sådant undantag skulle blott vara ett sätt att få fram tjuftvar, att öka deras antal. Vanliga förhållandet med stölder är att två eller flera personer komma öfverens om att stjäla, och då är det ju ganska lätt för den ena kompanjonen att pantsätta det stulna hos den andre; men rättvist kan det omöjligen vara, att den bestulne icke skall kunna få sitt åter utan lösen fastän panthafvaren varit med om brottets begående. Jag kan åtminstone icke inse det rätta uti att om en person stjälar något från mig och pantsätter det t. ex. hos graunen, som kanske är medvetande om stölden, jag icke skall återfå min egendom derföre att tjuften redan hunnit pantsätta den. Jag har af det skälet ej heller varit ense med Utskottet i afseende på de undantag som äro föreslagna i sednare delen af första momentet. "Är det såldt å offentlig auktion" o. s. v. Jag hade önskat att dessa föreskrifter icke hade kommit in i förslaget, men då jag i Utskottet icke kunnat finna något synnerligt medhåll för denna mening, har jag måst afstå derifrån och tror icke heller att Utskottet, såvida Kammaren icke uttalar någon bestämdare mening i det afseendet, än som skett, vid en möjligen blifvande återremiss skall göra någon ändring härutinnan. Då jag emellertid icke har någon utsigt att vinna understöd för min åsigt, så yrkar jag bifall till Utskottets betänkande, sådant det nu är, ehuru jag är af den åsigten, att någon förändring af förslaget kan vara behöflig.

Herr Bergström: Herr Talman! Utan tvifvel är läran om vindikation af lösören eller egares rättighet att genom laga käromål utan lösen återvinna lösöre som, obehörigen emot egarens vilja, kommit i annan mans hand, en utaf de viktigaste discipliner inom hela privaträttens område; men just derför är det nödvändigt att, då fråga uppstår att lagstifta rörande detta ämne, iakttaga den aldrea största varsamhet och framför allt icke ensidigt skärskåda detsamma från en enda synpunkt. Såsom både Lag-Utskottet uti sitt betänkande och äfven den ledamot af Utskottet, som först yttrade sig, anmärkt, äro vi icke i saknad af lagbestämmelser i denna fråga. En af dessa bestämmelser, beträffande vindikation af gods, som egaren genom stöld mistat, återfinnes uti 49 kap. 2 § Missgerningsbalken och är intagen uti promulgationslagens 16 § mom. 5. Andra lagstadganden om vindikation återfinnas i Handelsbalken, t. ex. uti 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 §. Ännu flera ställen i lagen skulle kunna uppräknas, der denna viktiga lära behandlas.

Då, såsom jag nyss erinrat, vi hafva en lagbestämmelse i fråga om vindikation af stulet gods, gäller det således att rätt tolka densamma. I det hänseendet kan jag icke annat än ställa mig på samma ståndpunkt som den ledamot af Lag-Utskottet, hvilken först yttrade sig, intog, nemligen att vår svenska lag medgifver egare till stulet gods, rätt att utan lösen återtaga det stulna, hvar han det finner, ehvad innehafvaren är i god

eller dålig tro. Till stöd för denna tolkning af gällande lag åberopar jag bestämmelserna i våra landskapslagar, hvilka med tydliga ord uttala denna grundsats. De medgifva innehafvare af stulet gods, som klandrades, att "gripa till ledsn", d. v. s. bevisa att han erhållit det klandrade af annan. Förmådde innehafvaren åstadkomma sådan bevisning, var han *saklös*, d. v. s. fri från kriminelt ansvar, men dermed var icke sjelfva viudikationsprocessen afslutad, utan fortsattes mot den åberopade fångesmannen, hvilken, derest han icke förmådde leda från sig, måste fåla, att egaren tog sitt åter.

Uti nu nämnda afseende stå våra landskapslagar ej heller enstaka. Enahanda bestämmelser återfinnas uti de äldre norska och danska lagarne. Grundsatsen att en egare får återtaga sitt hvar han finner det, tillhör icke allenast den gamla skandinaviska rätten, utan äfven den äldre germaniska. Den återfinnes i Sachsenspiegel och Schwabenspiegel, och det gamla tyska rättsordspråket "Hand muss Hand wahren" leder otvunget tanken på den skandinaviska *ledsen*.

Utän fara för misstag torde man kunna påstå, stt, enligt vår gällande lag, en egare har rätt att utan lösen återtaga sitt, i hvilkens hand det än måtte vara kommet. Undantag från denna grundsats finnes endast i 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 § Handelsbalken.

Här skedde nu afbrott i öfverläggningen, af den anledning nästföljande paragraf visar.

§ 6.

Efter anmälan företrädde tvänne Hans Maj:t Konungens Öfverstekammarjunkare, hvilka på Hans Maj:ts höga vägnar inbjödo Herr Talmannen och Kammarens ledamöter att i morgon Thorsdag kl. 12 f. m. infinna sig i Riddarholmskyrkan, för att öfvervara begrafningsakten efter framlidne Hans Kongl. Höghet Hertigen af Dalarna.

Under anhållan att till Hans Maj:t Konungen måtte blifva framförda uttrycken af Kammarens undersåtliga vördnad, förklarade Herr Talmannen, att den nådiga inbjudningen skulle af Kammaren hörsammas.

§ 7.

Härefter återupptogs öfverläggningen rörande Lag-Utskottets under föredragning varande utlåtande N:o 10 och fortsatte

Herr Bergström: Herr Talman! Efter det afbrott, som egt rum, må det tillätas mig att fortsätta min deduktion. Fjerde paragrafen i Handelsbalkens elfte kapitel, hvilket meddelar stadganden om lån, förmår att, om den, som fått lån, säljer, pantsätter eller bortgifver, utan egarens ja och samtycke, det han lånt hafver, långifvaren eger makt att lösa det åter, dock att, om svek finnes hos den som köpte, i pant tog, eller gåfvan fick, han skall gifva det åter till egaren utan lösen; och fjerde paragrafen af tolfte kapitlet i samma balk hänvisar i fråga om förtrödt gods till samma stadganden. Men just dessa undantagsbestämmelser

bekräfta regeln i det hela, enligt den gamla grundsatsen, att undantag bekräfta regeln uti icke undantagna fall. För öfrigt äro dessa afvikelser från den allmänna regeln icke af inhemskt ursprung utan de hafva blifvit hemtade från den lybeckska rätten.

I öfverensstämmelse med ofvan uttalade grundsats har man också tillvägagått vid äldre lagstiftningsförsök. Ja, i ett förslag till "straffordning", som finnes på biblioteket i Lund och som, så vidt jag minnes, är uppgjort under Carl XI:s tid, har man till och med gått så långt i konsekvens, att man utsträckt vindikationsrätten till stulna penningar. Detta var att drifva grundsatsen till dess yttersta spets, då penningar äro fungibla ting, och således icke kunna igenkännas från andra sådana af samma slag. Ifrågavarande lagtolkning var allmänt gällande, ända till dess en af våra store jurister, O. Rabenius, den äldre, gjorde första försöket att tolka lagen på annat sätt. Hans anseende var så stort, att hans åsigt vann många anhängare. På sednare tid åter har en lärare vid det sydsvenska universitetet, nu mera affidne Professor Schrewelius, uti en afhandling *om vindikationsrätt till lösören, enligt Sveriges lag*, på ett, enligt mitt omdöme, fullgiltigt sätt ådagalagt den gamla tolknings riktighet.

Den obegränsade vindikationsrätten har äfven bibehållit sig i den gällande danska och norska rätten.

Den lagtolkning, jag förfäktat, är icke blott stödd på historisk grund, utan, hvad mera är, den lefver i folkets rättsmedvetande. Ännu aldrig har jag under min domareverksamhet funnit, att någon, som befunnits innehafva stulet gods, vägrat återlemna det utan lösen.

En omständighet finnes emellertid, som vid lagstiftning i detta ämne, manar till varsamhet. Den moderna tiden har nemligen skapat en mängd värdepapper, hvilka icke kunna vara underkastade en så oinskränkt vindikation som lösören i allmänhet. Detta gäller, bland annat, om vaxlar. Om man genomgår vår vexellag, lär man der finna bestämmelser, hvilka förbjuda att på vaxlar tillämpa de af Utskottet föreslagna stadganden. Då härtill kommer, att, på sätt den förste ärade talaren framhållit, strängare skilnad mellan onerösa och gratuita fång, än Utskottet gjort, torde böra iakttagas, och då jag auser frågan väl värd att vinna en tillfredsställande lösning, får jag instämma i de talares yrkande, som begärt ärendets återremitterande till Utskottet.

Herr Rubenson: Jag anhåller att med några ord få genmäla, hvad Herr Carlén yttrat i anledning af mitt förra anförande. Han sade, att min anmärkning derom, att Utskottets redaktion af sista stycket i dess förslag vore för vidsträckt, saknade fog, emedan såsom allmän rättsprincip gällde, att ingen kunde förvärfva ting med bättre rätt än sin fångesman. Denna princip känner jag ganska väl, men här är fråga om sådant undantag från denna allmänna regel, att i vissa fall person, som fått till sig öfverlätet ting, hvilket öfverlåtaren i ond tro åtkommit, icke dess mindre efter bestämd tids förlopp skall ega rätt att fordra lösen för tingets återlemnande till rätte egaren. Om nu, sedan man med afseende på köp uttryckligen stadgat sådant undantag, man helt allmänt tillägger, att samma stadgande skall gälla i fråga om annat fång, kan jag icke förstå annat,

än att man jemväl i afseende på arf velat göra gällande detta undantag från den princip, Herr Carlén mot mig åberopat. Ty om jag skall göra mig reda för, hvad i denna del skulle gälla om fångtet arf, måste jag hafva rätt att så omredigera förslaget första punkter, att hvar der är sagdt om köp kommer att med i öfrigt oförändrad lydelse gälla arf. På detta sätt erhåller jag följande stadgande: har gods, som blifvit ärfdt från annan än rätte egaren, kommit ur dennes hand genom olofligt tillgrepp; då ege han det utan lösea återfå hos den, som det ärft. Har denne på god tro fått godset i handom, och afstår han det ej godvilligt; göre egaren sin rätt mot honom gällande, genom stämning inom ett år sedan godset tillgreps. Jag kan icke finna annat än att lydelsen af förslaget sista stycke måste leda till denna tolkning och då jag lika med Herr Carlén anser, att den, som ärft stulet gods, hvilket arfåtaren i ond tro innehaff, bör hafva skyldighet att utan lösen återlemna det äfven efter ett år sedan godset tillgripits, måste jag äfven anse att förslaget härutinnan är för vidsträckt.

Vidare har Herr Carlén sagt, att jag måtte hafva glömt gällande lag, då jag vägrat erkänna pant såsom laga fång. Nog minnes jag I kap. I § Jordabalken, men jag läser detta lagrum på annat sätt än Herr Carlén. Lagen säger: "Desse äro laga fång — — — ett är arf, om lagligen ärfdt är; annat är skifte, om lagligen skift är; tredje är köp, om lagligen köpt är; fjerde är gåfva, om lagligen gifvet är"; hvarefter det om pant heter: "femte är pant, om den lagligen pantsatt och förstånden är". I afseende på de fyra förstnämnda fången angifver lagen blott det sätt, hvarpå öfverlåtelsen bör hafva skett, men angående pant säges icke utan vidare, att den är fång, om lagligen pantsatt är, utan dertill måste komma, att panten jemväl skall vara lagligen förstånden. Skall häri finnas någon mening, så måste det vara den, att pant för att begrunda laga fång måste vara vederbörligen lagfaren, på sätt i 9 kap. Jordabalken stadgas, och att sjelfva pantaftalet icke dertill är nog. För öfrigt tror jag, att Herr Carlén icke skall kunna uppleta någon jurist i Sveriges rike, som håller pant för att vara laga fång. Jag kan i detta afseende åberopa Herr Carlén sjelf. Uti det förslag till förordning om lagfart med fastighetsfång, som Herr Carlén fogat vid sin reservation mot komiterades år 1867 afgifna förslag till förändrade stadganden för betryggande af egande-pant- och nyttjanderätt till fastighet, har Herr Carlén sjelf uppräknat de oftast förekommande fastighetsfången, men dervid icke nämnt pant. Och detta såsom mig synes, på goda skäl, ty låt vara att jag skulle hafva misstagit mig om 1734 års lagstiftares mening, så är dock alldeles visst, att vår tids rättslärde icke anse pant såsom laga fång. Häraf torde vara klart, att då Utskottets förslag endast talar om återvinningsrätt till gods, som genom köp och annat *fång* kommit i innehafvarens hand, men icke nämmer något om sådan rätt till pantsatt gods, förslaget ordalag i detta hänseende äro för inskränkta. Jag medgifver mycket gerna, att många domare sannolikt skulle resonnera såsom Herr Carlén — och jag skulle sjelf, om jag hade att döma, resonnera så — att, eftersom köparens rätt. äfven om han är i god tro, blifvit i viss mån inskränkt, så måste panthafvares rätt med så mycket större skäl anses lida samma inskränkning, men jag tror dock, att, till förekommande deraf, att i denna speciela fråga den osäkerhet, som

hittills varit rådande på hela detta fält, skulle kvarstå, det vore skäl att härom meddela ett bestämdt stadgande. I sammanhang härmed får jag anmärka, att Herr Sven Nilsson i Efveröd måste hafva missförstått mitt förra yttrande, då min mening ingalunda var att skydda den, som mottagit stulet gods i pant, mera än den som köpt sådant gods, utan, såsom jag nyss utvecklat, jag blott önskade ett otvetydigt stadgande derom, att samma återvinningsrätt skulle gälla pantsatt som såldt gods.

Jag yrkar fortfarande återremiss.

Herr Åke Andersson: På det att mitt förra yttrande icke må missförstås, får jag förklara, att jag är mycket nöjd med den första delen i Utskottets förslag, ty deruti har Utskotiet utgått ifrån den rätta synpunkten, att den bestulne icke vet när tjuften kommer och beröfvar honom hans egendom, hvaremot den som köper tjufgods är i tillfälle att se sig före och göra sig underrättad om med hvem han handlar, och gör han icke detta må det vara hans egen risk. Men då Utskottet derefter från sin allmänna regel gjort undantag med afscende på tjufgods, som blifvit såldt å marknad, på torg eller annat allmänt försäljningsställe, har Utskottet ryggat tillbaka för att gå så långt, som jag önskat, nemligen att intet undantag bort göras. Jag finner detta undantag olämpligt, ty det låter ganska väl tänka sig, att, om den, som på marknad, torg o. s. v. köper tjufgods, får rätt att därför fordra lösen af egaren, tjuf och tjufköpare kan på förhand blifva ense att träffas på allmänt försäljningsställe och der uppgöra en diktad handel samt sedermera dela den lösen, som af egaren erhålles.

Under sådana förhållanden anser jag det vara alldeles nödvändigt, att Utskottet tager frågan i förnyadt öfvervägande.

Herr Westerdal: Jag ber att få yttra några få ord till bemötande af ett par anmärkningar, som Herr Grefve Sparre uttalade mot Utskottets förslag. Han har nemligen antydtt på, att hvad Utskottet åsyftat med stadgandet i första punkten derom, att stulet gods skulle utan lösen kunna återtagas, icke blefve af någon betydelse, då förslaget i tredje punkten bestämmer, att tjufgods, som å åberopade offentliga försäljningsställen afyttras, icke kan utan lösen återbekommas, enär det merendels är på sådana platser, som man söker blifva af med stulna varor, i synnerhet kreatur. Men Herr Grefven tyckes härvid hafva förbisett, att i tredje punkten såväl som i den första endast är fråga om köpare i god tro, hvadan bägge lagbestämmelserna synas mig stå väl tillsammans. Derjemte har Herr Grefven ansett det vara mindre lämpligt att stadga blott ett års tid såsom gräns för vindikationsrättens utöfvande; men det synes mig påtagligt, att tillåtelse till sådan rätts begagnande under längre tid skulle lägga alltför stora hinder i vägen för den allmänna rörelsen.

Hvad frågan i öfrigt angår, så vill jag, med anledning af åtskilliga under diskussionen meddelade upplysningar, för min del ej motsätta mig de talare, som påyrka återremiss.

Herr Grefve Sparre: Jag känner väl, att våra landskapslagar liksom åtskilliga af de gamla tyska lagarne tillåta vindikation af lösören, som

på god tro kommit i innehafvarens hand, men, mine Herrar, förhållandena äro i 19 seklet något olika mot hvad de voro i det 12 eller 13. Med den ringa omsättning, som då förekom, kunde man finna det stadgande lämpligt, att stulet gods egde återtagas när och hvar som helst. Men, så vidt jag begriper, vore det i vår tid högst betänkligt att bibehålla samma princip.

Det har blifvit sagdt, att nu gällande lag stadgar ovilkorlig rätt att återvinna stulet gods. Om jag slår upp Kongl. förordningen den 16 Februari 1864 om nya Strafflagens införande, så finner jag, att i dess 16 § mom. 5 står: "Klandras det, som stulet är, och säger man sig det köpt hafva eller vill på annat sätt genom fångesman eller vittnen visa sin rätt; då skall det gods i rätten eller hos bofast man insättas" (således *ej utgifvas*) "och fångesman eller vittnen framhafvas; sker det vare han saklös, som ifrån sig leda gitter och svare då den som det ledes till. Kan han ej visa laga fång; gifve ut det, som klandras, och göre sig urtjufva med sjelf sins ed, om domaren skäligen pröfvar. Gitter han ej eden gånga, stånde tjufrätt. Hafver han vittne, att han det redeligen köpt, ändå att han ej fångesman framskaffa kan; vare saklös". Jag hemställer om det är möjligt att fatta dessa ord annorledes, än att här talas om två fall: det ena, då innehafvaren af det stulna godset *icke* kan visa laga fång, och det andra, då han *det kan*, samt att han i det förra fallet skall gifva ut godset, men i det sednare icke behöfver gifva ut det. Redan år 1734 var man nemligen kommen ett stycke längre än på landskapslagarnes och landslagens tid, och jag tror, att nu i slutet af 19 seklet man icke gerna kan gå tillbaka till dessa våra aldra äldsta lagars principer i fråga om handel. Så långt bort tror jag icke heller att man behöfver söka för att hjälpa den, som blifvit bestulen, till att återfå sitt gods, då det anträffas i tredje persons hand. Ty för det mesta hjälper saken sig sjelf. I de aldra flesta fall hvilat nemligen någon skugga, stannar någon oförsigtighet den till last, som köpt det stulna, och det återlemnas då godvilligt. Och hvarföre återlemnas det? Jo dertför att vanligtvis den, som innehar stulet gods, känner med sig att han ej iakttagit nödig försigtighet och förty befarar att någon misstanke kan vidlåda honom att hafva åtkommit det med vetenskap om stölden. Detta är *en* sak, men en annan sak är att tvinga *hvarje* innehafvare af stulet gods att återlemna det utan lösen, äfven om han åtkommit det amplissina fide.

Jag tillåter mig äfven att framställa en fråga om tillämpningen af Utskottets lagförslag. Vi kunna ju antaga, att det stulna godset gått genom flera händer. Skall den, som icke köpt det af tjuften, likväl återlemna det till den bestulne, så måtte han väl hafva rätt att återfå köpskillingen. Om nu den, som återfår godset, icke är skyldig att betala lösen, dertför till innehafvaren, skall då denne ega rätt att vända sig mot sin fångesman, äfven om han varit lika oskyldig och ej heller köpt af tjuften?

Jag har förut sagt och dertvid blifver jag, att det föreslagna stadgandet derom, att återvinningstalan skall anhängiggöras inom ett år, sedan godset tillgreps, är olämpligt. För att få köp af stulet gods att stå sig, behöfdes under denna förutsättning icke mera, än att tjuften gömde
godset

godset ett år innan han sålde det, hvilket i allt fall är ett ganska vanligt försigtighetsmått.

Jag vidhåller äfven, att all den lättnad för tillrättaskaffande af stulet gods, man med förslaget åsyftar, skulle motverkas genom stadgandet i tredje punkten, att lösen för godset egde fordras af den, det på god tro i handom fått, om det vore såldt på offentlig eller öppen auktion, å marknad, torg eller annat allmänt försäljningsställe o. s. v.; ty tjufgods, i synnerhet stulna kreatur, som förslagets vänner företrädesvis synas tänka på, säljast just på torg och å marknader.

Huru jag ser saken, kan jag alltså icke finna, att någonting med förslagets antagande vore vunnet. Emellertid vill jag icke stå ensam uti att påyrka afslag, utan förenar mig med dem, som anhållit om återremiss.

Herr P. Staaff: Jag får förklara, att jag helst skulle rösta för afslag å Utskottets hemställan, men vid det förhållande att i Kammaren syntys yppa sig en allmän sympati för Utskottets förslag, vill jag nöja mig med att påyrka återremiss.

Min benägenhet för afslag stöder sig hufvudsakligen på det skäl, att jag finner det högst olämpligt och oriktigt, att den, som förvärfvat en sak utan ringaste svek eller annorledes än i fullgod tro, skulle tvingas att utan lösen återlemna densamma till en egare, som ofta genom egen vårdslöshet föranledt, att saken blifvit från honom tillgripen.

För den händelse att ärendet skulle blifva återremitteradt, vill jag fästa uppmärksamhet på en annan omständighet, som synes mig vara af vigt. Under ett års tid kunna nemligen många stöder diktas, och på grund af hvilka återvisningsanspråk kunna uppställas, som äro uppenbart falska. Till förekommande deraf anser jag nödigt att till föreskriften, att vindikationstalan må anställas inom ett år sedan godset tillgripits, göres det tillägg, att såsom vilkor för sådan talans anställande kräfvades, att den bestulne, i sammanhang med anspråket, skall visa det han, inom åtta dagar efter erhållen vetskap om tillgreppet, anmält detsamma hos vederbörande åklagare. Derigenom skulle behöflig säkerhet vinnas, att stöld verkligen skett, och att den, som framkomme med vindikationsanspråk, icke af tillfälliga omständigheter tagit sig anledning att förklara sig vara bestulen.

För det syfte jag nu angifvit, förenar jag mig i det af flere föregående talare framställda yrkande om återremiss.

Herr Philipsson: Då jag reserverat mig mot Utskottets betänkande, anser jag mig böra med några ord upplysa derom, att min reservation icke gäller sjelfva hufvudfrågan, utan endast redaktionen af sista momentet i Utskottets lagförslag, hvilket moment, enligt mitt förmenande, endast borde upptaga onerösa fång, men icke mera omförmåla det gratuita fångtet "gåfva", än andra fång af enahanda natur, hvarjemte jag, i likhet med den förste ärade talaren, anser bestämmelsen i afseende å pantsatt stulet gods böra förtydligas.

Huru viktigt det är, att rörande vindikationsrätten till stulen lösegendom eftersträfvat full tydlighet, visar den stora osäkerheten om, huru nu gällande lag uti ifrågavarande ämne bör tolkas. Vid domstolarne, ända

upp i högsta instans, har denna osäkerhet varit rådande, och den har i dag under diskussionen här i Kammaren framträtt på ett slående sätt. Vi hafva hört, huru den ene talaren påstått, att nu gällande lags mening är fullkomligt klar derom, att egare af stulet gods endast mot lösen kan återfordra det från innehafvare, som är i god tro, under det den andre talaren tvärt deremot förklarar, att enligt samma lag sådan innehafvare är skyldig utlemna godset utan lösen. Jag hemställer, om det icke vore skäl att försöka grundligt afhjelpa det mycket öfverklagade onda, som en sådan osäkerhet medför; och jag gör detta, ehuru jag tillhör dem, som finna det vara af nu gällande lag klart, att stulet gods skall utan lösen återlemnas äfven af innehafvare i god tro. Jag anser nemligen i likhet med Herr Statsrådet Bergström den omständighet, att uti 11 och 12 kap. Handelsbalken föreskrifves, att utlånt och deponerat gods endast mot lösen må af långifvaren eller deponenten återtagas från tredje man, hos hvilken icke svek finnes, följdriktigt utvisa, att, då gods utan egarens vilja kommit ur hans possession, han icke behöfver betala lösen för dess återbekommande. Den, som utlånt eller hos annan nedsatt gods, har frivilligt afhändt sig besittningen deraf i förtroende till låntagaren eller depositarien, och om detta förtroende missbrukas, får den, som hyst detsamma, finna sig deri, då han ej bättre sett sig före. Detta är den naturliga grunden för lagens stadganden om skyldigheten att från tredje man lösa lån och inlagsfå, men i fråga om olofligen tillgripet gods är förhållandet alldeles motsatt. Här är egaren icke allenast utan sitt medgifvande, utan man kan väl säga mot sitt bestridande, depossiderad, och deraf måste konsekvent följa, att om lösningsskyldigheten här måste gälla motsatsen, mot hvad regeln är vid lån och depositum, d. v. s. att egaren måste vara fri från sådan skyldighet. Denna åsigt har äfven, på sätt Herr Statsrådet Bergström anført, varit allmänt gällande ända till slutet af förra århundradet, då Olof Rabenii inflytande åstadkom en rubbning i den gamla lagtolkningen. Men man har på sednare tider återgått till den äldre uppfattningen, ehuru väl domstolarne på sina ställen ännu följa Rabenii mening.

Efter denna korta redogörelse för mina åsigtter i ämnet vill jag förena mig med dem, som påyrkat återremiss, ehuru för denna gång icke något dermed torde kunna vinnas, då, efter hvad jag förnummit, Första Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder blifvit framställda, gäfvos propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag derå, dels och slutligen på återförvisning. Af dessa propositioner fann Herr Talmannen den sistnämnda besvarad med öfvervägande ja; och hade Kammaren allså beslutit hänvisa ifrågavarande utlåtande till förnyad behandling af Lag-Utskottet.

§ 8.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets utlåtande i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen om ändring af § 1 mom. 1, 3 och 9 Tryckfrihets-förordningen.

Härvid anförde:

Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm: Jag tror det vara min skyldighet att fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att det nu föredragna betänkande, som kallas Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 5, icke är å Utskottets vägnar undertecknad af dess ordförande. Riksdagsordningens 49 § säger: »expeditioner från utskott underskrivas af ordföranden.» Jag tror därför, att här ett förbiseende egt rum och att det i formelt hänseende vore riktigast att, för att deri vinna rättelse, återremittera betänkandet. Jag vill dock endast hafva hemställt denna fråga till Kammarens bepröfvande utan att för min del nu bestämdt påyrka någon Kammarens åtgärd.

Herr Hedin: Jag är förekommen af den ärade talare, som nyss hade ordet, och anhåller blott att få hans hemställan om återremiss i protokollet upptagen som mitt bestämda yrkande.

Med anledning af hvad om den saknade underskriften sålunda blifvit anmärkt, och då enahanda anmärkning jemväl vore att framställa mot Konstitutions-Utskottets nästföljande tvänne utlåtanden:

N:o 6, med anledning af väckt motion om tillägg i § Tryckfrihetsfördordningen, och

N:o 7, med anledning af väckt motion om ändring af 53 § Riksdagsordningen,

hemställde Herr Talmannen och beslöt Kammaren att låta föredragningen omfatta jemväl sistnämnde tvänne utlåtanden; — hvarefter, enligt derom gjordt yrkande, samtliga nu omförmälda utlåtanden N:is 5, 6 och 7, såsom saknande sådana underskrifter som 49 § Riksdags-ordningen stadgar, blefvo till Konstitutions-Utskottet återförvisade.

§ 9.

Föredrogos och bifollos Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen om eftergift till förmån för staden Halmstad af kronans rätt till danaarf efter enkan Helena Stjernström, född Höök; och

N:o 24, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om indragning på vissa vilkor till statsverket af den för närvarande åt Christianstads stad upplåtna rätt öfver Skillinge fiskeläge.

§ 10.

Förekom till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel.

Punkten 1:

Lades till handlingarne.

Med anledning af Utskottets hemställan i *punkten 2* yttrade:

Herr Statsrådet Wærn: Då jag på förhand är öfvertygad om, att Kammaren i den nu föredragna punkten kommer att fatta enahanda beslut med det, som för några få dagar sedan blifvit fattadt angående förhöjning af anslaget till befrämjande af göromålens gång inom Civil-departementet, så anser jag mig nu böra inskränka mitt yttrande endast derhän, att jag, hvad behovet af den ifrågasatta anslagsförhöjningen beträffar, kan konstatera att detta är till fullo lika stort och välförtjent att af representationen beaktas, som enahanda behof för expeditionen inom Civil-departementet. Vid Finans-departementets expedition äro tio extra ordinarie kanslistor anställda, af hvilka en helt nyligen efter nära 18 års tjenstgöring blifvit befördrad till mera lönande tjenst; och af de öfriga, ännu såsom extra ordinarie kvarstående, tjenar en på 16:de, en på 15:de, en på 13:de, en på 12:te och två på 11:te året, så att af de nio nuvarande extra ordinarie, endast tre tienstgjort mindre än tio år, men flertalet vida längre. Det synes häraf huru ringa utsigt till befördran tjenstemännen i detta verk hafva, under det att deremot de ökade göromål, som tillväxten i antal af expeditioner inom detta departement under de sednare åren medfört, allt mer och mer tagit, i anspråk ett arbete, för hvilket de hittills fått åtnöja sig med ett årsarvode af 2—300 R:dr. Denna inkomst torde väl under sådana omständigheter få anses alltför ringa, och den begäran, som blifvit framställd om förbättring i deras villkor, derföre böra mötas med välvilja. Stats-Utskottet har såsom stöd för sitt afstyrkande af bifall till den ifrågasatta arvodesförhöjningen nu, likasom vid behandlingen af Sjette Hufvudtiteln, anfört, att det härigenom i någon mån ville inverka på och fortskynda lösningen af den stora frågan angående embetsverkens omreglering. Jag bestrider att dessa frågor med hvarandra stå i sammanhang, ty här är endast fråga om en obetydlig gratifikation till några extra ordinarie, som äro anställda vid Departementets expedition; och, huru än denna fråga må afgöras, torde utgången af densamma ej ega det ringaste inflytande på den nyssnämnda stora frågans lösning. För egen del är jag så långt ifrån att vara någon förhärdad motståndare mot en förenkling af embetsverken, att jag, tvärtom, såsom Kammaren nogsamnt känner, af alla krafter söker befrämja denna stora fråga; men icke kan jag derföre finna, att den nu ifrågasatta anslagsförhöjningen till det ringa beloppet af 1,000 R:dr i minsta mån kan bidraga till att, vare sig försena eller fortskynda utvecklingen af den från alla håll så lifligt önskade och emotsedda omorganisationen, utan torde väl lämpligast vara, att två från hvarandra så skiljda saker som dessa få behandlas hvar för sig. Ehuru jag kunde hafva åtskilligt att ytterligare i denna sak anförä, vill jag för tillfället ej på något sätt bidraga till att förlänga denna diskussion, utan har jag, med hvad jag nu yttrat, endast velat vitsorda det stora behovet af det obetydliga anslag, hvarom nu är fråga.

Herr Key: Då, såsom af bilagan N:o 6 till Kongl. Maj:ts proposition angående Statsverkets tillstånd och behof inhentas, Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet såsom egentligt och hufvudsakligt

skäl för den nu begärda arvodesförhöjningen uppgifvit den betydliga tillväxt af mål, som skulle blifva en följd af bränvinskontrollbyråns förflyttning från Civil- till Finans-departementet, samt då vi under diskussionen vid behandlingen af sjetten hufvudtiteln hade tillfälle inom denna Kammare höra den förklaring af en dertill i främsta rummet kompetent person, nemligen en representant på stockholmsbänken, afgifvas, att antalet af de besvärsmål, som genom nyssnämnda omflyttning ytterligare skulle tillkomma Finans-departementet, ej torde stiga till mera än 20—30 stycken, så tyckes det vara alldeles påtagligt, att den så mycket omordade tillökningen af göromål i detta fall ej kan blifva synnerligen stor. Vid sådant förhållande och då för öfrigt icke några andra skäl blifvit anförda än det nyss nämnda, hvilket vid närmare skärskådande visar sig icke hålla streck, tror jag, att Stats-Utskottet varit i sin goda rätt, då det tillstyrkt afslag å denna del af Kongl. Maj:ts proposition; och anhåller jag alltså, att Kammarerna behagade lemna sitt bifall till denna Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Wærn: Jag må säga, att det torde få tillskrifvas en ganska besynnerlig uppfattning hos den siste ärade talaren, då han påstår att det hufvudsakligaste skäl, som för den ifrågavarande arvodesförhöjningen i den Kongl. propositionen blifvit framställt, skulle bestå uti det, till följd af Kontrollbyråns öfverflyttning till Finans-departementet, ökade antalet göromål inom detta departement. I motiven till Kongl. Maj:ts proposition finnes likväl uttryckligen omnämndt, att antalet af de till Finans-departementets expedition hörande mål under de sednare åren varit i ständigt tillväxt, så att de, i medeltal för år, utgjort 1,497 under femårs-perioden 1863—1867, och 1,743 stycken under femårsperioden 1868—1872, samt år 1872 särskildt 1,791 stycken. Här af framgår, att detta antal under det sednaste decenniet har ökats 15—20 procent; detta hufvudskäl har dock den ärade talaren behagat förbigå. — Hvad vidare angår det förhållande att, till följd af det redan fattade beslutet att från och med år 1874 alla mål, som angå författningarne angående bränvins tillverkning och försäljning, skola handläggas af denna expedition, så borde det väl icke förundra någon, att Departementet väntat att äfven härigenom dess göromål i ganska väsendtlig mån komma att tillväxa. Men icke nog härmed; äfven alla mål, som angå författningarne om hvitbetssockerfabrikationen, komma att af samma expedition handläggas. Jag erkänner fullt vitsord åt den af den siste talaren nyss åberopade stockholmsrepresentantens omdöme i detta fall, men jag hoppas ock, att icke heller den ärade talaren skall jäfva mitt ord, då jag härmed meddelar den upplysning, att väl uppsättningen och bokföringen af de till denna kontrollbyrå hörande mål verkställes inom sjelfva byrån, men att deremot utskrifningen af hithörande expeditioner i allmänhet utföres af extra ordinarie tjenstemän, till följd hvar af äfven dessa sistnämndes göromål komma att ökas.

Herr Key: Det är visserligen sannt, att göromålen vid Finans-departementets expedition under det sednaste decenniet 1863—1873 i någon mån ökats. Men af de jemförande uppgifter under de tvänne sed-

naste femårsperioderna, hvilka finnas upptagna i bilagan till den Kongl. propositionen, framgår, såvidt jag eljest ej i hastigheten har summerat oriktigt, att denna tillväxt i afseende å målens antal på tio år ej uppnått en högre siffra än 246. Jag ber att ytterligare få fästa uppmärksamheten dervid, att uti nyssnämnda bilaga såsom ett hufvudsakligt skäl för den ifrågasatta anslagsförhöjningen återopas den ytterligare tillväxt i göromål, som komme att uppstå genom det redan fattade beslutet att från och med år 1874 alla mål, som angå författningarne om bränvins tillverkning och försäljning, skola af denna expedition handläggas. Jag har redan i mitt förra anförande upplyst, hurusom denna öfverflyttning af bränvinskontrollbyrån från Civil- till Finans-departementet ej komme att i någon nämnvärd mån öka göromålen vid Finans-departementets expedition. För öfrigt har Stats-Utskottets skäl för anslagsvägran i detta fall varit detsamma som återopades vid enahanda frågas behandling under sjetta hufvudtiteln, nemligen att Stats-Utskottet, förr än det får se någon allvarlig tillstymmelse till reform och omorganisation af departementen, icke velat tillstyrka bifall till hvad Kongl. Maj:t i den nu föredragna punkten hemställt.

Jag anhåller fortfarande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Treffenberg: Oaktadt Herr Key redan uppträdtt tvänne gånger i denna fråga, har jag ej kunnat undgå frestelsen att försöka uppkalla honom ännu en tredje gång för att upplysa Kammaren, huruvida här är fråga om en så kallad »godmodig anslagsvägran», såsom det hette i fråga om likartadt anslag under sjetta hufvudtiteln, eller om Utskottets hemställan i den nu föredragna punkten innefattar ett uttryck af dåligt humör. I förra fallet kunde det nemligen vara skäl att ingå i verklig diskussion om sjelfva saken, hvilket i sednare fallet naturligtvis skulle vara en alldeles förspild möda. Emellertid synes den sednare delen af Herr Keys sista anförande i ämnet gifva anledning antaga, att här verkligen icke är fråga om en godmodig anslagsvägran, utan om skarpa allvaret. Då jag under debatten angående sjetta hufvudtiteln redan gifvit tillkänna min åsigt angående obehörigheten af den ståndpunkt, som Stats-Utskottet i anslagsfrågor af denna natur intagit, samt då jag tillika vid samma tillfälle visat, att det, med iakttagande af grundlagens bud, för Riksdagen icke gifves mera än ett fullt lojalt sätt att uttrycka sitt missnöje mot regeringens ledamöter, så får jag, med hänvisande till hvad jag vid ofvannämnda tillfälle i ämnet yttrat, härmed yrka bifall till hvad Kongl. Maj:t i afseende å den föredragna punkten äskat.

Herr Grefve Posse: Jag har för min del bidragit till det slut, hvartill Utskottet i denna sin hemställan kommit, och jag har gjort detta vid denna punkt på alldeles samma skäl och grunder, som i fråga om enahanda anslag af 3,000 R:dr till befrämjande af göromålens gång inom Civil-departementet. Jag har gjort det dertöre, att jag har den uppfattning af Stats-Utskottets pligt i detta hänseende, att vi icke kunna från regeringens sida vänta något förslag till omorganisation af statsdepartementena, så länge vi villfara Regeringens framställningar om anslag för att fortfarande upprätthålla dessa departement i det skick, hvaruti de

för närvarande arbeta. Jag hoppas sålunda, att man i detta fall, lika litet som vid föregående tillfällen, skall finna mig otydlig eller oklar i afseende å min uppfattning af hithörande frågor; jag hoppas, säger jag, att härutinnan ej blifva missförstådd, ty min afsigt är, såsom redan nämnt, att genom vägran af vissa anslag framdeles framtinga en omorganisation af statsdepartementena. Jag lemnar härvid alldeles å sido den förmenta tillväxt i afseende å mängden och beskaffenheten af de mål, som genom Bränvinskontrollbyråns förflyttning från Civil- till Finans-departementet skulle tillkomma detta sednares expedition, och detta gör jag så mycket heldre, som af en föregående talare redan blifvit visadt att ett sådant påstående icke håller streck.

Jag inskränker mig således till att, på de skäl som redan af en föregående talare blifvit framställda, yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hörnfeldt: Jag förstår verkligen icke, huru Stats-Utskottet af en föregående talare har kunnat anklagas för att hafva afstyrkt bifall till Kongl. Majts proposition i denna del endast på grund af något slags misshumor; ty verkligt talande skäl finnas för afslag af den nu ifrågasatta förhöjningen i anslaget till Finans-departementets expedition. Utom de skäl som af Herr Key redan blifvit anförda för en sådan anslagsvägran, nemligen att göromålens mängd och antal icke i någon nämnvärd mån komma att förökas genom Bränvinskontrollbyråns förflyttning från Civil- till Finans-departementet, kan nemligen ytterligare det skäl läggas, att redan för närvarande till Herr Finansministerns disposition finnes ett extra anslag till bestridande af nödige befurda utgifter för aflönande af extra ordinarie biträden vid statsdepartementena; och det lider icke något tvivel, att Herr Finansministern, om han så nödigt finner, skall, Riksdagen oåtspord, begagna sig af denna utväg för att underlätta de extra ordinarie tjänstemäns vilkor, hvilka lyda under hans Departement, och hvarigenom äfven, såsom jag förmodar, dessa extra ordinarie anslag sannolikt komma att på ett bättre sätt användas, än hvad nu förhållandet torde vara.

Jag yrkar, på grund af hvad jag nu anført, bifall till Utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Statsrådet Wærn: Det stora afståndet härifrån till den plats, från hvilken den siste värde talaren från Norrland yttrade sig, har gjort att jag ej rätt kunnat uppfatta, till hvilka tillgångar å sjunde hufvudtiteln han nyss hänvisade. Jag förmodar dock, att han dermed afsåg dels 1,000 R:dr för befrämjande af göromålens gång inom Finans-departementet, dels ock 2,000 R:dr till gratifikationer åt e. o. tjänstemän inom samma departement. Men dessa 3,000 R:dr, af hvilka en del äfven utgår till aflönning åt vaktbetjente inom departementets expedition, hafva visat sig utgöra ett alldeles för otillräckligt belopp för att deraf bereda arvoden åt nyssnämnde extra ordinarie tjänstemän, om hvilka man visserligen icke kan säga, att de tjena helt och hållet utan all aflönning, men hvilkas årliga arvoden dock ej uppgå till högre belopp än från 210 till något öfver 300 R:dr, eller i medeltal icke fullt sistnämnda summa, hvilken väl under nuvarande prisförhållanden och stegring i lefnadskostnader må anses allt-

för ringa och otillräcklig för att i och för expeditionens jemna gång kunna anskaffa och bibehålla skicklige biträden. Då Stats-Utskottets ordförande nyss uttryckligen och högtidligt förklarar, att meningen med denna anslagsvägran vore, att framtvinga en förändrad organisation af hela embetsverket, så anser jag mig böra upplysa Kammaren om hvad angående denna sak blifvit åtgjort inom de under mitt departement lydande verken, samt hurudan följaktligen min ställning är till den stora frågan om embetsverkens omorganisation i allmänhet. Jag får härvid erinra, att särskilda normalstater redan blifvit fastställda för två under Finans-departementet lydande verk, såsom för Skogsstyrelsen år 1869 och för General-tullstyrelsen år 1870. Hvad dessa båda styrelser beträffar, torde Riksdagen icke i minsta mån hafva funnit deras organisation otillfredsställande, enär Riksdagen villigt lemnat sitt bifall till de förändringar och i vissa fall äfven förhöjningar af till dessa verk utgående anslag, hvilka af Kongl. Maj:t blifvit föreslagna. Jag måste således antaga, att full belåtenhet å Riksdagens sida existerar i afseende å organisationen af nyssnämnda embetsverk. Hvad åter vidkommer General-poststyrelsen, så veta vi alla hvilka stora förändringar postverket under sednare tiden undergått, och till följd af hvilka någon normalstat för detta verk hittills icke kunnat framläggas. Riksdagen har äfven härutinnan delat Kongl. Maj:ts åsigt. En normalstat för postverket är dock nu under utarbetning och torde inom kort komma under föredragning. I sammanhang härmed har äfven förslag upprättats angående sammanslagning af tjänster tillhörande post- och telegrafverken, icke af chefsplatserna eller sjelfva styrelserna, hvilket förslag Kongl. Maj:t icke funnit fullt lämpligt, men af underordnade tjänster, der en förening kan ega rum. Men då hittills gällande reglementen och instruktioner för de båda verken varit väsendtligen och man kan säga nästan i alla delar olika, så har denna förening befunnits omöjlig utan en föregående reglering af alla dithörande förhållanden, och hafva derföre cheferne för de båda verken blifvit anbefallda att till Kongl. Maj:t inkomma med ett gemensamt utlåtande i ämnet. Detta har varit ett vidlyftigt arbete, som nu inom kort medelst särskild proposition kommer att framläggas till Riksdagens granskning. I afseende å öfriga till samma departement lydande embetsverk, tror jag, hvad först Kammar-kollegium beträffar, att Kammaren skall vara fullkomligt ense med mig derom, att ingen reorganisation af detta embetsverk torde befinnas lämplig förr, än den stora frågan om de kamerala ärenden, hvarmed detta kollegium mest sysselsätter sig, blifvit afgjord. och hvad dernäst Kammar-rätten vidkommer, så hafva de tilltagande göromålen inom detta embetsverk föranledt behovet af att adjungera flera ledamöter derstädes, hvilket naturligen framkallat tanken derpå, huruvida icke antalet ordinarie ledamöter borde ökas, så att dessa ledamöter sjelfva kunde medhinna att för jemnan sköta de till verket hörande göromålen. Å andra sidan vill man icke utan nödvång höja de ständiga utgifterna för verket. Någon tids erfarenhet torde erfordras för att bedöma hvad som i detta fall är det rätta, och alldeles tydligt torde vara att frågan i främsta rummet bör undergå Kongl. Kammar-rättens egen pröfning, och torde dess utlåtande i ämnet icke länge låta vänta på sig. Jag förbigår Öfverintendents-embetet, hvars instruktion är så ny som af år 1864, och mot hvilket embetsverk ingen aumärkning

mig veterligen blifvit gjord. Återstår således Statskontoret. Hvad nu detta stora embetsverk vidkommer, har jag ansett det vara lämpligast att man först afgjorde hvilka ärenden af detsamma böra behandlas och att man först derefter bestämmer om dess personal. I afseende å göromålen inom detta kollegiala verk, så har, i enlighet med Riksdagens derom uttalade åsigt, en förändring i afseende å fondförvaltningen egt rum, i det att nemligen flertalet af de fonder, som tillförene stått under Arméförvaltningens vård, redan blifvit öfverflyttade till Statskontoret, och dessa båda embetsverk blifvit ålagda att afgifva gemensamt utlåtande, huruvida ej äfven de återstående, nu under Arméförvaltningen varande fonderna äfven borde till Statskontoret öfverflyttas. Likaså föreligger för Riksdagen ett förslag af Kongl. Maj:t, att den del af Kronans uppbörd, nemligen allmänna beivlingen, kortstämplingsafgiften och skatterätts- samt ekeskogslösen, hvilken nu ingår till Riksgälds-kontoret, skulle öfverflyttas till Statskontoret, som sålunda skulle få hela detta bestyr åt sig uppdraget. Jag tror, att denna förändring står i fullkomlig öfverensstämmelse med de önsksningar Riksdagen i detta hänseende uttalat. På samma gång jag sålunda, såvidt på mig beror, sträfvat att åstadkomma en sammanföring af rikets fond- och kassaförvaltning på samma ställe, har jag äfven sökt från Statskontoret afskilja sådana ämnen och göromål, som synas mig främmande för detta embetsverk. I detta afseende har, såsom Kammaren känner, vid sistförflutna riksdag hela magasins- och kronobagerirörelsen i landsorten blifvit alldeles indragen, och deremot kronans magasins- och bagerirörelse i Stockholm, enär det visat sig blifva minst lika billigt att för regementenas behof genom deras egen försorg baka bröd, som att öfverlåta denna rörelse åt särskilde entreprenörer, blifvit bibehållen, men befattningen dermed helt nyligen öfverflyttad på Arméförvaltningen och dithörande anslag derföre uppförts på fjerde i stället för på sjunde hufvudtiteln. Likaså har, såsom af Utskottets utlåtande i fjerde punkten synes, Kongl. Maj:t föreslagit indragning af den s. k. kopparvägen i Falun. Närmast efter frågan, hvilka göromål böra af Statskontoret behandlas, kommer den om huru dessa göromål böra vara beskaffade, och har i detta afseende bokföringen af mig ansetts häst behöfva en omarbetning. För att fullständigt och tydligt visa huru enligt min uppfattning en bok borde vara beskaffad, har jag icke skytt mödan att för ett af de förvaltande verken, mot hvars bokföring de flesta anmärksningar af Riksdagens revisorer blifvit gjorda, omarbota ett helt års bokföring, och i sammanhang dermed har jag utarbetat promemorior, innefattande förslag till af Riksdagen begärda åtgärder dels i afseende på forskotters bokföring och dels till tidigare afslutning af riksbokföringen. Mitt oafåtliga sträfvande har sålunda varit att tillsä, icke blott hvilka göromål som tillkomma Statskontoret, utan äfven huru dessa göromål borde skötas, och jag har dervid personligen deltagit på ett sätt, som jag trott vara nödigt, men som äfven visat att detta arbete är af en stor och omfattande beskaffenhet.

Jag har nu som hastigast genomgått de embetsverk, som lyda under mitt departement, och jag tror att Kammaren häraf skall finna, att jag, i min mån, sökt göra hvad göras kunnat för det stora målet, embetsverkens omorganisation. Men hvad särskildt beträffar expeditionen af mål tillhörande Finans-departementet, inom hvilket ärenden finnas af hvarandra

så väsendtligt olika beskaffenhet, är svårt att inse hvilka fördelar skulle stå att vinna genom en annan organisation af arbetet derstädes, än hvad som för närvarande sker. Arbetet föreligger och måste utträttas. Frågan är nu om huru det bör betalas.

icke lärer vare sig ett beviljande eller afslag af den nu ifrågasatta summan 1,000 R:dr till gratifikation åt extra ordinarie vara egnad att framtinga någon större benägenhet för tillnötesgående å min sida mot representationens önsknings i denna sak, än den jag redan i detta afseende hyser. Jag vågar säga, att jag med all värna och allvar sökt sträfva i den riktning Riksdagen önskar, samt att jag arbetat så godt och så mycket jag förmått; men icke har det fallit mig in att i ringaste mån fatta humör, om Riksdagen i en eller annan liten detaljfråga, såsom den nu föredragna, skulle vara af en annan åsigt än jag. Hvad nu specielt den föredragna punkten beträffar, kan jag, som sagdt, ej inse hvilket egentligt sammanhang den deri omhandlade frågan har med det stora ämnet: embetsverkens omorganisation. Om vi fortfarande skola hafva extra ordinarie tjänstemän, anställda vid departementens expeditioner, så blir naturligtvis den närmaste frågan äfven den, om det ej må befinnas lämpligt att gifva dem någon skälig ersättning för det arbete de utföra i statens tjänst. Men att dessa unga män skola vara dömda till att svälta endast derföre, att olika åsikter kunna förefinnas i fråga om ändamålsenligaste sättet angående embetsverkens omorganisation, kan för ingen del vara lämpligt.

Herr Sjöberg: Vid öfverläggningen i denna Kammare i fråga om tredje punkten uti Stats-Utskottets utlåtande angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel, ansåg jag det icke lämpligt att öka antalet af de många anföranden, som då afgåfvos. Då emellertid de af Stats-Utskottets Herrar ledamöter, som i dag yttrat sig, och deribland i främsta rummet Utskottets ordförande, förklarar den nu ifrågasvarande punkten ega en obestriddig frändskap samt stå i det närmaste samband med nyssnämnda tredje punkt af utlåtandet rörande sjetta hufvudtiteln, tager jag mig friheten fästa uppmärksamheten på en liten omständighet, som, åtminstone, så vidt jag kunde uppfatta, Herr Chefen för Finans-departementet icke berörde i sitt nu afgifna yttrande. Man har, såsom också nyss antydtes, vid föregående tillfällen och äfven nu lagt vederbörande departementschefer och således äfven Chefen för Finans-departementet, till last, att Riksdagen hittills fått vänta på en önskad reglering eller reorganisation af sjelfva regerings-departementen. Häremot har med skäl blifvit invändt, att man icke hade rättighet till en dylik erinran, emedan i sjelfva verket Riksdagen aldrig ingått till Kongl. Maj:t med någon framställning i sådant syfte. Hvad man deremot icke anmärkt, men möjligen kunde hafva fäst sig vid och äfven nu skulle kunna ytterligare upprepa, är att man icke kunnat spåra någon stillstymmelse till af-sigt från regeringens sida att genomföra den reform, som Riksdagen i sin skrivelse den 15 Maj 1868 satte i främsta rummet, nemligen att Kongl. Maj:t måtte, så vidt ske kunde, från sig skilja handläggningen af de så kallade administrativa besvärsmålen för att just derigenom lemnas tillfälle att kunna mera egna sig åt de stora organisationsfrågorna.

Det är likväl endast antydningssvis, som jag framställer denna erinran

såsom måhända en säkrare grund för en anslagsvägran i förekommande fall än de skäl, hvilka så väl i dag som vid det af mig angifna förra tillfället blifvit anförda mot beviljande af de ifrågavarande, af Kongl. Maj:t åskade arvodesbeloppen. Ty mer än väl inser jag de stora svårigheter, som äro förbundna med en öfverflyttning eller utgallring af göromålen inom ett så vidsträckt område, ehuru jag måste bekänna, att jag finner det vara icke så alldeles oanmärkningsvärdt, att någotslags förklarande eller åtgärd från regeringen i detta afseende så länge låter vänta på sig.

Deremot skulle jag, om jag nemligen i förevarande fall ställde mig på Stats-Utskottets ståndpunkt och således antog, att en giltig grund förefanns för Kammaren att icke bevilja det belopp, som afsågs uti förenämnda tredje punkt af Stats-Utskottets utlåtande angående sjetta hufvudtiteln, finna ganska goda skäl tala för bifall till det anslag, hvarom nu är fråga. Det ämne, som utgjorde föremål för den af mig nyss omnämnda skrifvelsen af den 15 Maj 1868, innefattade nemligen jemväl ett moment, som inom det särskilda Utskott, hvilket var tillsatt för behandling af den då väckta frågan om de centrala embetsverkens organisation i allmänhet, ansågs vara af ganska stor vikt, och som äfven af båda Kamrarna betraktades så, eller frågan om den så kallade fondförvaltningens öfverlemnande till ett enda embetsverk. Som sagdt, utgjorde frågan härom ett särskildt moment i Riksdagens skrifvelse och, såsom de flesta af Kammarens ledamöter väl torde hafva sig bekant, har genom ett regeringsbeslut, som tillkom sistlidne höst, Kongl. Maj:t visat sig åtminstone i detta afseende vilja gå Riksdagens önsknings till mötes. Jag har icke hört någon föregående talare vidröra detta förhållande, men skulle så hafva skett, så ber jag om ursäkt för att jag änyo omnämmt detsamma.

Emellertid står det fast, att just chefen för Finans-departementet, för så vidt jag kunnat finna, mera än flertalet af hans kolleger visat Riksdagen tillmötesgående, enär han genom denna såsom så önskvärd ansedda reform beträffande fondförvaltningen tagit ett icke obetydligt steg i den riktning, hvarvid man vid 1868 års riksdag, för att icke tala om andra tillfällen, fästade så synnerligt stor vikt.

Jag ville derföre till Utskottets Herrar ledamöter hemställa, huruvida icke detta också kunde vara ett betraktelsesätt till förmån för det åskade anslaget. Och som det ju stundom händer här i Andra Kammaren, att man ser sakerna i stort, så tager jag mig friheten, med hänsyn dertill att det nu endast gäller 1,000 R:dr, hvaremot, då vi förra gången afhandlade ett likartadt anslagsföremål, var fråga om 3,000 R:dr, att jemväl hemställa till Kammaren, det den för sin del ville bifalla det obetydliga anslaget; och detta så mycket heldre som, enligt hvad Herr Finansministern utförligt framhållit, detsamma verkligen skulle blifva en liten hjälp för dessa onckligen mindre lyckligt lottade extra ordinarier, hvilka i åratals få sträfva i statens tjänst mot en ersättning, som -- vi måste erkänna det -- ingen af oss kan finna tillräcklig ens åt ett tjenstehjon. Det är således icke allenast ur den nyss antydda synpunkten, utan äfven på grund af det angifna billighetsskälet, som jag vågar hoppas, det Kammaren må finna skäligt bevilja det af Kongl. Maj:t åskade anslag, hvarom nu är fråga.

Herr Dickson: Ehuruväl jag förstår, att Kammaren nu skall fatta samma beslut som i fråga om tredje punkten af Stats-Utskottets utlåtande angående sjetta hufvudtiteln, kan jag dock icke underlåta att framhålla det, enligt min tanke, mindre giltiga sätt, hvarpå man vill göra opposition. Jag för min del både kan fatta och högaktar den opposition, som med fosterlandets väl ständigt till ögonmärke bekämpar sådana regeringens förslag, som den anser skadliga för landets sanna intresse. Men en opposition, som skulle läggas i dagen genom ett beslut, sådant jag nyss antydt, och som skulle i viss mån förlama regeringens verksamhet, och föranleda, att de af landets invånare, som hade besvärsmål att underställa regeringens pröfning, icke fingo dessa afgjorda i brist på tjenstemannakrafter, en sådan opposition kan jag för min del icke gilla, lika litet som jag anser den kunna försvaras inför våra kommittenter. För oss bör samma grundsats ega giltighet som gälde för Roms konsulter, nemligen att vi böra tillse, att det allmänna icke tager skada. Och då jag nu anser, att genom det beslut, Stats-Utskottet föreslår oss att fatta, allmänheten måste blifva lidande, kan jag icke annat än söka med min röst motverka ett dylikt beslut. Jag anhåller derfore om afslag å Stats-Utskottets hemställan.

Herr Carl Ifvarsson: Det är icke allenast på det skäl, som finnes anfördt i Stats-Utskottets motivering, nemligen i fråga om de civila embetsverkens omorganisation, utan än mer i afseende på det förhållande Herr Sjöberg anført, som jag anser Stats-Utskottet haft full befogenhet för sitt afstyrkande i förevarande fall. Herr Sjöberg säger, att man hittills icke berört denna del af frågan, och han kan så till vida hafva rätt, soin den måhända icke blifvit tillräckligt berörd. Den blef dock ej allenast omtalad utan äfven bevisad, då här i Kammaren var fråga om tredje punkten i Stats-Utskottets utlåtande angående sjetta hufvudtiteln, då Herr Treffenberg, ehuru han då bevisade motsatsen mot hvad han ville bevisa, uppläste 1868 års Riksdags underdåniga skrifvelse, som tydligen framhöll, att det icke blott var fråga om omorganisation af embetsverken, utan äfven derom, huruvida ej vissa ärenden skulle kunna skiljas från Kongl. Maj:ts och öfverflyttas antingen till de allmänna domstolarne eller till andra embetsverk, hvarigenom åsyftades att befria regeringen från en mängd mindre betydande ärenden, som mycket väl kunde handläggas på andra håll, samt derigenom få mera tillfälle att egna sin tid åt viktigare regeringshandlingar. Om man nu i afseende på Finans-departementet framställer den frågan, huruvida icke åtskilliga ärenden skulle kunna öfverflyttas derifrån till andra underordnade embetsverk eller till och med utan denna åtgärd förminsкас, så kunde man icke på ett mera slående sätt bevisa, att så verkligen skulle kunna ske, än genom åberopande af den motivering, som förefinnes i 17:de punkten i nu föredragna utlåtande, hvaraf tydligen framgår, att från Finans-departementet årligen utdelas nådegåfvor till fyra- å femhundra personer. Endast det att på ett rättvist sätt fördela dessa nådegåfvor upptager icke så liten tid och åstadkommer, att regeringen blir öfverhopad af en mängd ansökningar med ty åtföljande göromål, som man väl må erkänna icke egentligen borde eller behöfde tillkomma densamma. Hela denna lista kunde, enligt hvad jag föreställer

mig, ganska väl helt och hållet strykas bort från Finans-departementet, och de behöfvande finge vända sig åt andra håll. Detta blefve dock endast en del af dithörande ärenden, som kunde försvinna. Ty enligt hvad jag hört af personer, som känna till förhållandena, finnes det flera likartade betydelselösa frågor, som upptaga regeringens tid. Kunde man då icke hafva anspråk på att regeringen vidtog åtgärder till minskande af dessa göromål för att sålunda komma i tillfälle att egna sin dyrbara tid åt viktigare värf. Med det närvarande systemet kunna göromålen naturligen icke, såsom de borde, medhinnas, vi må nu bevilja det äskade anslaget eller ej; och jag tror att en reform i sådant syfte, jag nu antydt, skulle vara till fördel för Herrar Statsråd sjelfve, enär de, enligt min öfvertygelse, nu verkligten äro öfveransträngde, men då kunde blifva något mera lediga. Det är ur denna synpunkt, och för att gifva en ny påminnelse om den uti 1868 års skrifvelse omförmälda reformens nödvändighet, som jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan, att det ifrågakvarande anslaget icke måtte beviljas.

Herr Grefve Posse: Skulle man sätta tro till hvad en talare från göteborgsbänken nyss yttrade, så hade man verkligten skäl befara, att det vore illa bestäldt här i landet. Han lit oss nemligen veta, att om vi icke beviljade detta anslag, så skulle det lätt kunna hända att regeringen blefve förlamad i sin verksamhet, såsom han uttryckte sig. Det förefaller verkligten som den ärade talaren föreställde sig att regeringen endast bestode af extra ordinarier, ty eljest kan jag icke begripa huru han kunde komma till en sådan slutsats. Men så olyckligt är det väl ändå icke och Herr Finansministern har dessutom sjelf undanröjt den farhåga, nyssnämnde ord möjligen skulle kunna hafva framkallat, genom det förklarande, att någon våda för ärendenas gång icke skulle uppstå, om än det äskade beloppet vägras; det värsta som kunde hända vore att en del extra ordinarie tjänstemän fingo svalta, såsom hans ord föllo. Men, tillade han vidare, Kammarern kunde vara öfvertygad, att en sådan vägran icke skulle framtvinga något tillmötesgående från regeringens sida i afseende på den efterlångtade omorganisationen af embetsverken. Att så är regeringens upplåtning för ögonblicket betviflar jag visst icke. Men jag vågar i olikhet med regeringen antaga, att, om metoden är god och om den tillämpas konsekvent och försigtigt, så skall den slutligen visa sig verksam; derom är jag och troligen äfven Herr Finansministern fullkomligt förvissad.

Här har uttalats den förebråelsen, att man såsom skäl för afslag icke anført den omständigheten, att Riksdagen begärt de administrativa besvärsmålen öfverflyttning från statsdepartementen. Denna förebråelse kan jag för min del icke taga åt mig, ty jag vädjar till protokollet att jag vid behandlingen här i Kammarern af sjetta hufvudtiteln gjorde samma invändning samt påpekade, att detta regeringsdepartementenas öfverhopande af göromål, som icke der borde behandlas, alltid åberopas, så väl af Herrar departementschefer sjelfva som af deras vänner i Kammarern, då det är fråga om någon stor reform. Då är man alltid så öfverhopad af småsaker, att man icke har tid att egna sig åt de stora frågorna. Detta är ett förhållande som, enligt hvad är bekant, icke kan bestridas, men som ej heller får fortfara. Ty vi måste väl medgifva, att Statsråden skola

sysselsätta sig med andra göromål, än som tillhöra de egentliga tjänstemännen, det vill säga expeditionscheferne. De blifva på detta sätt expeditionsschefer, ingenting annat, ty de äro så öfverhopade af de löpande ärendena, att de icke kunna taga fast på de andra. Det förefaller verkligen som Statsråden sjelfva skulle vilja intaga denna ställning, eftersom de ej göra något för att få detta missförhållande ändradt. Och det är just nödvändigheten att få en ändring i detta hänseende, som Stats-Utskottets majoritet velat uttrycka. Men då man icke fått se ett spår till tillmötesgående från regeringen härutinnan, har Stats-Utskottets majoritet icke haft någon annan utväg att välja, än att vägra sådana anslag, som äro afsedda att upprätthålla det nu varande mindre lämpliga tillståndet. Jag för min del skall aldrig komma att ångra ett dylikt beslut och jag yrkar därför nu bifall till den föredragna punkten.

Herr Hæggström: Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag, men icke på de skäl, Utskottet andragit, ty jag tror icke att en omorganisation af embetsverken framtingas genom att sätta extra ordinarie tjänstemän på svältkur. För min del har jag fast mig vid att på denna hufvudtitels anslag till extra utgifter finnas stora tillgångar, nemligen reservationer från föregående år, enligt en uti föreliggande betänkande meddelad upplysning, uppgående vid 1872 års slut till icke mindre än 87,959 R:dr 59 öre. Herr Finansministern bör således icke vara i förlägenhet för betäckandet af de kostnader, som uppstå genom ökade göromål inom departementet. Annoniunda var förhållandet med den begäran om ökad anslag till befrämjande af ärendenas gång, som äfvenledes förekom vid Civil-departementet. Der äskades 3,000 R:dr, här endast 1,000 R:dr. Der fanns inga besparingar att anlita, här finnes en betydlig reservation. Med afseende å Civil-departementet yrkade jag därför bifall till Kongl. Maj:ts proposition, under det jag med afseende å Finans-departementet på anförda skäl tillstyrker afslag å den begärda förhöjningen och således bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Abr. Rundbäck: Med anledning af det meningsutbyte, som försiggått mellan Herr Dickson och Grefve Posse får jag förklara, att jag anser denna anslagsfråga för en verklig obetydlighet. Å ena sidan har Finansministern haft goda skäl att framkomma med begäran om ökad anslag till befrämjande af ärendenas gång inom departementet, ty på tio år har målens antal derstädes ökats med omkring 300; men å andra sidan har äfven Utskottet kunnat hafva skäl att afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts anhållan, dock icke de skäl, som uti betänkandet blifvit andragna. Utskottet kunde nemligen hafva sagt, att göromålen visserligen ökats, men att, då de till departementets expedition anslagna medel de närmast föregående åren varit tillräckliga, anslaget nu icke behöfde fördubblas, då tillväxten i mål under dessa år varit högst obetydlig. Och med afseende å det andra skälet, som Herr Finansministern anför, nemligen att göromålen inom departementet komma att vinna en ytterligare tillväxt genom bränvinskontrollbyråns öfverflyttning från Civil- till Finans-departementet, kunde Utskottet hafva erinrat, att hela anslaget till kontrollen å bränvinsförfattningarnes tillämpning jemväl skall öfverflyttas till Finans-departe-

mentet och att således tillväxten i göromål motsvaras af ett ökad t anslag, som visat sig tillräckligt, då byrån lydde under Civil-departementet. Men Utskottet har icke velat använda dessa nära liggande skäl, utan i stället tillgripit den stora frågan om embetsverkens omorganisation såsom ett mordvapen mot det ifrågavarande lilla anslaget. naturligtvis för att få anledning att föra oss in på den stora politiken och att gifva oss en repetitionskurs i läran om Riksdagens konstitutionela och juridiska rätt att vägra anslag för att framtvunga reformer. Mine Herrar, när man vägrar ett anslag på 1,000 R:dr och tillgriper sådana stora ord och åthäfvor, då tror jag man gör sig löjlig. Det är i stora fall, blixten skall användas, icke i småsaker. Dessutom — i händelse man verkligen vill begagna detta anslag för att "pricka systemet" — såsom en talare på kalmarbänken uttryckte sig — hvilket särskildt skäl har man att göra detta just på denna och sjette hufvudtitlarna? Motsidans talare hafva ju erkänt att chefen för Civil-departementet visat synnerligen god vilja att befordra embetsverkens reorganisation. Om chefen för Finans-departementet kan sägas ännu mera. Många handlingar kunna framvisas, hvori han gått Riksdagens önskningsar i bemälda afseende till mötes. Hvarföre då ej begagna samma tumskruf på andra departementschefer, t. ex. krigs- och utrikesministrarne, som undgått klander? Har detta skett, derföre att man anser dessa mindre betydande, så är det en oartighet mot bemälda Herrar Statsråd, som jag ej vill vara med om. Sker det åter derföre att man hyllar ett favoritsystem, så vill jag icke heller vara med derom. Jag kan således icke gilla de af Utskottet anförda skäl, och yrkar derföre afslag å dess betänkande samt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Statsrådet Wærn: Jag nödgas ännu en gång besvara Kammarren i denna sak med anledning af den bestämda anvisning, en ärad talare på norrlandsbänken gaf derom, att den befarade bristen uti anslaget för befrämjande af ärendenas gång inom departementet kunde fyllas genom att anlita anslaget till extra utgifter. En sådan åtgärd anser jag icke fullt konstitutionel. De medel, som för närvarande användas till extra ordinarie tjenstemän utgöras — såsom jag förut framhållit — dels af 1,000 R:dr till befrämjande af göromålens gång och dels af 2,000 R:dr till gratifikation, och då dessa båda anslag finnas uppförda å departementets stat, anser jag icke förenligt med de konstitutionela grundsatserna att för *samma* ändamål tillgripa andra på sjunde hufvudtiteln anvisade anslag. Hvad beträffar anslaget till extra utgifter, så är detsamma uppfördt å sjunde hufvudtiteln hufvudsakligen för ett särskildt ändamål, nemligen utdelning af nådegåfvor, som fortfarande eger rum. Jag anser mig således helt och hållet stängd från den antydda utvägen att anlita sistnämnda anslag i och för extra ordinarie biträdens aflöning.

Öfverläggningen förklarades slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels att, med afslag å berörda hemställan, Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition måtte bifallas. I öfverensstämmelse med dessa yrkanden gåfvos nu propositioner, och fann Herr Talmannen ja vara öfvervägande för den förra meningen. Votering blef

då begärd, med anledning hvaraf en så lydande omröstningspropositio uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 2:dra punkten af dess utlåtande N:o 9,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts nådiga proposition i det ämne, hvarom förevarande punkt handlar.

Omröstningen företogs och visade vid röstsedlarnes sammanräkning 90 ja mot 67 nej; och hade alltså Utskottets förslag blifvit af Kammaren bifallet.

Punkterna 3 och 4.

Biföllos.

Punkten 5.

Läses till handlingarne.

Punkterna 6—9.

Biföllos.

Rörande Utskottets hemställan i *punkten 10* yttrade:

Herr Nils Peterson: Såsom synes af betänkandet, afstyrker Stats-Utskottet bifall till min motion om beviljande af 15,000 R:dr för att tillhandahållas de landsting eller kommuner, som beslutat att sjelfva utbetala skottpenningar för dödande af räf samt duf- och hönshök, och Utskottet har såsom skäl härför anfört, att jemlikt Kongl. kungörelsen den 29 Januari 1869 belöningar för dödande af räfvar och roffoglar icke vidare af statsmedel utgå samt att landstingen uti de orter, der ifrågavarande skadedjur mera talrikt förekomma, anslagit medel till premier för deras utrotande. Utskottet tyckes således anse att landstingen äro de myndigheter, som bäst ombesörja utdelandet af premier för rofdjurs dödande. För min del anser jag likväl att staten bör mellankomma. Jag föreställer mig att hvad som föranledt stadgandet uti 1864 års jagtstadga om skottpremier ännu kvarstår. Sedan statens skottpenningar borttogos har ett och annat landsting tagit saken om hand och detta bevisar ju att behovet af skottpenningar fortfarande finnes till. Men det är ej tillräckligt

ligt att öfverlemnna saken endast till landstinget. Staten och landstinget måste verka tillsammans, eljest blir det ofullständigt. Vid landstinget förekomma mera än vid Riksdagen skilda intressen uti denna fråga. Stadskommunerna anse nemligen sig icke hafva någon nytta af skottpenningarne, då deremot landskommunerna i allmänhet äro lifligt intresserade för allt som kan befrämja utrotandet af skadeldjur. Det är klart att dessa icke hålla sig inom bestämda landstingsområden, och det uppstår således stora olägenheter att afgöra hvarest ett rofdjur verkligen är dödadt, antingen det skett inom området af ett landsting, som utfäst belöningar, eller inom ett närgränsande landstingsområde, der inga skottpenningar utdelas. Ingen torde kunna ncka att frågan har fosterländsk betydelse. Jag har ansett mig hafva goda skäl att framkomma med motionen och tror att hvad som föranledt skottpenningarnes upphörande från statens sida icke har någon tillämpning här, ty om Herrarne behagade göra sig besvär att genomögna de statistiska tabellerna, hafva förhållandena sedan 1869, då skottpenningarne upphörde, gestaltat sig så ofördelaktigt, att någonting från statens sida måste i denna fråga göras. Om Kammarrens ledamöter haft tillfälle att närmare sätta sig in uti frågans närvarande ståndpunkt, misströstar jag icke att mitt förslag skulle vinna allmänt understöd. Jag yrkar derfor att Kammarren, med afslag å Utskottets föreliggande förslag, måtte bifalla min motion.

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: Stats-Utskottet har — såsom föregående talare framhållit — till skäl för afslag å motionen åberopat 1869 års kungörelse, hvilken tillkommit på grund af Vetenskapsakademien och Skogsstyrelsens tillstyrkande. Men frågar jag mig sjelf, hvarföre de belöningar för rofdjurs dödande, som förut af statsmedel utgingo, år 1869 borttogos, kan jag icke finna annat, än att orsaken låg deri att — såsom allmänt torde vara bekant — en stor statsbrist då förefanns och dels att anslaget icke innefattade någon löneförhöjningsfråga. Nu deremot förekommer ingen statsbrist och man har varit temligen liberal med afseende å löneförhöjningar, och jag tycker därför att intet hinder borde möta beviljandet af ifrågavarande lilla anslag, som skulle vara en särdeles god förmån för landet. Ty under nuvarande förhållanden, då inga skottpenningar af statsverket bekostas, lider den jordbrukande befolkningen stora förluster genom den skada, rofdjuren åstadkomma.

Efter att dessa yttranden blifvit afgifna, och öfverläggningen dermed förklarats slutad, framställde Herr Talmannen proposition såväl på bifall till Utskottets hemställan som äfven på det gjorda yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, det förslag måtte antagas, som i Herr Nils Peterssens hithörande motion (N:o 152) blifvit framställt. Den förra propositionen förklarades vara besvarad med öfvervägande ja, och hade Kammarren alltså bifallit Utskottets hemställan.

Punkterna 11—15

Biföllos.

Punkten 16.

Lades till handlingarne.

Efter föredragning af *punkten* 17, lemnades, på begäran, ordet åt

Herr Statsrådet Wærn som yttrade: Stats-Utskottets förslag innehåller endast fråga om minskning af anslagets belopp, men till följd af en mot Utskottets förslag framställd reservation, deri reservanten gör hemställan om en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående indragning till Riksgäldskontoret af det reserverade beloppet, delar sig frågan i tvänne: den första om anslagets tillräcklighet och den andra om indragning af behållningen.

Hvad första frågan eller den om anslagets tillräcklighet beträffar, så upplyser Utskottet, att utgifterna å ifrågavarande anslag under de 10 sistförflutna åren utgjort i medeltal 46,452 R:dr 51 öre, d. v. s. i det aldri närmaste lika mycket som anslagets belopp, och då tyckes det väl icke vara skäl att minska detta, så mycket mindre som redan under de 2:ne första månaderna af innevarande år utgifter blifvit anordnade eller beslutade till ett belopp af 42,000 R:dr, så att för kostnader under de återstående 10 månaderna af året icke af anslaget finnes mer än 4,500 R:dr, och det följaktligen läres blifva nödvändigt att tillgripa en del af det reserverade beloppet till utgifternas betäckande. Då jag funnit så stora reservationer i behåll, har jag nemligen ansett mig böra använda dem till betäckande af kostnaderna för sådana af Riksdagen begärda åtgärder, hvartill särskilda medel icke anslagits, såsom komitéer för åtskilliga ändamål och dylikt. Exempelvis vill jag nämna, att för utredning af beloppen utaf stämpelpappersafgiften å till Hofrätterna ingifna handlingar under 5 år åtgått en summa af 7,500 R:dr.

Jag kan således icke tillstyrka att anslaget minskas, utan anser det till hela sitt belopp väl behöfligt. Utskottet säger i motiveringen att det önskar nedsättning å anslaget i anseende till den nuvarande behållningens höga belopp. Men hvarföre har då icke majoriteten anslutit sig till minoritetens åsigt, att aflåta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t om reservationens indragning till Riksgäldskontoret? Att frukta afslag på begäran om en dylik indragning, derest behållningen icke vid undersökning pröfvades vara verkligen behöflig, har det varit så mycket mindre skäl, som Kongl. Maj:t vid flera tillfällen sjelfmant gjort sådana. Så upplyser t. ex. Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof vid 1871 års riksdag, att då beslutats öfverlemnande till Riksgäldskontoret af 4 särskilda anslagsbehållningar, tillsammans uppgående till något öfver 219,000 R:dr. Då jag säger att jag icke har något emot att Riksdagen hos Kongl. Maj:t begär att till Riksgäldskontoret måtte indragas det å ifrågavarande anslag reserverade belopp, förutser jag att man skall göra mig den frågan, hvarföre jag icke äfven i detta fall föreslagit en sådan indragning. Jo, det skall jag säga: jag har ansett, att dels åtskilliga utgifter, hvilka hittills vanligen förskottsvis utbetalts af Statskontoret och sedermera i följd af Riksdagens beslut blifvit ersatta från Riksgäldskontoret, snarare borde bestridas af de medel, som äro ställda

under Kongl. Maj:ts disposition för extra utgifter, dels att af denna behållning borde bestridas utgifter för ett ändamål, för hvilket en fond funnits, men, ehuru behöflig, blifvit af särskilda skäl indragen. Ibland de behållningar, hvilka vid 1871 års riksdag öfverflyttades till Riksgäldskontoret, ingick nemligen en fond för boställsskogars indelning, och anledningen till dess öfverflyttning var ingalunda att den icke behöfdes — tvärtom, för att få någon inkomst af dessa skogar är det nödvändigt att de indelas och ställas under ordentlig förvaltning, och dertill behöfvas penningar — utan anledningen till öfverflyttningen var den, att, då nämnda fond var afsatt ur den gamla skogsplanteringskassan, hvilken, emot det att ett anslag till skogsväsendet beviljades, skulle till Riksgäldskontoret öfverflyttas på grund af Kongl. Maj:ts och Riksdagens omförmälda beslut, jag, ehuru boställsskogarnes indelning icke kunde från anslaget bestridas, ansåg mera konstitutionellt och riktigt att betrakta fonden såsom en del af nämnda kassa än att säga, att det utan all reservation fattade beslutet icke anginge denna del. Detta var anledningen, men då behofvet icke desto mindre kvarstår, har jag tänkt mig att behållningen å anslaget till de extra utgifterna borde dertill användas. Detta behof kan dock naturligen äfven på andra sätt mötas. Jag kan emellertid för det närvarande icke tro annat, än att Kamraren skall finna riktigare att bibehålla anslaget vid dess närvarande, för afsedda ändamål behöfliga belopp, och hos Kongl. Maj:t göra framställning om indragning af en behållning, som erfarenheten visat icke på flera år hafva varit anlita, än att föfara tvärtom.

Herr Carl Ifvarsson: Jag är icke säker om att hafva rätt uppfattat Herr Finansministerns yttrande, ty jag hörde det icke så tydligt som jag skulle önskat, men om jag ej misstager mig, uttalade han den mening, att det hade varit bättre om Riksdagen hos Kongl. Maj:t gjort anhållan om reservationens öfverflyttande till Riksgäldskontoret. Om jag uppfattat riktigt, var detta Herr Finansministerns mening. Jag vill då anmärka, att det förundrar mig att Kongl. Maj:t icke gjort framställning till Riksdagen om medlens afstående till Riksgäldskontoret, eller om Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet icke skulle kunna föreslå en sådan åtgärd ännu, och det *utan särskild anhållan derom från Riksdagen*, om han anser en sådan åtgärd böra vidtagas.

Af de stora besparingar som nu egt rum vill det synas, som om anslaget, såsom Stats-Utskottet föreslagit det, skulle vara tillräckligt äfven för framtiden, och det är väl då också skäl att nedsätta detsamma till detta belopp, äfven om man öfverflyttar reservationen till Riksgäldskontoret. Jag föreställer mig dessutom att, om anslaget icke annars skulle blifva tillräckligt, det skulle kunna blifva så, derigenom att man gjorde besparingar på nådegåfvorna. Derigenom skulle ock regeringen befrias från ett besvär, som måste taga ganska mycken tid och möda i anspråk. Jag föreställer mig nemligen, att det skall vara ganska svårt för departementschefen att rättvist bestämma och besluta öfver medlens fördelning emellan flere hundra sökande. På samma gång derföre som nådegåfvornas minskning skulle bereda lättnad för departementschefen i hans göromål, skulle

en sådan åtgärd jemväl leda dertill att anslaget blefve tillräckligare för andra ändamål.

Under sådana omständigheter finner jag för min del icke skäl att afvika från Utskottets hemställan, utan yrkar bifall dertill.

Herr Jöns Rundbäck: Herr Finansministern har antydt, att en del af behållningen å detta anslag användts till bestridande af kostnader för komitéer, men detta tror jag icke vara alldeles riktigt, ty för det år, som sista statsrevisionen omfattar, finnes blott en enda komité, hvars kostnader blifvit bestridda af anslagen å sjunde hufvudtiteln, nemligen komitéen för utredning af Kongl. teaterns ekonomiska och finansiella förhållanden, och dessa medel togos *icke* af det *extra* anslaget, utan af hufvudtitelns allmänna besparingar.

För det af Herr Finansministern anmärkta ändamål, i fråga om ersättning till komitéer, synes alltså icke detta extra anslag vara behöfligt, och då, på skäl en talare från hallandsbanken närmare utvecklade, det torde vara skäl att borttaga eller på annat sätt ordna denna fond till nådegåfvor, finner jag alla skäl tala för bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Wærn: Den siste talaren tyckes hafva antagit, att jag skulle sagt mig afse, att alla af Statskontoret under förskottstitel utbetalda summor, för hvilka Kongl. Maj:t brukat af Riksdagen begära ersättning, såsom t. ex. kostnaderna för samtliga af Kongl. Maj:t nedsatta komitéer, borde af detta anslag utgå; annars kan jag icke förstå hans vederläggning. Jag har naturligtvis icke kunnat afse andra dylika kostnader än dem, hvilka föranledts af utredningar af de under mitt departement hörande ärenden, såsom t. ex. kostnaderna för inhemtande af uppgifter och utredning af alla förhållanden rörande beskattning af hvitbetssockertillverkningen och andra, som jag nu icke vill uppräknas; andra departement hafva naturligtvis haft andra förhållanden i afseende på medel att tillgå, och om dem har jag icke yttrat mig.

Hvad angår den af en ärad ledamot af Stats-Utskottet lemnade hänvisning att minska nådegåfvornas belopp, så får jag säga, att, i fråga om dessa, Kongl. Maj:t endast gjort hvad Riksdagen begärt allt ifrån 1840 års riksdag, och för min del anser jag det vara fullkomligt i sin ordning att Kongl. Maj:t dermed sysselsätter sig. Det vore icke, efter min tanke, staten värdigt att Kongl. Maj:t till de nödställda enkornas efter statens tjenare böner om understöd i deras betryck icke skulle hafva annat svar än ett bleklagdt *nej*; och hvad beträffar den myckna tid som den ärade ledamoten befarat att dessa nådegåfvors utdelning skulle medtaga, så är dermed icke värre bestämt än att, sedan underordnade tjänstemän åstadkommit nödig utredning om förhållandena från föregående år, hela arbetet medhinnas på en eftermiddag. Det skulle blifva långt mera omgångar och skrifveri, om hvarje särskild fråga om understöd skulle hänskjutas till Riksdagen, och dessutom är det väl ett kärt besvär att, såvidt man kan, använda sin tid att afhjelpa de lidandes bekymmer. Således är denna hänvisning, efter mitt förmenande, olämplig; om staten sedan 30 år tillbaka har haft råd att lemna några tusen riksdaler till sådana nådegåfvor,

kan man väl äfven nu, då landets ekonomiska ställning är så blomstrande, stå ut dermed.

Herr Hedin: Herr Talman! Det är märkvärdigt, med hvilken envishet de mindre korrekta uppgifterna om de af sjunde hufvudtitelns extra utgiftsanslag utgående pensioner och nådegåfvor hålla i sig; denna märkliga envishet har föranlett mig att begära ordet. Återigen hafva vi i dag fått höra talas om de *små* belopp, som för nämnda ändamål anvisas å berörda anslag. Vid det förra af de två tillfällen under sistlidue riksdag, då denna fråga var å bane, uppgaf Herr Finansministern, att sjunde hufvudtitelns pensioner och nådegåfvor utgå med 20, 30, 40 och 50 R:dr. Vid det sednare tillfället, då ärendet åter förekom i samband med Stats-Utskottets utlåtande öfver revisionsberättelsen om statsverket, tog jag mig friheten att påpeka, att det i sjelfva verket förhåller sig ej så litet annorlunda med denna pensionsstat. Mina ord voro följande, som jag anhåller att få ur protokollet anföra:

”Förlidet år“, d. v. s. 1871. ”utdelades 24,095 R:dr i pensioner och nådegåfvor. Stadnar man vid det af Herr Statsrådet uppgifna högsta beloppet, eller 50 R:dr, skulle jag knappast tro, att hälften af hela summan utgått i så små understöd, utan att kanske större delen utgjorts af pensionsbelopp ofvan den gräns, nedanför hvilken Herr Statsrådet ej anser Riksdagen böra besväras med deras pröfvande. Flytta vi fram denna gräns till 100 R:dr, så befinnes att sju- till åtta tusen R:dr, det är emellan en tredjedel och en fjerdedel af hela summan, utgått i pensioner från 100 R:dr till högre siffra. Går man ännu ett steg längre och bestämmer 150 R:dr såsom den gräns, der Riksdagens befattning med pensioner bör vidtaga — och härvid påminner jag om, att Kongl. Maj:t i år (1872) begärt en pension å detta belopp, nemligen för kronoskogsvaktaren Höglander — så befinnes, att i pensioner från 150 R:dr till högre siffra förlidet år (1871) utdelades, om jag räknar rätt, 4,850 R:dr, det vill säga en summa, hvilken i sig innesluter 32 sådana pensioner, som den för Höglander, och hvilken utgör närmare en femtedel af hela det i fjor af sjunde hufvudtitelns extra utgiftsanslag utgående pensions- och gratifikationsbelopp, och bland dessa pensioner finnas: en på 450, två på 300, två på 225, fyra på 200 R:dr. Hvarföre skulle ej Riksdagen kunna besväras med de 17 pensionerna å 150 R:dr, lika väl som med den å sistnämnda belopp för Höglander?”

Häraf inhemtas, att den till pensioner och nådegåfvor afsedda andelen af hufvudtitelns anslag för extra utgifter verkligt icke disponeras blott i så små belopp, såsom här ånyo blifvit antydt, att Riksdagen ej med dem bör taga befattning. Denna min erinran har icke blifvit vederlagd och kan icke vederläggas.

Jag begagnar tillfället för att upplysa om, hvad man näppeligen torde allmännare känna, att det händer, att pensioner å detta anslag beviljas åt personer, som uppbära pension å allmänna indragningsstaten. Ur fördelningslistan för år 1871 har jag antecknat, att en öfverstes enka, som har 400 R:dr å nionde hufvudtiteln, derjemte åtnjuter 100 R:dr från den sjunde, samt att en landshöfdings-enka, som från allmänna indragningsstaten erhåller 600 R:dr, fått 200 R:dr från sjunde hufvudtiteln, dock så

att man i sednare fallet valt den formen att åt den å indragningsstaten pensionerade enkans *dotter* bevilja det sistnämnda beloppet.

Genom Stats-Utskottets förslag kommer ändtligen en gammal revisionsanmärkning till heders. Fyra statsrevisioner å rad hafva uttalat sig mot den, såsom jag förut sagt, undangömda och ej af Riksdagen pröfvade pensionsstaten å sjunde hufvudtiteln. Visserligen är Stats-Utskottets förslag blott en half åtgärd, ty det riktiga vore att alldeles upphäffa denna pensionering, på sätt revisorerne yrkat, och visserligen skulle man då, såsom en talare på hallandsbänken redan anmärkt, ytterligare nedsätta anslaget, och det icke så obetydligt; men emellertid, då något är bättre än intet, vill jag nöja mig med Utskottets förslag och anhålla om bifall till detsamma.

Herr O. B. Olsson: Jag är till alla delar förekommen af den föregående talaren och instämmer med honom; de upplysningar jag hade ämnat gifva, har han redan lemnat. Såsom ledamot af statsrevisionen har jag varit i tillfälle att se, att dessa nådegåfvor uppgått till 300, 400, 450 R:dr och derutöfver, och man kan väl då ej kalla dem småsummor. Vill man göra det, så är i allt fall deras antal så stort, att jag i likhet med Herr Carl Ivarsson måste anse, att Herr Departementschefen kan bättre använda sin tid än att syssla dermed. Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Wærn: Jag tror, att Kammarens ledamöter alla äro så skicklige till att sjelive pröfva hvad här blifvit uppgifvet, att de icke behöfva rätta sig den ene efter den andre. Stats-Utskottet har upplyst, att sammanlagda beloppen af nådegåfvor, som å detta anslag anväts, utgjort, för år 1870: 25,747 R:dr 50 öre till omkring 454 personer, hvilket i medeltal för hvarje gör 57 R:dr; år 1871: 25,867 R:dr 50 öre till 476 personer eller i medeltal å hvarje 54 R:dr samt år 1872: 25,966 R:dr 25 öre till 473 eller i medeltal 55 R:dr; således i medeltal under tre år 55 å 56 R:dr å hvarje understödstagare. Om det nu lyckats en aktad revisor att upptäcka, att några nådegåfvor utgått till högre belopp än det vanliga, ja ända till 400 å 450 R:dr, så visar det sig ju, att, då medelsiffran är allenast 55 å 56 R:dr, de, som fått under detta låga medelbelopp, måste varit det stora flertalet, och då lärer väl denna anmärkning ingenting betyda. Det är ledsamt när revisorerne fattat en sådan här bestämd mening, hvarmed de framkomma år för år, men jag kan icke finna att saken derigenom förändras.

Hvad angår den stora ömheten om min tid, som här från flera håll uttalats, så ber jag Herrarne vara lugna därför att öfriga göromål icke skola genom denna sak af mig åsidosättas. Som jag nämnt, upptager detta riksvigtiga ärende ej mera af min tid än några få timmar, och den tiden anser jag icke vara illa använd. Deremot, om hvarje särskild ansökning om understöd skulle föranleda särskildt utlåtande och intagande i Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen, skulle detta i hög grad taga Finansministerens tid och krafter i anspråk just vid den tidpunkt, då de vid uppgörande af förslag till statsregleringen som bäst behöfvas för

andra och vigtigare ändamål. Detta torde väl för hvar och en vara klart och tydligt.

Herr Hedin: Herr Talman! Det anmärktes af Herr Finansministern, att medelsiffran för de från sjunde hufvudtiteln utgående pensioner är blott omkring 55 R:dr. Det faller mig visst icke in att bestrida giltigheten af den enkla räkneoperation, hvarigenom denna medelsiffra kommer fram, men jag inser icke, huru hon skall kunna omintetgöra det faktum, att ganska många pensioner, af hvilka hvar och en stiger till flera gånger högre belopp, äro anvisade å extra utgiftsanslaget, eller hvad Herr Finansministern menar, då han säger, att min påminnelse om detta faktum ingenting bevisar. Den bevisar jemnt upp, hvad den skulle bevisa: pensioner, alldeles lika stora med eller betydligt större än det lägsta belopp, hvarmed man 1872 ansåg sig kunna, som det heter, "besvåra Riksdagen", beviljas af Kongl. Maj:t, utan Riksdagens hörande, å sjunde hufvudtitelns extra utgiftsanslag. Äro dessa pensioner af rättvisa och billighet påkallade, hvarför skola de, mera än andra, vara undandragna Riksdagens pröfning? Jag tager visst ej fel, när jag antyder, att pensioner, som Riksdagen icke funnit skäl att bevilja, redan anvisats å sjunde hufvudtiteln.

Af hvad jag anförde, när jag nyss hade ordet, visar sig, att de pensioner å sjunde hufvudtiteln, som uppgå till samma belopp som den i fjor för en kronoskogvaktare äskade, eller till ännu högre belopp, icke äro, såsom Herr Finansministern antydde, blott några få, utan ganska många.

Härmed var öfverläggningen slutad. Punkten bifölls.

Punkterna 18—20.

Blefvo äfvenledes bifallna.

Med anledning af Utskottets hemställan i *punkten 21* yttrade:

Herr Grefve Sparre: Stats-Utskottet har, synes det mig, fullkomligt gått in på de åsigtter, som i synnerhet den förste i utlåtandet omförmälde motionären i sin motion uttalat. Han har hemställt, att Riksdagen ville besluta att i och för utvidgning af redan befintliga kronoparker eller bildande af nya dylika genom inköp af till skogsbörd tjenlig mark, ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag af 200,000 R:dr, under anhållan om att sådant inköp *företrädesvis må ega rum i mellersta och södra Sverige*. Emellertid har Utskottet kommit till det resultat, att den hufvudsakliga pröfningen af denna fråga lämpligast borde ega rum sammanhang med frågan om en förbättrad skogshushållning i *Norrland*. Huru Utskottet kunnat komma till ett sådant resultat, som att sammanbinda denna fråga med frågan om de norrländska skogsförhållandena, är för mig oförklarligt. Vi veta alla, att en särskild komité af personer, som varit väl hemmastadda med förhållandena i Norrland, undersökt den sednare frågan och rörande densamma afgifvit ett förslag, helt och hållet afsedt för Norrland. Förhållandena i Norrland äro också så väsentligt

olika dem i de öfriga delarne af vårt land, att jag icke kan föreställa mig, att det skulle kunna falla någon in att vilja reglera skogsväsendet i Norrland på samma sätt som i södra Sverige. I Norrland, der kronan eger stora och sammanhängande skogssträckor till större mängd mähända än att de med fördel kunna tillgodogöras i anseende till brist på armar att bearbeta dem, har man följt den principen, att, på samma gång man genom afvittring skiljer kronans mark från den enskildes, åt denne öfverlåta skogsmark, för att anlägga nybyggen, och såmedelst få landet koloniseradt. I det öfriga Sverige deremot är det nu fråga om att *förskaffa* kronan skogsmark, emedan de skogar, kronan för närvarande eger derstädes, äro så obetydliga, så spridda, att det är svårt att å dessa införa en ordnad skogshushållning. Jag föreställer mig således, att någon åtgärd i detta syfte icke kan ske på annat sätt, än att Kongl. Maj:t uppdrager åt antingen vederbörande myndigheter eller en särskild skogskomité att, efter förutgången undersökning af förhållandena i de särskilda orterna, yttra sig i frågan. Att sammanbinda densamma med frågan om den norrländska skogsregleringen, dertill kan jag för min del icke finna ett enda giltigt skäl. Den ofantliga vigt, skogshushållningen numera intager i vårt land, det stora värde, skogen fått genom den ökade efterfrågan på dess produkter, de tyvärr alltför stora delar af vårt land, företrädesvis inom mellersta och södra delarne deraf, der skogarne ligga aldeles förhärjade och hvarest en förändrad och förbättrad skogsskötsel *måste* komma till stånd, om icke markens växtlighet och stora rikedomar skola gå helt och hållet förlorade; alla dessa omständigheter, mine Herrar, bjuda oss att vara allvarligt betänkta på att vidtaga åtgärder för den viktiga frågans snara lösning. Det finnes i dessa sistnämnda delar af landet kronoskogar, som visserligen äro spridda, men som tillsammans utgöra en icke obetydlig areal. Genom att sammanläsa dessa skogar med andra, som man kunde inköpa, skulle betydliga, sammanhängande skogsviddar kunna erhållas, å hvilka en mera fullständigt ordnad skogshushållning kunde införas. Att detta åter skulle komma att utöfva ett helsosamt inflytande på och blifva ett godt föredöme för befolkningen i omkringliggande orter, faller af sig sjelf och derpå kan jag äfven anföra ett exempel. Det har nemligen visat sig, att sedan staten för några år sedan inköpt åtskilliga marker inom Svåltorna i Elfsborgs län för att derstädes verkställa försök med skogsplantering, de vackra resultatet, hvarmed dessa försök blifvit krönta, äfven haft det goda med sig, att en mängd personer der i orten, som förut icke haft en tanke på skogsplantering, sedan de nu kommit under fund med att man verkligen ganska snart kan få se den glada synen af dessa små vackra skogsplanter, som sticka upp ur jorden och betäcka de kala fälten, börjat litet hvar att taga det goda föredömet i akt.

Jag tror att det vore af vigt, att kronan i olika delar af landet vidtog samma åtgärder och gjorde det så snart som möjligt, ty skogen tillgripes i våra dagar så hastigt, att hvad som bör göras i denna fråga, icke tål minsta uppskof. Också är skogarnes värde i våra tider så stort, att den föreslagna åtgärden mycket väl skulle löna sig. En häradsallmanning som under sednare tider blifvit till staten inlöst och å hvilken då endast funnos några få träd, hvilka dock måste gifva rum för den uppväxande ung-

skogen, har, ehuru blott några år förflutit från det den togs under forstmässig behandling sistlidna år afkastat icke mindre än 7 à 8,000 R:dr. Ett vackert resultat i sanning! Det visar att skogsskötsel snarare än man i allmänhet väntat ger igen de penningar, man derpå nedlägger.

Med anledning af hvad jag nu anfört vågar jag hoppas, att Kammaren icke skall genom sitt beslut vålla det uppskof i frågans lösning, som blifver en nödvändig följd af densammas behandling i sammanhang med ordnandet af de norrländska skogsförhållandena. Och då jag erfar, att inom Första Kammaren denna punkt blifvit på samma grunder som jag här vågat antyda återremitterad till Stats-Utskottet, så anhåller jag, på samma gång som jag tillstyrker bifall till Friherre af Ugglas' förslag, att äfven Andra Kammaren måtte besluta sig för återremiss.

Herr Åstrand: Herr Talman! Mine Herrar! Om man i allmänhet med Stats-Utskottet erkänner, att de motioner, hvilka här af Utskottet behandlats, äro förtjenta af den största uppmärksamhet, och att följaktligen en skrivelse från Riksdagen till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning i ämnet vore ganska välgrundad, så tror jag dock, att man icke bör beträda samma väg, som Utskottet gjort, och sammanbinder denna fråga med en annan stor och vigtig fråga, hvilken nu snart i form af Kongl. proposition blir föremål för Riksdagens behandling. Genom att på detta sätt sammanställa en fråga, som egentligen afser skogsväsendet i de mellersta och södra delarne af riket, eller åtminstone bör göra det, med en fråga som har till sitt egentliga syftemål de norrländska skogsförhållandena, skall man ovilkorligen fördröja afgörandet af den sednare och på samma gång likaledes den här diskuterade.

Det är nu fem år sedan den norrländska skogskommittén tillsattes och tre år sedan den afgaf sitt betänkande, men derigenom att en mängd auktoriteter, hvilkas hörande ansågs erforderligt för frågans behöriga utredning, skulle först afgifva infortrade utlåtanden, har tiden åtgått ända derhän, att Kongl. Maj:t icke ännu hunnit afgifva sin proposition till Riksdagen. Det synes mig därför vara af största vikt, att någon dylik sammanställning af två ämnen, som med hvarandra hafva så föga gemenskap, icke kommer till stånd. Det ligger så mycket större vikt på, att något i denna fråga snart åtgöres, som i bredd med den minskade skogstillgången i landet prisen på skogens alster stiga, på samma gång som värdet ökas å de skogstrakter, som för närvarande icke bära fullmogen skog, utan endast en ungskog, som dock ganska snart skulle kunna lemnas afkastning till kronan. Herrarne veta väl hvilken stor import af skogsprodukter egde rum för några få år sedan från Nordamerika, företrädesvis Kanada, till Europa; Och Herrarne veta likaledes, att källan har sinat ut och sannolikt aldrig mer kommer att uppvälla för vår världsdel; ty jernvägarne, som numera korsa hvarandra i Nordamerika, hafva dragit dess ådror till de stora Amerikanska fristaterna, till den marknad som ligger den närmast. Inom Europa minskas oupphörligt tillgångarne på de värdefulla skogsprodukterna, på samma gång som behovet och efterfrågan ökas. Dessa motiv kunna icke jäfvas såsom talande därför, att skogsprisen så småningom komma att än vidare stiga, och på samma gång som det sker ökas äfven markens värde, som frambragt skogsalstren. Om nu staten,

såsom jag anser att den bör göra, inköper och tillgodogör sig dylika skogsmarker, helst i de län der återväxten är hastig och samfärdseln lätt, och på samma gång ökar skogspersonalens antal, så att den utan att försumma de löpande göromålen, kan medhinnna att verkställa nödiga förarbeten å dessa nya skogsmarker, såsom uppmätningar, skogsindelningar m m., så är jag öfvertygad om att staten skall i framtiden deraf skörda en ofantlig vinst. I Kronobergs, Jönköpings och Elfsborgs län äfvensom i de norra orterna af Skåne förekomma hela trakter, hvilka i och för sig sjelfva knappast ega något värde, annat än såsom ett utrymme å marken, och hvilka icke kunna få något värde utan att stora kostnader nedläggas på desamma. Dessa hemman borde efter min tanke staten inköpa, och äro de då till på köpet belägna nära flottled eller jernväg, så är det tydligt att de kostnader som på dem nedläggas icke äro bortkastade. Att den enskilde icke vill nedlägga sådana kostnader kommer sig deraf, att han icke kan emotse den tid, då han får skörda frukterna deraf. Den föregående talaren påpekade de stora inkomster, som blifvit frambragta vid kronoparken Edsmären. Jag vill till hvad han anförde endast tillägga, att samma skogsmark, som förut varit kronoallmänning och utgjort en areal af 24,000 tunnland, genom enskildes pockande anspråk och statens alltför stora beredvillighet att gå dylika till mötes varit nära att helt och hållet söndersprängas, då staten fann för godt att inlösa och till kronopark förvandla de 6,000 tunnland, hvartill den numera reducerats. Att staten ganska snart kan påräkna inkomster af dylika marker, äfven i samma sköflade skick hvari den nyssnämnda befann sig vid dess inlösen till kronan, vill jag söka visa genom en kalkyl. Vi veta att ett kapital efter en räntefot af 5 för hundra blir, om räntan årligen lägges till kapitalet, fördubbladt efter $16\frac{2}{3}$ år. Högsta priset på ordinär skog torde kunna upptagas till 25 R:dr tunnlandet, naken och kal mark kan staten således med säkerhet få köpa för 10 R:dr tunnlandet. Detta tunnland skog kostar således staten

20 R:dr efter	16 år,
40 „ „	32 „
80 „ „	48 „
160 „ „	64 „

i jemna tal räknadt.

Efter vanliga beräkningsgrunder torde man kunna af en skog, som hunnit denna ålder och hvarest återväxten blifvit någorlunda jemn och vacker påräkna 40 läster kol på tunnlandet. Priset på kol är visserligen mycket varierande. I bergslagen betalas för närvarande ända till 26 R:dr lästen, men bestämmer jag såsom medelpris 16 R:dr, gör jag mig ej skyldig till för hög beräkning. Bruttoafkastningen per tunnland uppgår således till 400 R:dr. Afdrages derifrån 50 procent i afverknings- och kolningskostnader, blifver kalkylens slutresultat det, att tunnlandet skog, som efter en tid af 64 år kostar staten 160 R:dr, vid samma tid och med de låga beräkningar jag tagit, lemnar en afkastning af 200 R:dr.

Jag tror alltså, som jag redan nämnt, att man handlar mest i enlighet med statens intresse, om man icke sanmankopplar denna fråga med den norrländska skogsfrågan, och att det vore bäst om punkten återförvisades till Utskottet. Jag hade tänkt mig ett skrifvelseförslag af Ut-

skottet i den syftning, att Riksdagen skulle anhålla det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande i hvad mån skogshushållningen i södra och mellersta Sverige må kunna främjas genom inköp för statens räkning af till skogsbörd tjenlig mark för utvidgning af redan befintliga kronoparker eller bildande af nya dylika; och att Kongl. Maj:t derefter ville till Riksdagen göra den nädiga framställning i ämnet, hvartill förhållandena finnas föranleda. "Det öfverensstämmer, som Herrarne märka, i det närmaste med Utskottets skrivelseförslag: med den olikhet allenast, att de i Utskottets förslag förekommande orden;" samt genom försäljning af sådana smärre kronoskogar, hvilka i anseende till sitt läge och ringa omfång finnas lämpligen böra staten afhändas". Detta anser jag för min del alldeles öfverfödigt att här påpeka, så mycket mer som det visat sig, att de minsta kronoparkerna lemnat relativt större behållning.

Då Första: Kammaren redan återremitterat frågan, anhåller äfven jag om återremiss.

Herr A. P. Danielsson: Jag vill inskränka mig till att instämma i de föregående talarnes yrkanden, att denna fråga icke måtte ställas i sammanhang med den norrländska skogsfrågan. Mycket kunde vara att tillägga med afseende å den ort, jag tillhör, men då tiden är långt framskriden, vill jag icke dermed taga Kammarens tålmod i anspråk, utan förenar mig i de föregående talarnes yrkande om återremiss.

Under öfverläggningen, som nu förklarades slutad, hade icke något annat yrkande blifvit framställt. än att den förevarande punkten måtte till Utskottet återförvisas. Herr Talmannen afgaf emellertid propositioner såväl på bifall till Utskottets förslag som på återremiss; och besvarades den sednare propositionen allmänt med ja. Kammarerna hade således till Stats-Utskottet återförvisat ifrågavarande punkt.

Punkten 22.

Bitölls.

Slutligen blefvo de vid utlåtandet fogade tabeller godkända, för så vidt deri förekommande sifferuppgifter öfverensstämde med Kammarens ofvananförda beslut.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr Friherre <i>Lagerfelt</i> . . .	under 12 dagar från och med den 13 dennes
„ Friherre <i>Ericson</i> . . .	8 „ „ „ 13 „
„ Grefve <i>Posse</i>	8 „ „ „ 13 „
„ <i>Linné</i>	14 „ „ „ 18 „
„ <i>Johannes Larsson</i> . . .	14 „ „ „ 18 „
„ <i>Nils Nilsson</i> i Asarum „	11 „ „ „ 19 „

Kammarernas ledamöter åtskiljdes nu, kl. 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

§ 12.

I anledning af hinder för Herr Talmannen, ledde Herr vice Talmannen Kammarens förhandlingar under fortsättningen af detta sammanträde.

§ 13.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 17, angående Riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1872 års riksdag.

Punkten 1.

Bifölls.

Beträffande *punkten 2* hemställde Herr vice Talmannen, huruvida Kammarerna ville medgifva, att samtliga under denna punkt upptagna Litt. (från och med Litt. A till och med Litt. T) finge föredragas i ett sammanhang med dervid åt hvarje talare öppen lemnad rätt att i afseende å den ena eller andra af dessa Litt. framställa de särskilda yrkanden, hvartill Utskottets hemställanden kunde finnas föranleda. Det af Herr vice Talmannen sålunda föreslagna föredragningsätt blef af Kammarerna antaget, och sedan uppläsning skett af Utskottets samtliga hemställanden under Litt. A—T, lemnades ordet åt:

Herr Hedin, som yttrade: Herr Talman! Den vidt förgrenade koalition, som i Stats-Utskottet har sin bataljarmé eller åtminstone sitt marschregemente, har haft för afsigt att i dag sätta Riksdagens år 1872 församlade revisorer på de anklagades bänk, men jag ber, vänta litet, ty måhända skall det befinnas, att en förändrad rolförändring är mera lämplig. Jag kan ej neka, att jag med tvekan befattar mig med Stats-Utskottets förevarande vidunderliga utlåtande, därför att den tanken ligger nära, att Kammarens oförvillade omdöme och rättskänsla skola utan något åtgörande från vare sig min eller mina revisionskamraters sida, rätteligen uppskatta det sanna och verkliga innehållet i detta betänkande. Ty, hvad detta är — jag skulle väl här kunna tillämpa riddarnes ord i Shakespeares drama — hvad detta är, det "mer anstår Er att se, än mig att säga". Jag har dock ansett det vara en skyldighet, icke mot mig sjelf, utan mot Kammarerna att tydligt ådagalägga, att jag och mina kamrater skött det åliggande, Kammarens förtroende lemnat oss, på sådant sätt, att vi därför väl kunna stå till svars. Herr Talman! Redan sedan längre tid tillbaka hafva, som väl bekant är, Riksdagens revisorers berättelser om granskningen af Riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning icke utgjort eller kunnat utgöra någon särdeles behaglig lektyr inom nämnda embetsverk. Skälen härtill äro flerahanda, hvaribland exempelvis

kan nämnas frågan om de ryktbara 6000 riksdalerna, en fråga som måst väcka mindre angenäma känslor, derför att hon i sig innefattat ett ogillande af såväl vissa Herrar tjenstemäns obehöriga anspråk, som Herrar fullmäktiges icke mindre obehöriga flathet mot dessa anspråk. Detta har varit ett skäl, men blott ett bland många. En djup grund till misshag mot Riksdagens revisorer var sålunda redan lagd, när 1872 års revisorer gjorde den framställning, som, efter i Stats-Utskottet undergången misshandel, nu skall blifva föremål för Kammarens behandling. På denna ganla grundval restes alltså, sedan 1872 års revisorer framlagt sin berättelse, en hel byggnad af förargelse. Det kan ej vara ur vägen att något närmare betrakta anledningarne. Revisorerne hafva fördristat sig att kritisera fullmäktiges förfarande vid försäljningen af de vid sednaste riksdag beslutade fyraprocentobligationerna. De som äro lågade att underkänna kritiken, torde kanske ändå komma på den tanken, att kritiken ej så, som fullmäktige och Stats-Utskottet velat låta påskina, saknat all grund, samt något justera sitt omdöme, när de få veta — hvad antagligen ingen här skall bestrida — att den åtgärd, hvars uraktlåtande revisorerne klandrat, verkligen varit af fullmäktige påtänkt. På aftonen första försäljningsdagen fick en af revisorerne, representanten för Örebro, på sin till ett par af fullmäktige framställda förfrågan, om icke obligationspriset skulle höjas, det svar, att man var betänkt derpå, och dagen derefter hölls, dock utan protokoll, ett fullmäktigsammanträde, men för sent, emedan derunder underrättelse ankom, att hela obligationsbeloppet, på en obetydlighet när, redan vara försåldt.

Det torde äfven hända, att de märkliga saker rörande byggnadsarbetena å Riksdagens hus, på hvilka revisorerne fäst uppmärksamheten, såsom de betänkliga luckorna i kostnadsförslaget och de till mer än 8½ procent af hela kostnaden för ombyggnaden uppgående arvodena, ej heller för vederbörande varit rätt trefliga att höra omtalas. Likaledes föreställer jag mig, att de upplysningar, revisorerne lemnat om det underliga sätt, hvarpå ärenden handläggas i Riksgäldskontoret och om kommissariatets nog absoluta likgiltighet mot fullmäktiges uppdrag och befallningar, icke ansetts lämpliga för offentligheten. I framställningen om statslånet till Jemtlands kommunikationsaktiebolag inhemtas t. ex. att, sedan fullmäktige den 23 April 1868 infortrat kommissariatets utlåtande öfver ett af köparen utaf det i konkurs försatta bolagets hemman Upland ingifvit anbud, de ännu i början af September månad 1872 icke varit i stånd, trots flera påminnelser, att från fullmäktige bekomma berörda utlåtande. Jag förmodar att det för vederbörande ej heller varit nöjsamt att höra talas om den riksbekanta historien om Höganäs, huruledes en statens fordran under decennier varit bortglömd; huruledes en skuldförbindelse totalt förkommit; huruledes förteckningen öfver kontorets äldre låne- och säkerhetshandlingar antingen försvunnit eller, i bästa fall, blifvit undankastad på en vind, hvilket sednare dock efteråt icke visat sig hafva varit händelsen.

Härmed tror jag mig nu hafva angifvit några af orsakerna till det missnöje, som 1872 års revisorers berättelse väckt. Det första utbrottet deraf lär förefinnas i ett af fullmäktige från kommissariatet infordradt yttrande med anledning af revisionsberättelsen, ett yttrande, säges det, af beskaffen-

het att det icke kunnat bringas till offentlig kännedom, utan måst tillbakavisas. Det andra uppenbarade sig i fullmäktiges svar på revisorerne anmärkningar, hvilket, efter hvad sedermera blifvit upplyst, icke skulle hafva kunnat utfalla så, som skedde, derest fullmäktige vore, såsom de borde, herrar i sitt hus och visste hvad der passerar.

Men icke blott inom Riksgälds-kontoret, bland fullmäktige och tjänstemän, har revisionsberättelsen väckt missbelåtenhet. Det finnes rundt om i vårt land mer eller mindre mäktiga intressen, som tycka illa vara, när revisorerne företaga sig att se efter, huru det ena eller andra med statsmedel understödda bolaget uppfyller kontraktsenliga förpligtelser till staten.

Redan sedan flera år tillbaka har revisionen i denna del verkat som en käpp i en myrstack. Det förutsågs också allt för väl af 1872 års revisorer att å ena hållet framställningen om Höganäs, på det andra den om Helsingborg—Landskrona—Eslöfs-jernvägen skulle väcka harm, för att nu ej tala om den snö, som föll i föl på den stormäktigaste Gefle—Dalabanen, för hvilken det ju kunde vara billigt att äiven 1872 års revisorer fingo en smula betaldt för gammal ost.

All denna missbelåtenhet har nu urladdat sig i Stats-Utskottets utlåtande N:o 17, och detta är så till vida rätt väl, som utan denna lättnad någon olycka möjligen kunnat inträffa. Det är för öfrigt naturligt, att de angripna försvara sig. Man har till och med sökt förvandla defensiva till offensiv. Gerna för mig, men jag kan dock icke underlåta fästa uppmärksamheten på det sätt, hvarpå anfallet blifvit utfördt. Liksom de folkrättsliga grundsatzerna ej tillåta användandet i fält af hvad slags laddning som helst, så fins det ock moraliska grundsatser, som förbjuda användandet af sådana projektiler, hvaraf meranämnda förargelse begagnat sig mot revisorerne. Uppgifter, som ej stå i öfverensstämmelse med sanningen och hvilka icke kunnat tillkomma af misstag, bilda nemligen den väsendtliga delen af de begagnade anfallsvapneu, såsom jag skall hafva äran bevisa. Det är på sådant sätt man lyckats komma derhän, att få underkända anmärkningar, hvilka aldrig varit såsom sådana af revisorerne menade eller framställda, och att få anklaga revisorerne för oriktiga uppgifter, de der dock äro noggrannt afskrifna ur Riksgäldskontorets räkenskaper. Till denna egendomliga, nog mycket italienska vendetta hör ock Stats-Utskottets lysande opartiskhet. Så refererar Utskottet t. ex. revisorerne framställning om fyraprocent-obligationerna med den yttersta möjliga knapphändighet, men med sju gånger större utförlighet fullmäktiges svar, hvilket är för hvar och en lika tillgängligt, såsom tryckt samman med revisionsberättelsen. Från dessa allmänna anmärkningar öfvergår jag nu till enskildheterna. Revisorerne hafva anmärkt, att inbetalningarne å vissa från Riksgäldskontoret utgifna lån blifvit fördröjda *långt utöfver* — såsom orden falla — den behöriga tiden. Kan nu någon menniska på allvar tro, någon fullmäktig i Riksgäldskontoret eller någon ledamot af Stats-Utskottet, eller eljest något förnuftigt väsende, att revisorerne härmed åsyftat inbetalningar, som rätteligen bort vara erlagda den sista dagen af år 1871, men blifvit fördröjda en eller ett par dagar in uti Januari 1872? Nej, det har ingen trott. Om någon verkligen så litet begripit tabellerna i revisionsberättelsen, att han fattat såsom klan-

drande anmärkning en för korrekthetens och fullständighetens skull meddelad not, så har redan i Kammararens plenum den 25 sistlidne Januari representanten för Örebro till den oskuldsfulla enfaldens tjänst meddelat sedermera till Stats-Utskottet remitterade underrättelser i detta hänseende, hvilka bort vara fullt tillräckliga. Han yttrade nemligen vid berörda tillfälle: "Hvar och en, som har tillgång till revisionsberättelsen, finner att i tabellen öfver Riksgäldskontorets balanserade tillgångar är uppställd en kolumn, som kallas "påräknadt belopp" för år 1871 och der bredvid en annan, "inbetaldt belopp" för samma år. Det påräknade beloppet motsvaras nu emellertid på några ställen i kolumnen "inbetaldt belopp" endast af ett streck, d. v. s. betalningen har uteblifvit under år 1871. Revisorerne hafva då på vederbörliga ställen i tillagda noter uppgifvit de dagar, då inbetalningen verkstälts. Afsigten med dessa noter har ej varit att göra någon anmärkning, utan endast att lemua upplysning om förhållandet. Tvärtom, finnes icke denna upplysning angående tiden, då betalningarne skett, i berättelsen, så skulle man kanske kunna säga, att uti det oförklarade, men betydelsefulla tomrummet låge en anmärkning, som, i sådant fall, der inbetalningen fullgjorts straxt i början af år 1872, med större skäl kunde kallas småaktig."

Här finnes all den upplysning om revisorerne mening, som kan behövas och den har stått Stats-Utskottet till buds allt sedan den 25 Januari, men icke desto mindre går Utskottet på och hemställer, t. ex. i punkten 2 B, att revisorerne anmärkning icke måtte till någon åtgärd föranleda. Skall nu Riksdagen besluta att en anmärkning, som aldrig blifvit gjord, skall förfalla, eller att en åtgärd, som icke blifvit föreslagen, skall uteblifva? Är det sundt förnuft i detta? Jag kan lemna denna detalj.

Utskottet har äfven velat påbörja revisorerne faktiskt oriktiga uppgifter och påstått att revisorerne anmärkingar i fyra punkter grunda sig på misstag. Det första misstaget skulle befinnas i revisorerne anmärkning rörande lånet för biblioteksbyggnad vid Upsala akademi, men det är upplyst, att detta misstag berott på ofullständighet i Riksgäldskontorets räkenskaper. Revisorerne skulle vidare hafva misstagit sig, då de sagt, att annuiteten för år 1871 å lånet för återuppbyggande af staden Åmål blifvit inbetald först den 23 April 1872 i stället för den 16 Januari samma år. Felet är dock Riksgäldskontorets, hvarom fullmäktige för länge sedan upplyst Utskottet, men Utskottet krånglar och vill ej erkänna den upplysning Utskottet fått från fullmäktige, utan låtsas lemna derhän, om verkligen räkenskaperna blifvit ändrade efter revisionsberättelsens afgifvande, och söker fortfarande fasthålla en anklagelse mot revisorerne och hvarför? Jo, derför att revisorerne varit naiva nog att lita på korrektheten i Riksgäldskontorets räkenskaper. Enahanda är förhållandet med de misstag, revisorerne skulle hafva begått i de två andra punkterna rörande Christianstads hamnbyggnadslån och lånet för Tåsjöns sänkning. Är väl detta rent spel?

När jag nyss talade om Stats-Utskottets lysande opartiskhet hade jag, utom de bevis jag då anförde, ett dokument till hands, nemligen Riksgäldskontorets fullmäktiges skrifvelse till Utskottet. Jag skall ej besvära med att uppläsa denna skrifvelse i dess helhet, men något deraf

torde Kammaren stå ut med att höra. Fullmäktige säga, bland annat: »Hvad särskildt beträffar de anteckningar, på hvilka revisorerne grundat sina framställda anmärkningar emot det fördröjda fullgörandet af inbetalningsskyldigheten för ofvan uppgifna 3 lån. så har efter revisionsberättelsens afgifvande ändring skett af det först i liggaren antecknade datum för den förra af de två inbetalningar å *byggnadslånet till staden Amål*, som verkstälts under nyssförlidet år och således efter den tid, för hvilken Riksgäldskontorets hufvudbok och räkenskaper äro sednast afslutade.»

»Vid uppdebiterandet i 1848 års hufvudbok af det under sagde år utbetalda *lånet till staden Christianstad*, för hamnanläggningen vid Åhus, antecknades, att återbetalningsskyldigheten för detta lån skulle vidtaga »efter fem års förlopp»; vid denna anteckning tillades i 1853 års hufvudbok, att de fem åren skulle »räknas från utgifningsdagen» (den 25 Mars 1848). Den sålunda i sistnämnde hufvudbok gjorda anteckning angående betalningsskyldigheten för berörde lån bibehölls under de följande åren och öfverfördes från 1866 års hufvudbok till den från och med år 1867 upplagda och hitills fortsatta liggaren. Men då, enligt den för ifrågasvarande lån afgifna skuldförbindelsens uttryckliga lydelse, de fem år, hvarunder frihet från ränte- och kapitalbetalningar finge åtnötas, skulle räknas »från slutet af det år då lånet blifvit lyftadt», har, sedan vid anställn. jemförelse med skuldförbindelsens anteckning i liggaren befunnits oriktig, ordet »utgifningsdagen» nyligen blifvit öfverstruket och orden »slutet af sagda år» i stället uti liggaren inskrifna; hvarjemte orden »förfallne den 25 Mars 1870 och 1871» på motstående sida vid samma tillfälle likaledes öfverstrukits.»

»Efter hvad uppgiften i revisionsberättelsen gifver anledning antaga, har, vid antecknande i liggaren af den summa, som under Maj månad 1872 till Riksgäldskontoret inbetalades å lånet för Täsjöns sänkning, det eller de år, för hvilka denna inbetalning skett, icke uppgifvits, hvadan denna anteckning sedermera och före sistlidet års utgång samt innan räkningen rörande sagde lån för samma år afslöts, blifvit kompletterad medelst införandet af de 2:ne år, för hvilka den antecknade inbetalningen skett.»

Denna skrifvelse är daterad den 31 Januari 1873. Är det icke, såsom jag redan anmärkt, ett märkligt prof på Utskottets opartiskhet och goda vilja, att dessa faktiska upplysningar icke ansetts lämpliga att komma till Riksdagens kännedom? Medan jag har skrifvelsen i handen, torde jag särskildt få fästa uppmärksamheten på dessa i första delen förekommande ord: »I afseende på dylika i liggaren skedda felaktiga anteckningar, hafva fullmäktige nu meddelat sådana föreskrifter, hvarigenom någon ovisshet rörande beskaffenheten af skedda rättelser för framtiden ej bör kunna uppstå.»

Dessa ord torde innebära bevis, att revisorerne anmärkningar, då de med nog stor naivitet togo Riksgäldskontorets räkenskaper för goda, icke varit så alldeles obefogade eller onyttiga. Med sådana fakta för ögonen kan jag tillåta mig att fråga, om Stats-Utskottets förfarande är rent spel? Den frågan kan fortsättas och skall fortsättas än vidare. Genom fullmäktiges

fullmäktiges skrifvelse till Utskottet är konstateradt, att revisorernes misstag förskrifva sig från deras tilltro till felaktiga siffror i Riksgäldskontorets räkenskaper, och då denna skrifvelse, trots Utskottets bemödanen att undanhålla densamma, likväl sannolikt skulle komma till Riksdagens kännedom, huru betar sig Utskottet inför ett så besvärande papper? Jo, till förringande af det faktum, som fullmäktige erkänt, tvekar Utskottet icke att med tillhjälp af uppgifter, som icke äro sanningsenliga, söka förvandla Riksgäldskontorets räkenskaper till annat än räkenskaper, till annotations- eller memorialböcker, som sakna all betydelse, som ej förtjena vitsord och hvilka det varit orimligt af revisorerna att lita på. På sidan 5 i Utskottets utlåtande förekommer den märkvärdiga uppgiften, att den s. k. liggaren endast utgör en fortgående antecknings- eller memorialbok. Detta försök af — ja, jag känner er, sköna mask — skulle vara tiffigt, jag medger det, endast det icke vore så groft. Uppgiften är osann, och det vet Stats-Utskottet allt för väl.

Jag ber att med afseende på de omtalade räkenskaperna, de s. k. liggarna, få citera några handlingar, som ega större vitsord än Utskottets lösa försäkringar. I enlighet med Stats-Utskottets utlåtande N:o 312 vid 1844—1845 årens riksdag beslöts angående bokföringen af byggnadslån att för alla dessa lån skulle upprättas »en gemensam fortgående räkenskap, deruti hvar och ett dylikt lån upptages å en för flera år löpande räkning, hvilken räkning dock årligen, så snart den för året stadgade inbetalningen blifvit verkställd, avslutas; kommande således Riksgäldskontorets hufvudböcker att endast summariskt utvisa de förändringar», som hvarje lån under ett år undergått. Stadgandet återfinnes i § 27 af det vid nämnda riksdag utfärdade reglemente, i § 34 af 1848 års reglemente, samt i § 37 af 1851 års reglemente. Äro dessa ord tydliga, eller äro de det icke? Är liggaren för byggnadslån en verklig räkenskap, eller ej?

Vidare beträffande anslag för vägförbättringar, vattenaftappningar och andra odlingsföretag föreslår Stats-Utskottets utlåtande N:o 78 vid 1847—1848 årens riksdag, att hvarje sådant anslag skall omständligen redovisas i en för hela anslagstiden fortgående räkenskap, till hvilken hufvudboken vid der förekommande generela på- eller afföringar, bör hänvisa, och i hvilken antecknas hvarje af Kongl. Maj:t beslutad disposition, liksom äfven af Kongl. Maj:t föreskrifna terminer och vilkor. Stats-Utskottets skrifvelse till fullmäktige med föreskrifter härom af den 4 April 1848 återopas i reglementena af 1848, § 70, af 1851 § 176, af 1854 § 216, af 1858 § 238 o. s. v. Frågas: är liggaren för odlingslån en *räkenskap*, såsom den stadgas och benämnes i denna serie af reglementen och i den af dem återopade skrifvelsen från Stats-Utskottet till fullmäktige år 1848, eller är den, såsom Stats-Utskottet påstår, ehuru det haft sig alla dessa stadganden bekanta, endast en anteckningsbok? Slutligen må tilläggas, att år 1868 utsträckte fullmäktige ifrågavarande föreskrifter i afseende å räkenskapsföringen äfven till andra Riksgäldskontorets fordringar, så att dessa skola bokföras, såsom orden lyda, »uti en särskild räkenskap eller så kallad liggare samt mera summariskt i hufvudboken upptagas.»

Det försöket att förvandla räkenskapsböckerna till annotationsböcker, på hvilka man icke egt giltig anledning att lita, duger således icke.

Sådant, som jag nu haft äran beskrifva det, har fälttåget varit. Jag vill nu sluta med den frågan, om man med sådana medel kan försvara intressen, som icke stå i samband med Riksgälds-kontoret, men hvilka känt sig obehagligt berörda deraf, att de i revisionsberättelsen om detta verk dragits inför offentligheten, och om man tror sig med dylika medel kunna upprätthålla en utdömd institution.

Jag anhåller om bifall till den af Herr Jöns Rundbäck afgifna reservationen.

Herr Hæggström: Då jag är i det hufvudsakligaste förekommen af den föregående ärade talaren, har jag för egen del blott föga att tillägga. Jag ber dock att få tillkännagifva, att då Riksdagens år 1872 församlade revisorer genomgingo förteckningen öfver Riksgäldskontorets fordringar och öfriga tillgångar vid slutet af år 1871, ansågo revisorerne nödvändigt att noga beakta, huru inbetalningarne å de till vissa bestämda föremål utgifna lån blifvit verkställda, enär Riksdagen på den sednaste tiden beviljat lån till vida större belopp än förut skett. Vi minnas alla det af 1871 års Riksdag till Kongl. Maj:ts disposition ställda extra anslag af 10 millioner riksdaler att användas till låneunderstöd för enskilda jernvägsanläggningar. Då ett så stort belopp på en gång anvisats till utlåning, funno revisorerne det vara angeläget att se till, huru det kunde förhålla sig med återbetalningarne af förut beviljade lån, på det man måtte kunna i tid göra de anmärkningar i detta afseende, hvartill omständigheterna kunde anses föranleda. Det torde nemligen vara klart, att, om vederbörande låntagare en gång börja att göra sig skyldige till försumlighet i afseende på de bestämda inbetalningarne, en dylik benägenhet skall tilltaga i större skala, derest försumligheten icke blir föremål för anmärkning. Att sådant egt rum, hafva revisorerne visat, men Utskottet har icke ansett detta förhållande vara förtjent af någon synnerlig uppmärksamhet utan sagt, att då öfverränta blifvit betald för sådana efter förfalldagen gjorda inbetalningar, allan rättfärdighet ock vore derigenom uppfylld. Revisorerne hafva dock i motsatts härtill haft den naiva uppfattning af saken, att de föreställt sig, att, då man, hvad Riksbanken angår, velat åstadkomma en större ordning och reda i förhållandet emellan låntagare och långifvare genom att borttaga den s. k. respitmånaden, Riksdagen skulle finna det vara angeläget att mellan låntagare och långifvare i Riksgäldskontoret samma ordning infördes. Jag finner likväl nu, att revisorerne i detta fall misstagit sig, ty då de framkommit med någon anmärkning att en viss inbetalning blifvit fördröjd utöfver den bestämda förfalldagen, har Stats-Utskottet svarat dem: detta är nog riktigt, men här är öfverränta betald, hvarför gör ni väsen för ingenting? Jag tror dock, att erfarenheten visat, att, om man en gång börjar med att låta vederbörande låntagare opåtaladt begagna sig af en tillfällig respit, de skola fortfarande begagna sig af samma fördel, men i en långt större utsträckning. Jag anser, att revisorerne varit i sin goda rätt, då de noggrannt genomgått Riksgäldskontorets fordringar för utgifna lån och i afseende på tiderna för lånens inbetalningar gjort anmärkningar, der sådana ansetts behöfliga.

Hvad beträffar de noter, som bifogats den i revisionsberättelsen iutagna tabellariska uppgift öfver Riksgälds-kontorets fordringar och öfriga tillgångar, så har den föregående talaren redan belyst förhållandet med dessa noter, och jag kan således lemna detta å sido.

Den föregående talaren har likaledes utredt förhållandet angående revisorernes anmärkning om fördröjd inbetalning för år 1871 å det för återuppybyggande af den 1846 nedbrunna del af staden Åmål beviljade lån. Af det förhållande, att uti den i Riksgälds-kontoret befintliga s. k. liggare öfver alla fordringar för byggnads- och tomtreglerings- med flera dylika lån antecknats under år 1872 tvänne inbetalningar å lånet till staden Åmål, nemligen den ena under den 16 Januari å 2,700 R:dr och den andra under den 23 April å 3,195 R:dr 30 öre, antager Utskottet att revisorerne skulle förväxlat dessa båda inbetalningar; men då blott den förra af dessa inbetalningar omförmäles i revisionsberättelsen, är det tydligt att någon förväxling icke skett, icke heller kunnat ske, då begge beloppen vid revisionen icke i liggaren voro införda. Det är redan visadt, att liggaren icke är någon annotationsbok, utan en verklig räkenskap, som måste föras ordentligt, om Riksdagens i afseende derå gifna fullständiga och tydliga föreskrifter skola uppfyllas. Till hvad den föregående talaren härom upplyst, ber jag få tillägga att uti Stats-Utskottets utlåtande N:o 18 för år 1848, finnes i 5 mom. stadgadt, att alla nya och *redan utgångna* lån och anslag skola lika bokföras. Således skola äfven de äldre lånen bokföras och redovisas i den ofta omtalade liggaren, hvilken man inom Stats-Utskottet äflats att göra till en simpel anteckningsbok utan egentlig betydelse.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att instämma med Herr Hedin och i likhet med honom yrka afslag å Utskottets hemställan i denna punkt och bifall till Herr Jöns Rundbäcks reservation.

Herr Petter Olsson: Den förste ärade talarens föredrag hölls i en sådan ton och innehöll sådana uttryck, att jag tillstår, att jag finner det något svårt att upptaga detsamma till besvarande, men jag har äfven en annan anledning att icke göra detta, ty, såvidt jag kan fatta, leder hans yrkande till samma slut som det, hvartill Utskottet i denna punkt kommit, enär Herr Jöns Rundbäcks reservation, till hvilken den ärade talaren yrkade bifall, icke äsyftar något annat beslut å Riksdagens sida än det af Utskottet föreslagna. Några särskilda omständigheter hafva dock föranledt mig att nu begära ordet, för att upptaga till besvarande de felaktiga uppgifter af den förste talaren, hvarpå han grundade sitt klander mot Utskottet.

Denne talares insinuation beträffande de dolda krafter, som skulle blifvit satta i rörelse inom Stats-Utskottet och bestämt detsamma till ifrågavarande utlåtande, är af en sådan beskaffenhet, att jag hvarken vill eller kan upptaga densamma till besvarande och vederläggning. Den synes vitna om mer än loffig brist på parlamentarisk takt och hållning i en riksförsamling. Det torde vara lätt för hvar och en af Kammarens ledamöter att inse, att äfven om man skulle kunna antaga, hvad jag för min del bestrider, att en eller annan ledamot af Utskottet råkat i misshumör

öfver de af revisorerne gjorda anmärkningar, sådant dock icke kunnat inverka på Utskottet i dess helhet, utan att Utskottet för sina framställningar i denna punkt haft helt andra motiv. Jag tror således, att den insinuation den förste talaren gjort, saknar all giltig grund.

Vidare anmärktes af samme talare, att Utskottet skulle velat understödja fullmäktige i Riksgälds-kontoret, derföre att detta kontors verksamhet skulle stått i ett visst sammanhang med dessa inre krafter inom Utskottet. Jag tillåter mig i anledning deraf förklara, att jag för min enskilda del är så litet intresserad af Riksgälds-kontorets vara eller icke vara, att jag icke tagit ringaste hänsyn dertill, utan behandlat frågorna sådana, som de förelegat Utskottet och utan allt afseende på ett eller annat enskildt intresse.

Den förste talaren uttalade äfven sitt missnöje dermed, att Utskottet upptagit, hvad revisorerne uti de vid den tabellariska uppgiften öfver Riksgälds-kontorets fordringar och öfriga tillgångar fogade noter omförmält, såsom anmärkningar och besvarat dessa punkt för punkt, ehuru det icke varit revisorerne mening att dessa noter skulle betraktas såsom verkliga anmärkningar. Jag bekänner, att då jag först såg dessa noter, jag icke trodde att desamma utgjorde anmärkningar i egentlig mening, utan blott vore att anse såsom meddelanden från revisorerne sida till ledning för Utskottet eller Riksdagen. Men då jag genomläste revisorerne generala utlåtande, kunde jag ej längre betrakta dessa noter annorlunda än såsom verkliga anmärkningar. Med Herrarnes tillåtelse skall jag nu uppläsa hvad revisorerne sjelfva yttra om dessa noter. På sid. 52 i revisorerne berättelse står ordagrant att läsa följande:

“Vid genomgåendet af Riksgälds-kontorets fordringar för utgifna lån till vissa bestämda föremål har revisorerne uppmärksamhet fästats derpå, att årliga återbetalningen å flera af dessa lån blifvit fördröjd långt utöfver den tid, då den bestämda räntan och amorteringen skolat erläggas, med anledning hvaraf revisorerne vid den här förut intagna tabellariska uppgift öfver Riksgälds-kontorets fordringar och öfriga tillgångar fogats noter, innehållande de anmärkningar hvartill hvarje särskildt förhållande synts föranleda, till hvilka noter revisorerne få i detta afseende hänvisa“.

Det har således varit för mig omöjligt att fatta ändamålet med dessa noter annorlunda än hvad revisorerne sjelfve tydligen förklarat. Hade revisorerne i nyss citerade yttrande blott talat om noter, utan att säga att dessa *innehöllo* några anmärkningar, då hade man ock rätteligen bort betrakta dem såsom nakna meddelanden och intet vidare, men af det sätt hvarpå revisorerne nu hänvisat till dessa noter, har det varit omöjligt att anse dem för annat än verkliga anmärkningar, och Utskottets uppfattning deraf är följaktligen, efter mitt omdöme, fullt välgrundad. Dessa noter och de anmärkningar, som uti dem innehållas, hafva nu blifvit af fullmäktige i Riksgälds-kontoret upptagna hvar för sig och punktvis besvarade. Under sådana förhållanden tror jag ej, att Utskottet, om det velat vara opartiskt, kunnat göra annat än att upptaga noterna såsom anmärkningar och bemöta desamma hvar och en för sig med anledning af de upplysningar fullmäktige i afseende derå lemnat. Herrarne finna således, att Utskottet ingalunda gjort sig skyldigt till någon partiskhet, såsom man nu

velat påstå, utan att rättvisa och billighet fordrat, att Utskottet rättat sig efter hvad revisorerne sjelfva tillkännagifvit.

Vidare anmärktes, att Utskottet skulle hafva underlåtit att framhålla det af revisorerne anmärkta förhållande, nemligen i afseende å felaktiga uppgifter angående tiden för inbetalningen af vissa lån. Detta har Utskottet alldeles icke gjort, utan tvärtom, såsom den förste ärade talaren sjelf klandrande anmärkte, på sid. 5 i det nu föreliggande utlåtandet relaterat detta förhållande. Härmed förhöll sig så, att revisorerne vid flera lån anmärkt, att de föreskrifna inbetalningarne blifvit för sent verkställda. Revisorerne hade funnit detta af den i Riksgälds-kontoret befintliga s. k. liggare öfver fordringar för byggnads- och tomtreglerings- med flere dylika lån. I denna liggare har onekligen felskrifning egt rum, hvilken dock sedermera blifvit rättad. Utskottet har nu relaterat detta förhållande och dervid icke kunnat dölja, att såväl Riksgälds-kontoret som revisorerne begått misstag. Efter min uppfattning hafva nemligen revisorerne gjort sig skyldiga till berörda misstag af den enkla anledning, att de icke förskaffat sig noggranna upplysningar rörande de af dem anmärkta förhållanden. Vid hvarje revision, då fråga uppstår om någon anmärkning, tillvägagår man vanligtvis på det sätt, att, då man varseblir något fel i en räkenskap, man anser det icke vara tillräckligt att hafva upptäckt felet i den bok, som ligger närmast till hands, utan man jemför denna bok med kassaboken eller hufvudboken och, om tillförlitlig upplysning ej heller af dessa kan erhållas, undersöker det kontrakt, som handlar om det ifrågavarande lånet. Om revisorerne gått till väga på detta sätt, så skulle de hafva funnit, att inbetalningen af det lån, hvarom nu närmast är fråga, skett icke på den tid, som genom felskrifning antecknats i liggaren, utan i behörig tid, och anmärkningen hade då fått förfalla. Så är förhållandet äfven med andra lån, för hvilkas inbetalning oriktiga data uppgifvits. Man har yttrat, att revisorerne varit i sin goda rätt, då de gjort ifrågavarande anmärkningar. Jag vill visst icke bestrida detta, men hade revisorerne i detta fall gått till sjelfva hufvudkällorna och förskaffat sig närmare upplysningar, så skulle utan tvifvel dessa mindre befogade och alldeles ändamålslösa anmärkningar uteblifvit. Beträffande den s. k. liggaren har Riksgälds-kontoret gjort sig skyldigt till misstag, derigenom att felaktiga uppgifter fått insmyga sig i denna bok. Utskottet har klandrade anmärkt detta fel. Således hafva både revisorerne och Riksgälds-kontoret begått fel efter Utskottets uppfattning och så har Utskottet och framställt saken.

En annan ärad talare anmärkte att, om man förbisåge det förhållande att inbetalningarne å vissa lån fördröjts utöfver den föreskrifna förfallodagen, detta skulle medföra den olägenhet, att låntagarne omsider blefve oordentliga i uppfyllandet af sina förbindelser. Jag vill för min del visst icke bestrida möjligheten häraf, men ingalunda har Utskottet kunnat göra det förhållande, att vissa *låntagare* för sent verkställt sina inbetalningar, till föremål för en anmärkning mot *Riksgälds-kontoret* eller fullmäktige i detsamma. Detta kan af hvarje människa med sundt förnuft icke ens sättas i fråga, ty Riksgälds-kontoret kan ej tvinga låntagarne att verkställa inbetalningar å annan tid än kontraktet bestämmer, och, om inbetalningarne icke fullgöras i rätt tid, har Riksgälds-kontoret blott att på laglig väg utkräfvat betalningen. Detta har, såsom af utlåtandet

kan inhämtas, Riksgälds-kontoret icke heller underlåtit. I afseende å de lån, hvarå föreskrifven inbetalning icke skett på bestämd tid, torde märkas att den försunliga låntagaren måst erlægga öfverränta från förfalldagen till den dag afbetalningen skedde. Statsverket har således icke förlorat ett enda öre, och Utskottet kunde följaktligen icke upptaga det af revisorerne anmärkta förhållande såsom en befogad anmärkning mot Riksgälds-kontoret.

Jag tror, att den, som opartiskt vill se saken, sådan den verkligen är och skärskåda de anmärkningar revisorerne gjort, men Utskottet nu underkänt, skall finna orsaken dertill endast i den omständighet, att anmärkningarne varit af den beskaffenhet, att Utskottets underkännande af desamma måste anses stölja sig på giltiga grunder, utan att behöfva undersöka eller upptäcka dolda eller egennyttiga motiv därför. Jag protesterar mot en sådan uppfattning från revisorerne sida, så mycket heldre som jag sätter ett synnerligen stort värde derpå att revisorerne med noggrannhet och omsorg genomgå och granska räkenskaperna. Det har ej ett ögonblick fallit mig in att hysa något missnöje deröfver att revisorerne framställt dessa anmärkningar. Jag hade endast önskat, att dessa anmärkningar varit väl grundade och att revisorerne, innan de framställde desamma, gått mera noggrannt tillväga och förskaffat sig alla de upplysningar, som kunnat erhållas, i hvilket fall jag tror att dessa anmärkningar skulle blifvit öfverflödiga. Men därför att revisorerne gjort ifrågavarande anmärkningar och sålunda ådagalagt nit i det dem lemnade uppdrag, därför kan det ej komma i fråga att framställa något klander mot revisorerne. Utskottet har icke heller velat göra detta, utan i alla de punkter, der anmärkningarne ansetts befogade och synts kunna föranleda till någon åtgärd från Riksdagens sida, har Utskottet bifallit hvad revisorerne föreslagit. Så har Utskottet gjort till exempel i afseende å Höganäs stenkolsverk och flera andra af revisorerne anmärkta förhållanden. Här af synes det, att Utskottets mening icke varit att underkänna värdet af revisorerne anmärkningar utan blott att undersöka, hvilka af dessa anmärkningar varit fullt befogade. Under sådana förhållanden tror jag, att det klander, den förste talaren fann för godt att rikta mot Utskottets utlåtande i dess helhet, måste vid närmare skärskådande och opartiskt bedömande anses obefogadt och återfalla på honom sjelf.

Då den förste talarens yrkande gick i samma riktning som det slut, hvar till Utskottet i denna punkt kommit, har jag för min del icke något yrkande att framställa utan instämmer i den hemställan, som gjorts uti denna punkt, vare sig man nu delar densamma i flera särskilda punkter, på sätt Utskottet föreslagit, eller i allo biträder Herr Jöns Rundbäcks reservation. Resultatet blir i båda fallen detsamma.

Herr Jöns Rundbäck: Jag får säga att jag inom Utskottet punkt för punkt sökt bekämpa den åsigt, som egentligen härleder sig från riksgäldsfullmäktige, att en del i revisorerne berättelse under tabellerna förekommande noter, rörande tiderna för inbetalningen af vissa låneanordningar, skulle vara att betrakta såsom anmärkningar. Revisorerne säga sjelfve å pag. 52, såsom här redan tvänne gånger förut i afton blifvit erinradt, att ifrågavarande noter äro att betrakta såsom anmärkninga,

endast och allenast i fråga om sådana inbetalningar, hvilka blifvit fördröjda "långt utöfver den tid, då den bestämda räntan och amorteringen skolat erläggas". För öfrigt hafva dylika noter i många år förut varit använda vid den tabell öfver Riksgälds-kontorets fordringar, som bifogats sjelfva revisionsberättelsen; och jag tror för min del att sådana noter äro till ganska mycken upplysning för hvar och en som vill studera tabellerna. Att inbetalningar, som bort vara gjorda i December, kommit in först den 2 Januari eller ännu sednare, är en påtaglig sanning, men Riksgäldsfullmäktige, som troligen ansett det vara något närgånget att i bifogade noter upplysa om skedda inbetalningar, ehuru det måste vara revisorerens rätt att uppställa sina tabeller när de äro sanna, så som de anse bäst för öfversigten, hafva genom svaret gifvit en ringa sak allt för stor betydelse och väl trott sig på detta sätt kunna gifva revisorerne något tillbaka. Så till exempel, när revisorerne på grund af anteckningar i den så kallade liggaren ansågo att lånet till Upsala akademis biblioteksbyggnad borde vara till fullt inbetaldt inom år 1875, så hafva fullmäktige i sin förklaring upplyst, att vid 1834 års riksdag beviljades akademien fem års förlängdt anstånd med de föreskrifna årliga kapitalafbetalningarne, och att detta finnes intaget i 1835 års reglemente för Riksgälds-kontoret. Kan någon med fog begära att revisorerne under den korta tid de hafva på sig och med den massa af ärenden, som de derunder hafva att behandla, skola hinna läsa igenom allt hvad som står i de äldre årgångarne af Riksgäldskontorets reglemente? Det vore ju alldeles obilligt begärdt, aldrahelst som anteckning om dylika ändringar ju böra göras i verkets förut omnämnda liggare. Men, säger man, anteckningen om vilkoren finnes äfven i en annan af Riksgälds-kontorets böcker. Ja väl! Då revisorerne infinna sig uti Riksgälds-kontoret för att inventera, så framlema kommissarierne en sorts anteckningsbok, som de föra för egen räkning; men som annars ej är tillgänglig för revisionen, eller eger samma vitsord som liggaren. Ut i denna bok finnas visserligen samtliga de till ett lån hörande handlingar antecknade. likasom upplysningar der finnas om några förändringar i lånevilkoren m. m. egt rum; men under den korta tid, som är afsedd för inventeringen, är det alldeles omöjligt, att genomse alla dessa anteckningar, hvilket äfven är obehöfligt, då, enligt stadgad ordning för bokföringssättet, dessa anteckningar böra finnas och göras i liggaren. Revisorerne äro alltså i sin goda rätt, när de anse att den så kallade liggaren bör innehålla riktiga och fullständiga anteckningar, alldenstund denna liggare enligt ett Riksdagens beslut skall förefinnas och vara så fullständig att efter den uppgöres bokslutet.

Beträffande lånet till staden Åmål, så är det klart huru med anteckningen rörande inbetalningen å detsamma tillgått; men, säger man, liggaren var ännu icke granskad för det året. Visserligen icke; men då revisorerne i detta fall, för att få reda på om anteckningen i liggaren öfverensstämde med kassaboken, gjorde förfrågan i Riksgälds-kontoret om så var förhållandet och derpå erhöilo ett jakande svar, så vitsordar detta anmärkningens riktighet, långt bättre än den radering i liggaren som efter revisionens slut blifvit gjord. Här har visserligen någon gifvit revisorerne det faderliga råd, att de alltid skola fråga sig för hos den anmärkningen rör, för att få veta om densamma är befogad, innan de skrifa till beslut om en anmärkning skall göras. Ett sådant råd är alltför enfaldigt för

att kunna efterföljas eller behöfva besvaras; ty endast en maklig revisor, som finner det af en eller annan orsak besvärligt att göra befogade anmärkningar, skulle handla på det viset, och nog skulle han i detta fall få anmärkningen rättad innan han hunnit göra den. För min del tror jag revisorerne göra rättast i att taga hvarje sak som de se den, och icke springa hit och dit för att fråga sig före.

Beträffande lånet till Christianstad, härledde sig anmärkningen af en under flera år bibehållen felaktig anteckning i liggaren, hvilket fullmäktige sjelfve erkänt. Kunde väl revisorerne tänka sig att en anteckning i liggaren skulle vara felaktig, då flera föregående års revisorer lemnat den utan anmärkning? Eller var det deras skyldighet måhända att gå tillbaka och jemföra anteckningarne för alla de föregående åren? Jag tror det icke, utan anser att revisorerne här handlat i sin fulla rätt. Att anteckningen, utan att Riksdagsfullmäktige känt det, sedan blifvit rättad förbättrar icke saken; men en skugga skulle hafva fallit på revisorerne om man icke sedan börjat åter röra i saken och det då visat sig att revisorerne hade reda på hvad som stått i liggaren innan den blef ändrad. Vidkommande alltså samtliga dessa anmärkningar, så äro de riktiga, hvilket framgår af Fullmäktiges sednare afgifna förklaring, hvilken Herr Hedin redan meddelat Kammaren.

Jag vill till de dokument, som af samme talare förut blifvit upplästa, endast lägga en enda faktisk handling, som styrker hvad betydelse denna mycket omtalade liggare egentligen har. Det förhåller sig nemligen så, att på 1840-talet uppstod stort trassel i Riksgälds-kontorets räkenskaper, och då gjorde revisorerne liknande anmärkningar som nu, hvilket föranledde Riksdagen att föreskrifva nytt formulär för bokföringen, sedan man förut, i motsats mot hvad Stats-Utskottet nu synes vilja, förklarat att revisorerne anmärkningar voro mycket befogade. Man hyste imellertid den tillförsigt till Fullmäktige, att felen skulle blifva vederbörligen rättade, hvadan Stats-Utskottet hemställde att man skulle vid det passerade låta bero, alldeles som jag nu hoppats, men för att få bokföringen för framtiden korrektare, beslöt Riksdagen, på grund af 1844 års Stats-Utskotts betänkande N:o 312 (sid. 16 § 27) att "I stället för det hittills iakttagne bokföringssättet, enligt hvilket hvarje innehafvare af byggnadslån, så snart skuldebrevet för detsamma till Riksgälds-kontoret inkommit, erhållit sitt serskilda konto i Riksgälds-kontorets årliga hufvudbok, upprättas för alla ifrågakvarande lån en gemensam, fortgående räkenskap, deruti hvart och ett dylikt lån upptages å en för flera år löpande räkning, hvilken räkning dock årligen, så snart den för året stadgade inbetalningen blifvit verkställd, avsluts; kommande således Riksgälds-kontorets årliga hufvudböcker att endast summariskt utvisa de förändringar, som det en och samma stad, emot enahanda betalningsvilkor, beviljade låneunderstöd i sin helhet under hvarje års förlopp undergått, äfvensom de derunder å samma lån upplupna samt influtna eller balanserade intressen". Då detta bokföringssätt icke i allo blef iakttaget gjorde 1845 och 1847 års revisorer härutinnan anmärkning, som af Stats-Utskottet gillades (Se Stats-Utskottets utlåtande N:o 78 vid 1847—1848 års riksdag, sidd. 6—16, punkt 8). Med den i nyss anförda utlåtande omnämnde "räkenskap" menades just den nu ifrågakvarande s. k. liggaren eller memorialboken, hvar-

emot Riksgälds-kontorets hufvudbok endast innehåller in- och utgående balanserna, eller huru lånen stå vid årets början och vid dess slut. För att se hur det förhåller sig med inbetalningarne, måste man alltid gå till liggaren, der allt sådant uppskrifves, och denna granskas innan hufvudboken efter den upprättas. Följaktligen är det obestridligt att revisorerne nu som föregående år begagnat just den källa, som legat till grund för räkenskaperna. Närmare bestämmelser om den s. k. liggarens uppställning och betydelse, äro ock senare och sednast i den af Herr Hedin upplästa förklaringen, vidtagna; så att derom, att denna räkenskap ej skulle ega vitsord behöfver man i sanning icke tvista. Eget var också, att, när jag inom Utskottet vände om frågan och yrkade det Utskottet skulle förklara, att denna liggare, som är en diger räkenskap och tager mycken tid i anspråk — äfvensom noggrannhet — icke längre borde föras, då den är af ingen betydelse; så svarades mig, att sådant icke kunde låta sig göra; emedan man i så fall och utan att en likadan räkenskap om än med annat namn sattes i stället, skulle sakna all öfverblick och all reda i räkenskaperna. Ett sådant uttalande af dem som gjort allt för att göra denna räkenskaps- och anteckningsbok betydelselös, gifver, om något, ökad styrka åt revisorerens uppfattning.

Jag tror mig härigenom hafva belyst hvad som här egentligen är fråga om, och bästa sättet att förekomma alla anmärkningar hade varit, om riksgäldsfullmäktige hade tagit saken såsom den verkliga var, nemligen en och annan felskrifning, samt helt öppet erkänt detta; hade så skett — och något annat ville icke revisorerne — så hade helt säkert alla anmärkningar nu uteblifvit, såväl från revisorerens sida som från Utskottets.

Af de upplysningar som riksgäldsfullmäktige sedermera lemnat har jag emellertid funnit mig så till vida tillfredsställd, att jag anser Riksdagen kunna låta vid saken bero, och yrkar jag i sådan syftning bifall till den af mig afgifna reservationen.

Herr Key: Då jag inom Stats-Utskottet icke tillhör riksgäldsafdelningen, kan det tyckas som jag icke behöfde uppträda och respondera i denna sak, synnerligast som en ledamot af nämnde afdelning redan gjort det, och dervid, som jag tror, uöjaktigt besvarat här framställda anmärkningar. Men det sätt, hvarpå den förste talaren gjorde sin framställning, föranlåter mig ändock att yttra några ord. Jag var icke ännu uppkommen i Kammaren då han började sitt anförande, men vid mitt inträde hörde jag enskildt, man och man emellan sägas, att "nu får Stats-Utskottet alldeles glupskt påskrifvet." Detta slog mycket riktigt in, åtminstone under återstoden af anförandet, då talaren ordade vidt och bredt om Stats-Utskottets "lysaude opartiskhet och goda vilja", om att "Utskottet icke har rent spel", att det "krånglar" och så vidare.

Att Stats-Utskottet blifvit vandt vid att uppbära mycket hugg i denna Kammare, är Herrarne icke obekant. Hvar och en, som icke får sin vilja fram, än i ett, än i ett annat hänseende, blir genast missnöjd; naturligtvis får Utskottet bära skulden för resultatet, och många ämnen gifva sålunda anledning till mycket klander. Men, som sagdt, Utskottet

är vandt dervid och, när man några år sutit såsom ledamot af detsamma, brukar man sluta med att taga saken lugnt.

Det oaktadt får jag säga att jag knappast förut hört så beskaffade uttryck i diskussionen, som dem den förste talaren begagnade, och, om hans tal var förut väl memoreradt och öfverläst, så förefaller det mig, som borde det hafva undergått en grundligare "revision" innan det kom fram. Att nemligen vilja göra hela Utskottet, snart sagt, till medbrottslingar i något, som man misstänker ligga bakom, gränsar verkligen till det vidunderliga. Att tolf ledamöter från Första Kammaren och tolf från den Andra skulle vilja hålla ihop för att med vett och vilja söka "krångla" bort en sak, tror jag man icke så alldeles oanmärkt bör få säga i denna Kammare. Nu har den ledamot af riksgäldsafdelningen, som förut yttrat sig, påpekat, att med de här omtalade noterna förhåller sig, enligt hvad revisorerne sjelfve sagt, på det sättet att "vid genomgåendet af Riksgäldsverkets fordringar för utgifna lån till vissa bestämda föremål, revisorerne uppmärksamhet fästats derpå, att årliga återbetalningen å flera af dessa lån blifvit fördröjd långt utöfver den tid, då den bestämda räntan och amorteringen skolat erläggas, med anledning hvaraf revisorerne vid den tabellariska uppgiften öfver Riksgälds-kontorets fordringar och öfriga tillgångar fogat noter, innehållande de anmärkningar, hvartill hvarje särskildt förhållande synts föranleda, till hvilka noter revisorerne i detta afseende hänvisa." Så vidt orden eljest skola hafva någon valör, måste väl dessa noter sålunda, på sätt den af mig förut antydda utskottsledamoten också sagt, få betraktas såsom af revisorerne gjorda anmärkningar; och förste talaren är sjelf så van att handtera både det talade och det skrifna ordet, att han icke borde förbise att denna mening *måste* anses ligga i de anförda orden ur revisionsberättelsen. Hvad nu vidare den omtalade liggaren beträffar, så säger Utskottet på femte sidan i utlåntandet, att "om ock, såsom antydt blifvit, liggaren vid tiden för revisorerne sammanträde innehållit ett felaktigt datum för årsinbetalningen, hvilket sedermera blifvit rättadt, torde härvid icke böra förbises, att, på sätt Fullmäktige i ofvanberörda skrift erinrat, liggaren i allmänhet först vid hufvudbokens uppgörande granskas och kontrolleras. Som likväl hufvudboken för år 1872 ännu icke är uppgjord, har någon sådan granskning af liggaren för nämnde år ännu icke egt rum. Det synes derföre Utskottet, som hade, innan anmärkning framställdes derom, att annuiteten för år 1871 å detta lån blifvit för sent inbetald, revisorerne bort, på sätt Utskottet iakttagit, genom jemförelse med öfriga inom Riksgäldskontoret förda räkenskaper och handlingar, närmare undersöka verkliga förhållandet. En sådan undersökning hade otvifvelaktigt ledt till den upptäckten, att liggaren innehöle en felaktig datum, men att inbetalningen blifvit gjord inom rätt tid, samt att följaktligen revisorerne anmärkning icke, såsom nu, blifvit riktad mot ett förment dröjsmål med årsinbetalningen, utan mot den felaktiga anteckningen i oftanämnda liggare." I dessa ord skulle nu Stats-Utskottets stora fel ligga! För mig är det dock alldeles tydligt att Utskottet *gjort* hvad revisorerne *bort*, och att desse hade visat Riksdagen en vida bättre tjänst än som skett, om de fästat Riksdagens uppmärksamhet på huru med denna liggare sig förhöll och föreslagit rättelse i densamma.

Jag har intet vidare att tillägga i sak. Min afsigt har endast varit att protestera mot förste talarens *sätt* att angripa Utskottet för dess nu föreliggande betänkande, och jag slutar med anhållan om bifall till detta samma betänkande.

Herr Liss Olof Larsson: Jag behöfver icke uppträda för att taga Utskottet i försvar, då, såsom af betänkandet synes, jag till följd af en något skiljaktig uppfattning i denna punkt reserverat mig. Men jag vill icke heller ställa mig på vare sig fullmäktiges eller reservanternes sida, ty jag tror det ligga litet fel hos dem båda, likasom äfven hos Utskottets majoritet. Då sistnämnda majoritet synes mig hafva gjort ett försök till en liten prickning mot revisorerne, så vill jag nemligen därför icke ställa mig på dess sida. Icke heller vill jag ställa mig på revisorerne, enär i deras berättelse har, enligt min tanke, insmugit sig fel, som de icke vilja vidkännas. På 52:dra sidan i berättelsen, der ifrågavarande noter omtalas, säges att dessa innehålla anmärkningar, men meningens lærer vara, såsom några af revisorerne här äfven anført, att icke alla noterna äro att betrakta såsom anmärkningar, utan blott en del. Nu säger talaren på stockholmsbänken, att det vore alldeles orimligt att såsom anmärkningar betrakta noterna om de lån, som blifvit inbetalda i början af Januari månad, när i berättelsen nämnes, att uppmärksamheten blifvit fäst å inbetalningar, som skett först långt efter förfallotiden. Jag tror också, att revisorerne icke tänkt sig alla dessa noter såsom anmärkningar, men jag anser dock att riksgäldsfullmäktige varit i sin goda rätt, när de betraktat dem alla såsom anmärkningar och därför punkt för punkt upptagit dem till besvarande, ty de hade åtminstone icke i berättelsen någon bestämd ledning för att uppdraga en gräns mellan de lån, som revisorerne ansett blifvit inbetalda "långt efter förfallotiden" och dem som blifvit inbetalda "icke långt efter förfallotiden." En del lån äro inbetalda i Januari, den 2:dra, den 3:dje, den 12:te, den 16:de; en del i Februari, en del i Mars, April o. s. v. Icke vet jag åtminstone om den 12 Januari skall vara långt efter tiden, eller om den 3 Januari är långt efter tiden, men den 2 Januari icke. Der vid lag tror jag således revisorerne måste erkänna, att de begått ett litet skriffel å sid. 52. Emot fullmäktige har jag åter den anmärkningen, att de vid besvarandet af noterna icke erkänna att felaktigheter funnits i liggaren, hvarom här nu så mycket blifvit taladt, utan säga helt enkelt, att revisorerne anmärkningar, så i fråga om Ämål som i fråga om Christianstad, icke öfverensstämma med verkliga förhållandet, eller äro blotta misstag. Hade fullmäktige i stället sagt att felaktigheterna funnos i liggaren, när den af revisorerne granskades, men att dessa felaktigheter sedan rättats, så skulle jag dermed hafva funnit mig fullt tillfredsställd, hvilket jag nu icke är, hvad fullmäktige beträffar. Jag hade således trott, och jag har äfven arbetat därför såväl på riksgäldsafdelningen som i Utskottets plenum, att, när både revisorerne och fullmäktige begått ett misstag, man kunde hafva gått en medelväg, sådau som jag tror förefinnas i det förslag till beslut, som jag i min reservation framställt. Denna reservation afviker icke mycket från Herr Rundbäcks, men att jag icke kunde underskrifva hans, berodde på två särskilda omständigheter. För det första kallar

Rundbäck dessa noter för "framställningar", under det jag deremot kallar dem "anmärkingar", såsom revisorerne sjelfve göra i sin berättelse. Dessutom har jag i min reservation sagt eller föreslagit att dessa anmärkingar icke må till "någon vidare åtgärd föranleda", han deremot endast att de icke må till "någon åtgärd föranleda". Här är således först en skilnad i öfversättningen af ordet "noter", hvarvid jag ansett min öfversättning bättre såsom öfverensstämmande med revisorerens egen, samt vidare en skilnad i afseende på åtgärden, i hvilket hänseende jag äfven tror min reservation ega något företräde, enär i ordet "vidare" ligger en *hänvisning* till den åtgärd, som redan förut blifvit en följd af anmärkingarne eller noterna, nemligen att liggaren undergått rättelse, och således äfven en *påminnelse* för vederbörande att framgent se till det denna liggare blifver förd som sig bör.

Jag sade nyss att fullmäktige icke gått tillväga som de bort när de afgåfvo svar på revisorerens framställningar, men jag glömde då framdraga ett bevis för att felaktigheter i liggaren i verkligheten förefunnits. I fråga om Amål heter det i utlåtandet att fullmäktige erinrat, det "liggaren i allmänhet först vid hufvudbokens uppgörande granskas och kontrolleras", hvarföre man icke bör fästa så mycken vikt vid en vid revisionstillfället möjligen förekommande felaktighet, då denna före bokslutet alltid blir rättad. Men man behöfver endast läsa följande blad i utlåtandet för att finna det samme fullmäktige, i fråga om Christianstad, till sitt försvar upplyst att "i förenämnde liggare influtit och under flera år qvarstått en felaktig anteckning". Om detta sålunda bevisar att liggaren kan innehålla felaktigheter, hvilka icke ens vid bokslutet blifva rättade, så må å andra sidan medgifvas att sådant icke bör läggas fullmäktige ensamt till last, utan jemväl de revisorer, som granskat liggaren, utan att upptäcka feLEN.

Då ingen annan yrkat bifall till min reservation vill jag emellertid icke heller göra det, för att icke onödigtvis öka propositionernas antal, utan, då skilnaden mellan min och Herr Rundbäcks reservation är, som jag nyss nämnt, så ringa, hemställer jag endast om bifall till denna sednare.

Herr Hedin: Herr Talman! Det tjenar förmodligen till ingenting att diskutera med den statsutskotts-ledamot på smålandsbänken, som helt enkelt förnekar fakta, som fordrar, att hans lösa påståenden skola ega vitsord i strid med de uttryckliga föreskrifter i en mängd reglementen för Riksgälds-kontoret, hvilka han naturligtvis ej brytt sig om att taga reda på, men som jag citerat med tillräcklig utförlighet för hvar och en, som vill taga skäl. Emellertid må det ännu en gång och med all för mig möjlig tydlighet upprepas, för det första att det är föreskrifvet, att, så snart inbetalning för ett år har skett, den skall i liggaren antecknas och räkningen för året afslutas, för det andra, att hufvudboken grundar sig på liggarne och skall till dem hänvisa, icke tvärtom.

Representanten för Helsingborg, som tagit till orda på Utskottets riksgälds-afdelnings vägnar, säger sig ej hafva något emot den reservation, jag förordat, emedan denna skulle gå ut på detsamma, som Utskottets förslag. Nej, det förhåller sig icke så. Reservationen framhåller

nemligen tvänne väsendtliga saker, dels att riksgäldsfullmäktige till Utskottet inkommit med en förklaring — d. v. s. den af Stats-Utskottet förhelligade skrifvelse, som erkänner att revisorernes fyra misstag äro föranledda af sedermera i tysthet rättade felaktigheter i kontorets räkenskaper; och det är på grund af jemväl denna förklaring reservanten finner sig tillfredställd — dels att noterna i revisionsberättelsen innehålla ej blott anmärkningar, såsom Utskottet emot all rimlighet velat göra gällande, utan ock upplysningar. När man i likhet med reservanten medgifver, såsom sannt är, att revisorernes misstag äro föranledda af fel i räkenskaperna, samt att en del noter i revisionsberättelsen äro upplysningar, om hvilka Stats-Utskottet följaktligen saknat ända till skuggan af anledning att föreslå att de ej skola till någon åtgärd föranleda, då har man verkligen *icke*, såsom Helsingborgs-representanten påstod, kommit till samma slut som Stats-Utskottet.

Ännu är det icke klart för den värde talaren, att en mängd noter i revisionsberättelsen ej äro eller innehålla några anmärkningar. Det är då i sanning förunderligt och måtte antagligen vara att tillskrifva någon särskild försynens skickelse, att han ej råkat in i, utan lyckligen undgått samma missförstånds snaror vid läsningen af revisionsberättelsen om statsverket. Der förekomma rätt många framställningar och underrättelser, som ej innebära förslag om någon åtgärd, ej heller anmärkningar mot någon vederbörande. Revisorerne hafva ändå ansett dem vara behöfliga eller erbjuda intresse för Riksdagen och allmänheten. Huru har talaren lyckats inse, hvad dessa delar af statsverksberättelsen verkligen äro, när han ännu i denna stund ej kan frigöra sig från sin missuppfattning af åtskilliga upplysningar, meddelade i berättelsen om riksgäldsverket? Den skilnaden, att de förre stå i texten, de sednare i noter synes ej vara egnadt att medföra en så skiljaktig uppfattning i ena och andra fallet.

Talaren vände sig mot mig med klagomål öfver, hvad han kallade, obefogade yttranden. Mig synes ingenting vara så "obefogadt" som sådana veterligen oriktiga uppgifter, hvilka det Utskott, i talaren tillhör, meddelat, t. ex. å sid. 5. Att nämna dylikt beteende vid dess rätta namn är icke obefogadt.

Herr Leijer: Herr vice Talman, mine Herrar! Det utlåtande, som här föreligger Kammaren, förefaller äfven mig rätt egendomligt, och det är icke utan, att äfven den debatt, hvartill samma betänkande gifvit anledning, synes mig vara af en ganska egendomlig beskaffenhet. Jag hade också väntat och hoppats, att någon annan än jag skulle framställa en erinran i detta hänseende, men då så ej skett, har jag ansett mig icke höra underlåta att yttra några ord.

Under denna öfverläggning har nemligen det märkliga inträffat, att föregående årets statsrevisorer och Stats-Utskottets härvarande ledamöter talat och uppträdt gent emot hvarandra ungefärligen såsom fiender. Den förste, som yttrade sig i frågan, framhöll sålunda, att revisorerne blifvit satte på de anklagades hänk, men att han vill ändra detta förhållande. Jag hade likväl föreställt mig, att frågan här gällde något annat, än en strid, hvares ursprung och mål, med förlof, endast visar ett begär efter rättshafveri. Jag hade trott, att man här skulle uppträda och tala om

revisorernes anmärkingar. Dertill har jag för min del icke funnit mig manad af den vändning diskussionen tagit, helst jag, såsom sagdt är, icke haft för afsigt att yttra mig rörande sjelfva saken. Det är också endast debattens digressioner, som kallat mig till ordet.

Jag inser, äfven jag, att revisorer skulle kunna finnas, som förtjente att "sättas på de anklagades bänk", men jag medgifver detta dock blott under tvänne vilkor. Det ena är att revisorerne visat ett uppenbart slarf vid fullgörandet af deras uppdrag; och det andra att de framställt anmärkingar mot bättre vetande. Ingen af dessa beskyllningar kan riktas mot det förflutna årets revisorer, hvilka tvärtom enligt min öfvertygelse, och jag tror äfven mängdens, ådagalagt mycket stort nit och intresse för sin verksamhet. Det kan då icke vara annat än besynnerligt, att de ändock skola sättas på de anklagades bänk, så mycket heldre som de erinringar, hvilka mot dem blifvit gjorda, i mitt tycke äro mera småaktigheter; ja, jag tror till och med, att jag skulle kunna våga kalla dem för kitsligheter.

En dylik anmärkningsanledning mot revisorerne bostod t. ex. deruti, att revisorerne vid den här omförmälda tabellariska uppgift öfver Riksgäldskontorets fordringar och öfriga tillgångar fogat noter, innehållande anmärkingar. Så upplästes af en talare bland Stats-Utskottets ledamöter den i betänkandet förekommande och ur revisionsberättelsen hemtade ingressen till Stats-Utskottets framställning rörande denna punkt. Men, mine Herrar, man vet, att olika auktoriteter tolka bibeln på olika vis, och jag tillåter mig påstå, att nämnda referat kan och bör tolkas på annat sätt, än den värde stats-utskottsledamoten från Helsingborg gjorde. Det yttrande af revisorerne, som han refererade, var icke fullständigt. Han behagade stanna med ordet: *anmärkingar*, men i berättelsen står på anförda stället uttryckligen: "noter, innehållande de anmärkingar, *hvar till hvarje särskildt förhållande syns föranleda.*" Nu är det väl otvifvelaktigt riktigt, att inbetalningar, hvilka blifvit bestämda att årligen fullgöras, bort vara verkställda inom årets slut. När detta icke sker dessförinnan, utan först den 2 eller 3 Januari påföljande år, kan det väl, strängt taget, sägas, att liqviden icke skett i rätten tid. Men denna anmärkning är mikroskopisk, att jag så må uttrycka mig. Följaktligen måste äfven den not, som framhåller *detta* "särskilda förhållande", hafva af *revisorerne*, i enlighet med deras af mig ordagrant angifna förklaring, också ansetts "föranleda" blott en mikroskopisk anmärkning, det vill för vanliga ögon säga: ingen anmärkning, ehuru det varit nödvändigt för tabellens fullständighet att anteckna den, såsom upplysande när betalning skett.

En revisor har också mycket riktigt erinrat, att revisorerne sjelfve vid remissen af deras ifrågavarande berättelse reserverat sig mot den uppfattningen, att en dylik liten upplysning skulle betraktas såsom någon anmärkning mot riksgäldsfullmäktige. Vid sådant förhållande är det ju löjligt, att Stats-Utskottet icke allenast skrifer i betänkandet, utan äfven här skarpt framhåller dessa upplysningar såsom anmärkingar.

En annan anmärkningsanledning, som anmälts mot revisorerne, är den, att de vid sina ifrågavarande undersökningar endast hållit sig till *en* bok eller blott till liggaren, i stället för att gå till väga på ett sådant sätt, som den värde representanten från Småland, sjelf Stats-Utskottsledamot,

nyss angaf, då han med mycken tillfredsställelse framhöll, att "Stats-Utskottet gjort hvad revisorerne *icke* gjort, men *bort* göra", i det att nemligen Utskottet jemfört liggaren med öfriga handlingar. Men, mine Herrar, hvilken har Stats-Utskottets uppgift här varit? Har den endast äsyftat att söla fel hos revisorerne? Det har dock i afton blifvit klart utredt för en och hvar, som är tillgänglig för bevisning, att det verkliga fanns ett fel i den ofta omtalade liggaren, hvilket fel *sedermåra* blifvit rättadt af Riksgäldskontoret. Det har också blifvit ådagalagdt eller åtminstone icke motsagdt af någon, att revisorerne egde full anledning att sätta tro dertill, att liggaren var riktig. Då frågas billigt: är det ett större fel af *revisorerne* att icke hafva gjort den påyrkade jemförelsen mellan anteckningarne i liggaren och hufvudhandlingarne än af *sjelfva embetsverket*? Skulle icke Riksgäldskontoret i främsta rummet haft skyldighet göra det och sålunda icke föranleda dertill, att för revisorerne blifvit tillgänglig en felaktig anteckningsbok? För min del tycker jag verkligen, att Stats-Utskottet sjelf har begått ett fel, då det angripit revisorerne för ett fel som var embetsverkets, och jag vore nästan frestad att med den bekante franske diplomaten säga: "detta är mera än ett fel: det är en dumhet".

En annan talare, hvilken också tillhör Stats-Utskottet, har ansett, att båda parterne, så väl revisorerne som Riksgäldskontoret, gjort sig skyldige till ett fel, och att Stats-Utskottet fördenskull hade bort gå en medelväg. Med hvad jag nyss anført tror jag mig likväl hafva bevisat, att äfven han har orätt, ty det har icke blifvit ådagalagdt ännu, att i äsyftade hänseendet *revisorerne* begått något fel, under det att deremot visadt blifvit, att *Riksgäldskontoret* gjort sig till ett sådant förfallet. Men *om ock* revisorerne skulle ha handlat felaktigt i någon mån, är det måne, mine Herrar, Stats-Utskottets uppgift att rida upp på *det* felet med underkännande eller förbiseende af *embetsverkets* fel? Är det på *sådant* sätt man vill komma derhän att uppväcka nit och intresse hos revisorerne?

Men nu förekommer härvid ytterligare, att, enligt hvad sist anförde talare från Dalarne erinrat, felet funnits i liggaren under en längre följd af år och fått der qvarstå, utan att hafva anmärkts af någon vederhörande. De revisorer således, hvilka *icke* anmärkt oriktigheten i anteckningarne, *de* måste följaktligen, enligt Stats-Utskottets åskådningssätt, anses *icke* hafva begått något fel, men *desse* revisorer, som föranledt upptäckten, *de* hafva felaktigt förfarit. Detta är ett ganska besynnerligt resonnement, mine Herrar, men *så* är det dock Stats-Utskottet här resonnerar.

I betraktande af hvad sålunda förelupit har jag icke kunnat iakttaga tystnad, ehuru jag eljest icke ämnat yttra mig. Ty jag anser, att, då man har att bedöma sådana funktionärer som statens revisorer, man bör uppfatta deras grannliga kall på ett sådant sätt, att, äfven om de under den korta tid de hafva att egna åt sitt vidtomfattande arbete, de skulle råka att begå något förbiseende, man icke bör alltför mycket fästa sig dervid, enär i motsatt fall måste blifva att befara, att revisorsplatserna förvandlas till sinekurer, dervore att ingen, förklarligt nog, ville befatta sig med att göra några anmärkningar med det behagliga perspektivet för ögonen att sedermera för dem råka illa ut i Stats-Utskottet och i Kamraren blifva satt på de anklagades bänk, samt att till följd häraf hela institutionen komme att blifva utan nytta. Jag kan dervore icke heller

annat än protestera mot ett förfarande, hvilket synes mig just gå i riktningen af ett sådant resultat.

Herr Friherre Fock: Herr vice Talman, mine Herrar! Jag hade verkligen icke ämnat att yttra mig i en fråga, hvilken tyckes hafva öfvergått till en strid mellan Stats-Utskottet och revisorerne, om icke tvänne omständigheter föranledde mig att säga några få ord.

Den första omständigheten är den, att en talare antydde, att, om icke fullmäktiges svar å revisorerne anmärkningar varit sådant som det var, skulle Stats-Utskottets utlåtande icke hafva blifvit hvad det är. Mine Herrar, jag ber eder alla, att ännu en gång genomläsa fullmäktiges förklaring öfver revisorerne anmärkningar och se efter, om i densamma finnes något enda spår af missnöje eller något öfver hufvud, som kan rubriceras såsom brist på hofsamhet. Jag trotsar hvem som helst att uppleta något sådant. Man har sagt, att anledningen skulle vara den, att fullmäktige betraktat såsom anmärkningar hvad som icke är anmärkningar. I sådant fall må jag säga, att för blifvande fullmäktige det vore väl om blifvande revisorer, då de göra anmärkningar, de då äfven behagade tillkännagifva, hvilka af dessa anmärkningar *icke* äro anmärkningar och hvilka *äro* det. Ty af det här i denna punkt af betänkandet meddelade utdrag af revisorerne berättelse framgår otvifvelaktigt, att noterna *äro* anmärkningar, och då hemställer jag, om fullmäktige egt att godtyckligt förklara, att *dessa* noter äro anmärkningar, men *dessa* noter icke. Jag känner åtminstone icke den grund, hvarefter fullmäktige i ty fall skolat gå till väga.

Jag säger ännu en gång, att fullmäktige hvarken sökt eller velat i sitt svar inlägga någon bitterhet. Då fullmäktige besvarade dessa anmärkningar, hade fullmäktige naturligtvis först infordrat kommissariatets yttrande. Fullmäktige jemförde detta utlåtande med kassarapporterna och de handlingar i öfrigt, som voro för fullmäktige tillgängliga, och funno dervid, att kommissariatets förklaring var öfverensstämmande med dessa kassarapporter och handlingar. Då fullmäktige sedermera af den öfverläggning, som vid remissen af revisionsberättelsen egde rum i denna Kammare, erforo, att en felskrifning skett uti den omtalade liggaren — hvilken, i parautes sagdt, icke är densamme som vid 1845 års riksdag blef föreskrifven, utan en annan, hvars förande fullmäktige anbefalldes i Juli 1868, något som för öfrigt icke är af beskaffenhet att utöfva inflytande på sjelfva saken — då fullmäktige sålunda fingo kännedom derom, att fel uti liggaren blifvit begångna och att revisorerne anmärkningar till en del grundade sig på dessa fel, gjorde fullmäktige genast meddelande härom till Stats-Utskottet, för att i detta hänseende gifva revisorerne rättvisa. Detta är den ena omständigheten, hvarföre jag nu uppträdt för att visa, att fullmäktige icke saknat skäl för deras uppfattnings- och handlingsätt i detta hänseende.

Den andra omständigheten, som gifvit mig anledning att begära ordet, är det förmenande, som en talare, min ärade granne här till venster, i början af sitt anförande uttalade, då han uppgaf, att revisorerne berättelse skulle hafva åstadkommit mycket missnöje och varit en obehaglig lektyr

lektyr för fullmäktige i Riksgäldskontoret. Jag anser det vara en pligt mot mig sjelf och mot öfrige fullmäktige att tillbakavisa denna förebräelse och förklara, att något missnöje öfver revisionsberättelsens innehåll icke hos oss gjort sig gällande. Vi hafva fullkomligt fattat revisorernes pligt att noggrant och allvarligt granska och det har icke kunnat falla någon af oss in att öfver gjorda anmärkningar, större eller mindre, hysa och än mindre visa något missnöje. Jag har af denna revisionsberättelse icke blifvit berörd i någon enda ömtålig punkt och jag har blifvit det icke ens af de yttranden, som afgifvits här i afton, icke ens då jag, bland annat, fått höra, att fullmäktige icke skulle vara herrar i eget hus; — detta derföre, att jag vid fullgörandet af det förtroende, som Riksdagen skänkt mig, icke haft mig föresatt någon annan uppgift än att efter måttet af mina krafter söka att motsvara detsamma.

Herr Carl Ifvarsson: Herr vice Talman, mine Herrar! Jag får säga, att mig synes det hardt nära oförklarligt, att en så långvarig och så het debatt kunnat uppstå om denna fråga, då de yrkanden, som derunder framstälts, i sjelfva verket så nära likna hvarandra, att jag, för min del, knappast kan skönja den ringaste skillnad dem emellan, ty om ock somlige talare velat, att flera punkter skulle behandlas på en gång, men andra önskat, att betänkandet måtte föredragas punktvis så, som Stats-Utskottet uppställt förslaget, blir ju resultatet alldeles detsamma, vare sig, att den enes eller den andres yrkande godkännes, enär i allt fall de gjorda anmärkningarne komma att förfalla. Jag kan således icke uppfatta denna strid såsom gällande egentligen något annat, än den omständigheten, att Stats-Utskottet möjligen låtit skriva och trycka för mycket i saken, ty detta kunde väl vara felet. I Stats-Utskottet yttrade jag ock, att jag visserligen ansåg det vara onödigt att iakttaga så mycken omständighet rörande detta ämne, men jag påstår derjemte, att, sedan Utskottets yttrande blifvit uppsatt i den form, som här föreligger, kan det ock gå an. Jag tror å ena sidan, att det måhända kunnat vara nog, att man hänvisat till Riksgäldsfullmäktiges utlåtande i de flesta punkter och inskränkt sig att till stöd för sin slutliga hemställan åberopa hvad fullmäktige anfört, när man ändock ej kom till annat resultat, än att anmärkningarne skulle lemnas utan afseende. Men jag vill å andra sidan icke neka, att det kan vara beqvämare för den, som läser betänkandet att finna samladt på ett ställe allt hvad som rör saken och således icke behöfva gå till revisionsberättelsen och förklaringen för att stadga sin öfvertygelse. Jag har också hört en sådan anmärkning göras, då Stats-Utskottet förfarit på annat sätt i afseende å redogörelsen för ett ärende, än här skett; och jag har derföre icke reserverat mig mot den formela uppställningen af betänkandet i denna del. Jag ansåg mig dertill hafva så mycket mindre skäl, som jag rätt väl minnes, att, då för ett par år sedan till behandling i denna Kammare förekom ett Stats-Utskottets utlåtande, som blifvit uppsatt af Riksgäldsafdelningen, man fick höra ganska skarpa tillvitelser af en talare, hvilken äfven nu yttrat sig, enär berörda skrivelseförslag, enligt hans förmenande, var allt för knapphändigt både till omfång och innehåll. Nu har han åter anmärkt, att det förevarande

betänkandet i vissa delar vore nog vidlyftigt; men om den ene tycker, att det är vidlyftigare än det behöfde vara, kan ju en annan lysa en annan mening. Det är svårt således för Utskottet att rätta sig efter allas tycke och smak. Härom tyckes emellertid striden mera eller mindre vända sig. Så har det förefallit flere talare under denna öfverläggning och så förefaller det mig. Jag har derföre trott, att det varit lika väl, om man tagit saken lugnt från början, eftersom man icke förnekar, att, om och några skäl må hafva förefunnits till de mot Riksgälds-kontoret framställda anmärkningar, dessa blifvit tillräckligt förklarade och i de flesta fall rent af vederlagda. Således tror jag, som sagdt är, att man bort taga saken litet lugnare. Det är ju gifvet, att en revisor så väl som en tjänsteman kan begå misstag. Sådant är menskligt. Den revisor, som icke är nog försigtig och ej ser sig tillräckligt före, innan han gör en anmärkning, får vara belåten, att han, såsom man plägar säga, får på fingrarna och nöja sig med att blifva vederlagd.

I betraktande af alla dessa omständigheter tror jag alltså, för min del, att man kunnat undvika hela denna diskussion eller att åtminstone man kunnat gå lugnt till väga, då resultatet icke kan blifva något annat, än hvad det blir, enär alla anse, att revisorerne anmärkningar blifvit nöjaktigt förklarade och böra förfalla.

Man har visserligen velat påstå, att en stor skilnad skulle finnas mellan reservanternes yrkanden och Stats-Utskottets hemställanden, då de förra grundade sig på upplysningar, som tillkommit och utskotts-betänkandet hufvudsakligen deruppå, att anmärkningarne blifvit vederlagda. Men jag vill fästa uppmärksamheten derå att i betänkandet likväl finnas punkter, hvilka just grunda sig på upplysningar, som blifvit lemnade af fullmäktige. Punkten d) t. ex. på sidan 6 utvisar detta. Der heter det nemligen, att Utskottet, »på grund af hvad sälunda blifvit upplyst», hemställer, »att den gjorda anmärkningen bör förfalla». Således torde det icke vara mycket skäl att fästa sig vid den skiljaktigheten. För min del tycker jag fördenskull, att Kammaren gerna kan godkänna Stats-Utskottets förslag, i all symmerhet som ingen, ens af dem, som mest klandrat Stats-Utskottet, yrkat, att någon enda af de anmärkingar under denna punkt af betänkandet, som blifvit af Revisorerne framställda, skall till någon åtgärd föranleda.

Herr Petter Olsson: Herr vice Talman, mine Herrar! Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång tager till ordet i denna fråga, men jag skall icke blifva långvarig.

Den förste talaren på stockholmsbänken förundrade sig deröfver, att jag icke kunde förstå skilnaden mellan anmärkingar, som äro anmärkingar och sådana som *icke* äro anmärkingar. Ja, jag tillstår, att jag omöjligen kan få i mitt hufvud den skilnaden, ty då de framställningar, hvilka förekomma i revisionsberättelsen, väl måste fattas såsom de lyda och då der står, att revisorerne till den ifrågavarande tabellen fogat »noter, innehållande anmärkingar», är det verkligen ej möjligt för mig att veta, *hvilka* noter skola anses vara anmärkingar och *hvilka icke*. Detta kan jag alldeles icke begripa och jag erkänner, att jag gerna skulle emottaga undervisning i det afseendet.

En annan talare på gottlandsbänken behagade yttra, att Stats-Utskottet här begått »en ren dumhet». Den dumheten skulle då bestå deruti, att Stats-Utskottet gått mera noggrannt tillväga än revisorerne i så måtto, att Utskottet tagit i betraktande kassa- och hufvud-böckerna samt de verifikationer, som utvisade, när inbetalningarne å länen i fråga insatts i Riksbanken. Men revisorerne — och häruti, mine Herrar, ligger deras underlåtenhet — hafva sett efter förhållandet *blott* i liggaren. Kunde då Stats-Utskottet, när revisorerne framkommit med anmärkningar, som Riksgälds-kontoret förklarade vara felaktiga på den grund, att de icke öfverensstämde med kassa- och hufvudböckerna, förfara på annat sätt än att se efter, om så var förhållandet. Man kan kalla detta en dumhet, om man så vill. Och man kan anse, att, då Stats-Utskottet framhöll detta förfarande såsom lämpligt för sakens utredning, detta också var en dumhet. Man kan hafva olika begrepp om dumhet och dumhet, och för min del skall jag gerna låta detta Utskottets förfarande benämnas som en »dumhet» af den värde talaren, under det jag nödgas frukta, att hans uppfattning om hvad som är dumhet behöfver i någon mån justeras. Men jag frågar den värde talaren från Gotland: brukar en revisor, då han misstänker, att ett fel är begånget; då han t. ex. tycker sig finna, att ett lån blifvit för sent inbetaldt, brukar man då, om man är revisor, se efter *allenast* i *en* bok för att göra sig förvissad om förhållandet? Brukar man icke gå till kassa- och hufvud-böckerna, och i de flesta fall föreställer jag mig, att man går till sjelfva originalhandlingarne för att erfara, när lånet *skulle* inbetalas och när det *blef* inbetaldt. Jag har visserligen icke ofta varit revisor, men jag får tillstå, att jag för min del icke uppfattat en revisors åliggande på *det* sättet, att, då man vill göra en revision, man blott ser efter i *en* bok — man må nu åt den skänka hvad värde som helst, — utan jag frågar hvar och en i Kam-maren, om icke jag såsom revisor är skyldig att undersöka, om den anmärkning, hvartill denna bok gifvit anledning, må vara befogad. Men om man skall förskaffa sig visshet derutinnan, måste man gå till den källa, som är afgörande och efter den kännedom jag har om bokföring, vågar jag påstå, att kassa- och hufvudboken här äro afgörande. På detta sätt hafva Stats-Utskottet och Riksgälds-kontoret ock gått till väga för att undersöka halten af de anmärkningar, som revisorerne framställt och nu åsyftas. Jag säger ännu en gång, mine Herrar, att jag fullkomligt delar den uppfattningen, att hvarken Riksgälds-kontoret eller Stats-Utskottet böra trakassera revisorerne, utan fastheldre uppmantra dem att med all den noggrannhet och omsorg, som står till deras förfogande, fullgöra deras viktiga uppdrag. Men på samma gång jag säger detta, måste jag vara vidhålla, att i afseende å de anmärkningar, om hvilka nu tvistas, revisorerne icke gått till väga med allt det nit och den sträfvan efter visshet om rätta förhållandet i hvarje särskildt fall, som vederbort, ty om detta skett, skulle dessa anmärkningar icke blifvit gjorda. Jag vill visst icke klandra revisorerne, men jag kan icke heller taga dem i försvar, då de icke genomfört revisionsarbetet så grundligt, som det bort genomföras. Och man må nu kalla Stats-Utskottets förfarande för dumhet eller ensidighet eller hvad man vill, vädjar jag dock med trygghet till

den, som opartiskt dömer, om Stats-Utskottet bort gå annorlunda till väga, än Utskottet gjort.

Herr Leijer: Herr vice Talman, mine Herrar! Då jag änyo begärde ordet, var det för att uti ett visst hänseende i någon mån förfullständiga mitt förra yttrande. Jag sade nemligen då, på tal om liggaren, att ett fel befauns vara begånget af Riksgälds-kontoret och jag vill nu göra det tillägg, att jag icke anser detta fel hafva varit af någon särdeles svår beskaffenhet, men att i allt fall förhållandet blifvit på ett värdigt sätt upplyst af Riksgälds-kontorets fullmäktige, så att något dervid icke kan numera vara att anmärka.

Sedan jag begärde ordet, har emellertid den siste talaren mot mitt förra yttrande riktat en anmärkning, hvilken jag dock icke finner mig behöfva alls besvara, enär af hvad jag förut anfört, anmärkningen redan är till fullo vederlagd, i all synnerhet som han alldeles misstager sig om hvad jag sagt, såsom: hvar och en lätt kan finna. Men jag vill härtill lägga, att han i samma sitt yttrande råkade begå ett annat misstag, hvilket ingen torde förneka vara ett sådant. då han ville påstå, att hans högsta önskan vore, att statsrevisorernes nit för deras kall måtte på allt möjligt sätt uppmuntras och han kunde föreställa sig, att en dylik uppmuntran skulle komma dem till del på *det* sätt, som här användts af Stats-Utskottet.

Herr Friherre Ericson: För det första får jag gifva tillkänna, att jag icke vill föra diskussionen på det sätt och med de uttryck, som förut under densamma här begagnats. Man har här påstått, att Stats-Utskottets afsigt med detta betänkande har varit, att freda Riksgälds-kontoret och att Utskottet deremot gjort revisorerne orätt. Detta har så litet varit Utskottets afsigt, att tvärtom inom detsamma gjorts de mest lofvärda bemödanden att framställa revisorerens åtgärder i så lindrig dager som möjligt, ty Herrarne torde medgifva, att revisorerens sätt att gå till väga både vid ifrågavarande och föregående tillfällen varit sådant, att det icke varit egnadt att upprätthålla Riksdagens revisorers anseende. Jag menar härmed det anseende, som tillkommer dem i deras egenskap att, såsom Riksdagens fullmäktige, granska de åtgärder, som blifvit vidtagna i de olika grenarne af statsförvaltningen. Då man kommer fram med anmärkningar sådana som nästlidet års revisorer mot Riksgälds-kontoret framställt — anmärkningar äro de, hvad man än må säga, och kallas jemväl så i Revisionsberättelsen, ehuru de anförts i särskilda noter — när man som statsrevisor gör sig skyldig till sådan småaktighet, så måste hvar och en medgifva, att derigenom har Riksdagens revisorer ingalunda stadfäst och uppehållit det anseende, som bör tillkomma denna institution. Man kan deraf härleda orsaken, hvarför en del korporationer och myndigheter i de förklaringar de afgifvit på revisorerens anmärkningar, begagnat uttryck, som jag nästan skulle vilja kalla näsvisa.

Stats-Utskottets afsigt och skyldighet här har varit att skipa rättvisa mellan Riksdagens förtroendemän, fullmäktige i Riksgälds-kontoret och revisorerne. Jag vädjar till Herrarne, huruvida Stats-Utskottet dervid

kunnat gå annorlunda till väga, än det gjort, och om icke Utskottet, såsom jag redan förut nämnt, försökt framställa revisorernes handlingssätt i så litet komprometterande dager som möjligt. Jag tror således, att de beskyllningar, som framstälts emot Stats-Utskottet, icke hafva någon slags rättvisa för sig, och jag slutar med att uttrycka den förhoppning, att kommande revisorer måtte fatta sin ställning annorlunda än hvad föregående revisorer gjort, och således endast göra anmärkningar, der sådana äro befogade, men låta bli att framställa dem under sådana förhållanden, att man deraf kan få grundad anledning att antaga, det anmärkningarne tillkommit endast för att göra sådana. Ett sådant tillvägagående nedsätter en institution, som icke får nedsättas, utan tvärtom bör med alla möjliga medel hällas uppe. Jag yrkar bifall till Stat-Utskottets förslag.

Herr Uhr: Här talas så mycket om anmärkningar, både om sådana, som icke skola vara anmärkningar och andra, som anses verkliga vara anmärkningar, att jag verkligen är rädd att komma fram med en anmärkning. Herrarne må emellertid bedöma den huru som helst, men jag anmärker dock, att en fortsättning af denna diskussion hvarken är nyttig eller nödvändig, ty resultatet blir ändock alldeles detsamma. Jag åtminstone är benägen att lemna bifall lika väl till Utskottets förslag som till den ene eller andre reservantens hemställan. Klämman blifver i alla fall densamma.

Herr Jöns Rundbäck: Jag skall blott säga ett par ord. Om revisorerne, såsom här påyrkats, skulle hafva kunnat förutse, att den ofta omtalade liggaren innehöll felaktiga uppgifter och i följd deraf i hvarje fråga gått till urkunderna, så hade de äfven måst genomgå snart sagt hvarenda handling i Riksgälds-kontoret. Skulle emellertid en så omfattande granskning tillkomma revisorerne, då, mine Herrar! få ni äfven till revisionsförrättningen anslå icke, såsom nu är fallet, två månader, utan en tid af två år.

Mot hvad den ärade talaren på elfsborgsbänken yttrade derom, att både nästlidet och föregående års revisorer velat nedsätta revisionens anseende, vill jag endast exempelvis anföra, att 1871 års revisorer fingo mycket påskrifvet af en mäktig styrelse för en enskild jernväg, därför att de vågat komma fram med anmärkning om att nämnda styrelse icke fullgjort en densamma åliggande skyldighet att till staten inbetala amortering å ett jernvägen beviljad lån. Oaktadt revisorerne härvid skrefvo mycket humant, svarade styrelsen i just icke särdeles höfliga ordalag, men följden blef dock, att Kongl. Maj:t ålade styrelsen att erlægga den omtvistade amorteringen. Detta hade icke skett, om icke revisorerne haft vaken blick och framställt berörda anmärkning. Jag frågar blott: kan man häraf draga den slutsats, att revisorerne nedsatt revisionens anseende? Nej! Jag trotsar hvem som helst att kunna lemna annat svar. Hvar och en, som ser våra under de båda sednaste åren framställda anmärkningar, måste erkänna, att vi till desamma haft anledning, och då man under alla förhållanden måste medgifva, att revisorernes framställningar ledt till ganska många rättelser, tror jag mig vara berättigad till den öfvertygelse

att, då jag varit med om de anmärkningar, som nu äro i fråga, jag likväl icke bidragit att nedsätta revisionens anseende.

Herr Lyttkens: Som jag från flere håll hört rop på proposition, lofvar jag blifva kort. Jag vill endast framföra min tacksamhet till representanten på elfsborgsbänken för de faderliga råd och förmaningar han egnade åt kommande statsrevisorer, samt protestera mot hans omdöme öfver de sednare årens revisorer, ty jag kan icke finna, att de vid fullgörandet af sitt uppdrag begått något ovärdigt eller något för revisionens anseende nedsättande. Jag anser derföre hans omdöme om förre revisorerna för obehörigt och obefogadt, samt hans råd och förmaningar till blifvande revisorer obehöfligt, men tackar dock för välmeningen med de vackra förmaningarne.

Öfverläggningen var slutad. Under densamma hade icke förekommit något sådant yrkande, som afsåg anmärkning särskildt mot ett eller annat af de förslag, dem Utskottet under Litt. A—T i denna punkt framställt. Deremot hade i afseende å punkten i dess helhet blifvit yrkadt, dels att Utskottets förslag måtte bifallas i oförändradt skick, och dels att den uppställning af punkten, som föreslagits i Herr J. Rundbäcks vid utlåtandet fogade reservation måtte af Kammarerna varda godkänd. Propositioner gäfvos å dessa yrkanden, och fann Herr vice Talmannen ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets förslag. Votering blef då begärd, och företogs densamma enligt en så lydande, nu uppsatt och behörigen justerad voteringsproposition:

Den, som bifaller i oförändradt skick de hemställanden, som af Stats-Utskottet blifvit gjorda under Litt. A—T i andra punkten af dess utlåtande N:o 17,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner Nej, har Kammarerna, med ogillande af de i förevarande punkt omförmälda anmärkningsfrågors upptagande och besvarande under särskilda Litt., förklarar sig godkänna den uppställning af ifrågavarande punkt med dertill hörande slutliga hemställan, som Herr Jöns Rundbäck i sin vid utlåtandet fogade reservation föreslagit.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 82 ja och 57 nej; hvadan Utskottets samtliga hemställanden i denna punkt blifvit i oförändradt skick af Kammarerna bifallna.

Punkterna 3—7.

Utskottets hemställanden i dessa punkter biföllos.

Punkten 8.

Härvid anförde:

Herr Jöns Rundbäck: Jag vill icke uppträda för att göra något yrkande, ty det kan hända, att revisorerne äfven i denna punkt miss-tagit sig och neddragit revisionens anseende, men jag vill omtala de grunder, hvarpå revisorerne stödde sina åsikter, att ifrågakarande arvoden vore för högt tilltagna. Revisorerne funno nemligen vid granskning af kostnaderna för den beslutade om- och påbyggnaden af Riksdagens hus, att stora arvoden utbetalts, dels till en arkitekt, dels till en byggmästare och dels till en af Riksgäldskontorets tjenstemän, hvilken sednare skulle vara i tillfälle att då ändringar eller rättelser i den uppgjorda planen för arbetet behöfdes, meddela sådana till Fullmäktige i Riksgäldskontoret, hvilka deröfver egde yttra sig. Jag har läst samtliga under denna tid i Riksgäldskontoret förda protokoll, och jag har dervid icke kunnat se, att någon enda sådan anmälan till Fullmäktige skett, och att icke en enda rättelse från detta håll blifvit gjord, men det hette likvisst, att det nämnde tjensteman tillagda arvode, 1,500 R:dr, alldeles icke vore för högt tilltaget, emedan tillsynen öfver arbetet och öfver de, i fråga om arbetets verkställande, fattade beslutens behöriga iakttagande tagit en högst betydlig del af hans tid i anspråk och då syntes äfven mig, att nämnda arvode kunde vara billigt. Sedermera fick jag likväl se ett annat hos Fullmäktige i Riksgäldskontoret fördt protokoll, deri det hette, att kommissariatet ålåg att afgifva utlåtande på en af Riksdagens revisorer redan år 1870 gjord framställning rörande ett annat sätt för tillsynen öfver arfs- och testamentsbeivlingen. Detta utlåtande hade likväl icke medhunnits förrän i slutet på år 1872, och skälet till detta dröjsmål var, att kommissariatet varit så öfverhopadt af göromål från morgon till qväll, att det icke hunnit med att skrifva detta utlåtande som, när det slutligen afgafs, var affattadt på ett halft ark. När man då å ena sidan hör sägas att Riksgäldskontorets tjenstemän äro så belastade med göromål att de icke på två och ett halft års tid hunnit med att fullgöra ett sådant uppdrag, som det jag sist nämnde, och å andra sidan finner, att en af dessa tjenstemän haft tillfälle att öfver ett byggnadsarbete utöfva en tillsyn, som tagit hela hans tid i anspråk, så hemställer jag, huruvida den af revisorerne nu gjorda framställning kan vara så alldeles oriktig. Jag hoppas få upplysning i detta afseende, huru nämnde tjenstemans tid räckt till för en så omfattande verksamhet på både ena och andra hållet. För min del finner jag fortfarande, att de arvoden, som för tillsynen öfver arbetet utgått till tre särskilda personer, och hvilka arvoden, som uppgått till mer än åtta och en half procent af hela byggnadskostnaden, måhända varit till en del obenöfliga, ty jag hyllar den gamla satsen, att många kockar koka dålig soppa. Jag tror icke att revisorerne i det här fallet neddragit revisionens anseende, utan att saken varit förtjent af uppmärksamhet, och hvad jag är viss på är, att icke skulle en enskild person hafva vid ett byggnadsarbets utförande gått tillväga på ett sådant sätt som här i fråga om en statens byggnad användts.

Herr Hæggström: Uti Riksgäldsfullmäktiges förklaring öfver revisorernes anmärkning, att det beräknade kostnadsbeloppet för reparationen af Riksdagens hus, 55,000 R:dr, blifvit med en summa af 14,500 R:dr öfverskriden uppgifves, jemte åtskilliga andra skäl för fördyrandet, äfven det "hinder och afrott i byggnads- och inredningsarbetenas fortsättning och utförande, som uppkom genom och under 1871 års urtima riksdag jemte nödvändigheten att derförinnan provisoriskt i ordningställa en del lokaler." Jag kan icke undertrycka min förvåning öfver en sådan förklaring, då jag af nästföregående års revisionsberättelse, sidan 74, finner att kontrakt om nämnde reparationsarbetes utförande blifvit af fullmäktige afslutadt med arkitekten J. F. Åbom och byggmästaren Carl Hallström, i hvilket kontrakt Herrar Åbom och Hallström förbundit sig "att hafva alla arbetena utförda inom årets slut samt att så ordna sjelfva arbetet, att intet hinder skulle möta för begagnande under det förväntade urtima riksmötet af Kamrarnes sessions och kanslirum samt Stats-Utskottets lokal", mot ett arvode för den förre af 2,000 och för den sednare af 2,500 R:dr. Af dessa ord framgår ju alldeles tydligt, att det var under den förutsättningen att man hade att vänta en urtima riksdag, som kontraktet ingicks. Att den afgifna förklaringen står i strid med det åberopade kontraktet inser en hvar likasom att den urtima riksdagen icke borde hafva förökad kostnaden för reparationen.

I förklaringen rörande revisorernes anmärkning beträffande arvodet å 1,500 R:dr åt den tjensteman, som fungerat såsom arkitektens biträde, säga fullmäktige, att denne tjensteman "under hela arbetstiden tillhandagått med önskade upplysningar och underrättelser i afseende på arbetenas utförande och haft sig ålagdt att för fullmäktige anmäla derunder förekommande frågor och framställningar samt egt tillsyn öfver häraf föranledda beslut och föreskrifters behöriga iakttagande" och hänvisa i öfrigt till deras protokoll för den 5 nästlidne September. Protokollet för nämnde dag innehåller bland annat den märkliga upplysningen, att fullmäktige bland skälen för det ifrågavarande arvodets beviljande äfven räknat den omständigheten, att den ifrågavarande tjenstemannen "till följd af byggnadsarbetena under en längre tid icke kunnat bebo en del af den åt honom upplåtna lägenheten inom Riksdagens hus." Ett sådant skäl hade man sanuerligen icke kunnat vänta sig; såvidt jag åtminstone har mig bekant, torde det vara en ganska sällspord frikostighet att, om en boställningsvåning skall repareras, innehafvaren erhåller särskild ersättning för den utgift han under reparationstiden får vidkännas i hyra för en annan lokal.

Jag vill emellertid ej göra något yrkande, utan har yttrat detta för att visa att revisorerne haft fog för den gjorda anmärkningen.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, bifölls punkten.

Punkten 9.

Lades till handlingarne.

Punkten 10.

Bifölls.

Punkten 11.

Hvad Utskottet i denna punkts förra del hemställt blef af Kammaren bifallet; och lades Utskottets. i slutet af punkten gjorda anmälan till handlingarne.

Punkterna 12—15.

Biföllos.

Punkten 16.

Med anledning af Utskottets hemställan i denna punkt yttrade:

Herr Hæggström: Det finnes åtskilligt i denna punkt, hvaruti jag icke kunnat dela Utskottets åsichter. Bland de anmärkningar revisorerne funnit sig förelåtna att framställa mot ifrågavarande jernvägsaktiebolag, var äfven den att bolaget, i stället för att, hvilket hade varit det riktiga, till reservfonden öfverföra det belopp, 100,000 R:dr, hvarmed kostnaden för den färdiga jernvägen understeg summan af statslånet och aktiekapitalet, derutaf afsatt en särskild fond under benämning "Byggnadens besparingsfond". I sitt svar på denna anmärkning, säger direktionen för bolaget, med anledning af den af revisorerne åberopade, af direktionen den 12 December 1867 till Kongl. Maj:t afgifna förklaring "att bolaget redan eger en i räkenskaperna särskildt redovisad reservfond, — — afsatt för att i enlighet med § 36 uti bemälda bolagsordning motsvara den förnötning eller försämring af jernvägen med hvad dertill hörer, som kan anses hafva uppkommit," följande: "Saken är dock helt enkel. "Reservfond", så som detta ord eller begrepp förstås uti § 36 af bolagsordningen, bildas genom afsättning af en del utaf den årliga behållna inkomsten. men då uti bolagsordningen ingenstädes finnes stadgad, hvilken myndighet det tillkommer att öfver denna sålunda bildade och årligen växande fond förfoga, synes det vara ganska klart, att direktionen måste anses ega ensam makt att utöfva detta förfogande utan bolagets hörande, för att dermed bestrida sådana kostnader, som ej anses böra drabba de löpande inkomsterna." Är nu detta resonnement riktigt, är det verkligen förhållandet, att denna reservfond enligt § 36 bolagsordningen är sådan, att bolaget icke har något med den att skaffa, utan att han skall stå till styrelsens disposition att användas vid förekommande behof, så kan jag omöjligen förstå, hvad styrelsen menar, då hon straxt derefter säger: "Annat är förhållandet med den i "räkenskaperna särskildt redovisade reservfond" af 100,000 R:dr, utgörande ett kapitalöfverskott. Öfver denna "reservfond" har bolaget förbehållit sig att ensamt förfoga — —". Styrelsen har ju straxt förut medgifvit, att hon i sin förklaring af 1867 till Kongl. Maj:t sagt bolaget redan då ega en reservfond, i enlighet med bemälda § 36 af bolagsordningen. Mellan båda dessa resonnement finnes intet sammanhang, tvärtom, de stå, så synes det mig åtminstone, i den aldra skarpaste strid. På det ena stället säger styrelsen att bolaget redan eger en reservfond af det och det beloppet, afsatt, enligt en viss,

bestämd paragraf i reglementet, öfver hvilken fond "*bolaget* förbehållit sig att ensamt förfoga", på det andra, några rader förut, att det är *styrelsen*, som ensam disponerar samma fond. Att revisorerne haft rätt uti sitt yrkande, att dessa 100,000 R:dr skulle öfverföras till reservfonden, lider vid sådant förhållande intet tvifvel, och detta så mycket mera, som bolaget ännu icke, efter fem års lopp sedan trafiken å banan öppnades, afsatt ens en sjettedel af hvad bolaget genom sin direktion förklarar för ändamålet behöfligt, med andra ord icke på fem år, sammanräknadt afsatt ens det belopp, som, enligt verkställande direktörens och trafikchefens sammanstående beräkning borde *ärligen* afsättas, eller 26,000 R:dr, och således ändå mindre den summa, som, enligt direktionens egen öfvertygelse, uttalas i underdånig förklaring till Kongl. Maj:t i September 1869, borde per år reserveras, 34,000 R:dr. Det hade under sådana omständigheter väl varit skäl att öfverföra dessa 100,000 R:dr till reservfonden.

I anledning af revisorernes anmärkning om det oriktiga i bolagets frikostighet att till Helsingborgs stad återlemna dess till bolaget afgifna förbindelse å 90,000 R:dr förklarar styrelsen helt enkelt, att dermed har staten ingenting att skaffa, ty sedan jernvägsanläggningen blifvit fullbordad måste aktiekapitalet vara en bolagets skuld, hvarmed bolaget egde rätt att förfara huru det behagade. Att aktiekapitalet är en aktiebolagets skuld torde ingen vilja bestrida — revisorerne hafva ej heller förnekat, att så är förhållandet — faktiskt är att skulden icke försvinner, derföre att man bygger upp kapitalet, men en motsvarande tillgång uppkommer och kvarstår genom den fullbordade jernvägsanläggningen, så länge, nota bene, denna anläggning ordentligt underhålles. Staden Helsingborgs skuld, enligt revers 90,000 R:dr, borde väl äfven fått vara, hvad den i sjelfva verket var, en bolagets tillgång eller fond. Stats-Utskottet är nu af den mening, att revisorerne gjort orätt uti att klandra denna minskning i bolagets fond: men jag för min del tror icke, att bolaget har rätt att göra denna minskning, förr än staten fått full betalning. När detta har skett, då men ej förr må bolaget i sin sak göra hvad det behagar; men dessförinnan böra de garantier staten för liqviden betingat sig af bolaget, få kvarstå orubbade.

Då Stats-Utskottet emellertid enhälligt tillstyrkt, att revisorernes anmärkningar i denna punkt ej måtte till någon åtgärd föranleda, torde det icke löna mödan att nu göra något yrkande i motsatt riktning; och detta har ej heller varit min afsigt; jag har endast önskat, så kort som möjligt i anseende till den sena timman, bemöta några af direktionens mot revisorernes anmärkningar gjorda invändningar, som af Stats-Utskottet tagits för fullgoda.

Herr Liss Olof Larsson: Då den nästföregående talaren icke ens gjort något yrkande vill jag ej heller upptaga tiden med att besvara hvad han sagt, utan inskränker mig till att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Punkten bifölls.

Punkterna 17 och 18.

Blefvo äfvenledes bifallda.

§ 14.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, i anledning af Riksdagens år 1872 församlade revisorers berättelse om verkställd granskning af de under Kongl. Kommers-kollegii förvaltning ställda fonder och medel.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarne.

Punkten 3.

Bifölls.

I afseende å *punkten 4* yttrade

Herr Sjöberg: Jag anser mig med anledning af den hemställa, Stats-Utskottet i förevarande punkt gjort, kunna meddela den upplysning, att Kongl. Maj:t redan anbefallt Konungens Befallningshafvande i Westernorrlands län att infordra hushållningssällskapets i länet yttrande och inkomma med eget utlåtande öfver hvad Kommers-kollegium yttrat och hemställt i anledning af revisorernes nu i fråga varande framställning.

Efter detta yttrande blef punkten bifallen.

Punkterna 5—7.

Biföllos.

§ 15.

Förekom till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 19, i anledning af Riksdagens år 1872 församlade revisorers berättelse angående granskning af statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1870.

§§ 1—12.

Utskottets hemställanden biföllos.

§§ 13 och 14.

Lades till handlingarne.

§§ 15—21.

Hvad Utskottet under dessa paragrafer hemställt och yttrat blef af Kammaren bifallet och godkändt.

§ 16.

Föredrogos och biföllos Stats-Utskottets nedannämnda utlåtanden:

N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, om eftergift af Henrik Nilsson i Ullarp och Johannes Nilsson i Lynga ådömd ersättning för kronans förlust å arrende af indragna bostället Kärreberg N:o 3 i Alfshögs socken och Faurås härad af Hallands län;

N:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, om upplåtelse till staden Halmstad af tomter, tillhörande de fordna fästningsverken derstädes; och

N:o 22, i anledning af väckt motion, om anvisande till disposition af hospitalet i Wadstena af ett årligt anslag från och med år 1864, till så stort belopp, som svarade mot grundröntan å Qvarnen N:o 12 Öjebro i Herrberga socken, Wifolka härad.

§ 17.

Efter föredragning af Banko-Utskottets memorial N:o 7, i anledning af Ombudsmannen vid Göteborgs länekontor, C. F. Jacobssons ansökan om eftergift af honom åliggande betalningsskyldighet för falska lånehandlingar, blef Utskottets i detta memorial gjorda hemställan af Kammaren bifallen.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden. nemligen:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 25, angående öfverlemnande till särskildt Utskott af motioner rörande utvidgning af elementarläroverk;

Banko-Utskottets memorial N:o 8, i anledning af återremiss af tredje punkten i Utskottets betänkande N:o 6, om sättet för utseende af ledamöter i styrelserna för Riksbankens kontor i orterna.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 15), i anledning af väckta motioner rörande folkskoleinspektörers tillsättning; samt

Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 16), angående Herr Börjessons motion, om ändring af 11 § i gällande resereglemente.

Uppå framställning af Herr vice Talmannen beslöt Kammaren, att dessa nu bordlagda ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan vid Kammarens nästa sammanträde.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr Sven Nilsson i Österslöf	under 14 dagar från den 18 dennes
„ Wigardt	„ 14 „ „ „ 18 „
„ Lars Börjesson	„ 12 „ „ „ 21 „

§ 20.

Justerades protokollsutdrag rörande de under §§ 2—5, 7—10 här-
ofvan omnämnda beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Torsdagen den 13 Mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 12 f. m.

Samlades Kammarens ledamöter och afgingo till Riddarholmskyrkan,
för att derstädes öfvervara begrafningsakten efter framlidne Hans Kongl.
Höghet Hertigen af Dalarne.

In fidem
H. Husberg.